

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Radka Špinarová

Problematika transgeneračního násilí v rodinách z pohledu sociální práce v České republice

Issues of transgenerational violence among families in the Czech Republic
from the perspective of social work

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ivana Davidová

Poděkování:

Za pomoc při vypracování této práce děkuji své vedoucí PhDr. Mgr. Ivaně Davidové, která mi dávala cenné rady a byla trpělivá. Také děkuji PhDr. Evě Dragomírecké PhD. při pomoci s dotazníkem a v neposlední řadě všem respondentům z pomáhajících profesí, kteří se ochotně zapojili do výzkumu.

Motto:

„Člověk potřebuje jen tři věci, aby byl na světě skutečně šťastný: někoho, koho by miloval, něco, co by dělal, a něco, v co by doufal.“ (Tom Bodett)

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. července 2019

.....

Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky):

domácí násilí, možnosti pomoci, násilná osoba, oběť, ohrožená osoba, pachatel, rodina

Klíčová slova (anglicky):

domestic violence, possibilities of help, violent person, victim, person in danger, offender, family

Abstrakt (česky):

Tato diplomová práce se zabývá domácím násilím od historie až po definice ohrožené a násilné osoby. Také popisuje právní prostředky ochrany před domácím násilím v ČR a možnosti pomoci z pohledu sociální práce jak násilným, tak i ohroženým osobám.

Stěžejním tématem je transgenerační násilí v rodinách, které je zaměřeno na skupiny: děti (potomci) vs. rodiče, dále vnuci vs. prarodiče a nakonec prarodiče vs. rodina a jaké dopady má transgenerační násilí na jednotlivé příslušníky rodiny, samotné oběti, pachatele a nejbližší okolí.

Praktická část vychází ze smíšeného výzkumu, a to z dotazníkového šetření u odborníků z pomáhajících profesí, kteří se problematikou transgeneračního násilí zabývají. Polostrukturované otázky se zaměřují na možnosti pomoci sociální práce obětem a pachatelům. Dále je kladen důraz na motivy, faktory, služby a prevenci transgeneračního a domácího násilí.

Abstract (in English):

This diploma thesis focuses on domestic violence from its history to the definitions of both a person in need and a violent person. It also describes legal tools of protection against domestic violence in the Czech Republic and its possibilities of help endangered persons as well as violent persons from the point of view of social work.

The main topic is trans-generational violence in families which deals with these groups: children (descendants) versus parents, grandchildren versus grand-parents and last but not least great-grand parents versus their families. Describing what consequences of the transgenerational violence might have on every single member of family, victims themselves, offenders and their closest relationships.

The practical part is based on mixed-research, especially on surveys questionnaires of professionals from helping professions, who are concerned with the issues of transgenerational violence. The semi-structured questionnaires concentrate on possibilities of help of social work to victims and offenders. Moreover, motives, factors, services, prevention of transgenerational violence and domestic violence are emphasis.

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	10
1 Definice domácího násilí.....	10
1.1 Historie domácího násilí	15
1.2 Formy a znaky domácího násilí	18
1.3 Mýty a příčiny domácího násilí.....	30
1.4 Důsledky domácího násilí.....	33
1.5 Teorie domácího násilí.....	36
2 Definice ohrožené a násilné osoby	40
2.1 Definice ohrožené osoby	40
2.2 Definice násilné osoby	47
3 Aktéři transgeneračního násilí	53
4 Právní prostředky ochrany před domácím násilím v České republice.....	64
4.1 Istanbulská úmluva	64
4.2 Zákon na ochranu před domácím násilím	65
4.3 Zákon o ochraně obětí trestných činů	66
4.4 Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii České republiky.....	67
4.5 Ochrana před domácím násilím v trestním právu.....	68
4.6 Ochrana před domácím násilím v občanském právu	70
4.7 Právní ochrana proti násilí na seniorech	70
4.8 Akční plán prevence domácího násilí a genderově podmíněného násilí pro léta 2015 – 2018.....	71
5 Zahraniční zkušenosti.....	73
5.1 Systém ochrany před domácím násilím v Rakousku	73
5.2 Systém ochrany před násilím v rodině v Itálii, nabídka služeb Centra proti násilí.....	74
5.3 Systém ochrany před domácím násilím ve Velkém Británii	75

5.4 Zahraniční zkušenosti v dalších zemích	75
6 Možnosti pomoci	78
6.1 Možnosti pomoci ohroženým osobám	78
6.2 Možnosti pomoci násilným osobám	87
Praktická část.....	90
7 Výzkumné šetření	90
7.1 Cíl výzkumu	90
7.2 Metoda sběru dat.....	91
7.3 Výzkumný vzorek.....	92
7.4 Výsledky výzkumu	94
7.5 Shrnutí výzkumu	105
Závěr	107
8 Diskuse	109
Seznam použité literatury	111
Přílohy.....	117

Seznam použitých zkratk

BKB – Bílý kruh bezpečí

CAN – Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (child abuse and neglect)

DN – Domácí násilí

EAN – Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora (elder abuse and neglect)

IC – intervenční centrum

ICCSSP – intervenční centrum Centra sociálních služeb Praha

LDN – léčebna dlouhodobě nemocných

LGBT – lesby, gayové, bisexuálové a transsexuálové

NO – Násilná osoba

OO – Ohrožená osoba

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PČR – Policie České republiky

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma - *Problematika transgeneračního násilí v rodinách z pohledu sociální práce v České republice*. Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že domácí násilí je častý fenomén, o kterém se v dnešní době už více hovoří. Ale o transgeneračním násilí však nikoliv. K tomuto tématu mám blízko, jelikož mě velice zajímá a ve svém okolí mám případy, kde se transgenerační násilí děje. Dané téma jsem si vybrala i proto, že jsem měla velice podnětné zkušenosti z mé praxe v organizaci proFem a LOM (Liga otevřených mužů). Záměrně jsem si vybrala dvě naprosto odlišné organizace, kde mě zajímaly postupy práce jak s oběťmi domácího a sexuálního násilí, tak se samotnými násilnými osobami v případě druhé organizace. Na této praxi jsem se také setkala s transgeneračním násilím, jež mě velmi oslovilo.

O domácím násilí se vědělo už od dávné historie, ale do povědomí občanů se v dnešní společnosti dostává až díky mediální kampani či příběhům obětí, které se nebojí o svých bolestivých zkušenostech mluvit. Na druhou stranu se o transgeneračním násilí už tolik neví, i když je v dnešní době čím dál tím častější a může se vyskytovat u všech rodin. Proto chci v této diplomové práci poukázat na to, kdo je vůbec aktérem transgeneračního násilí a jak těmto obětem i pachatelům pomoci.

Má práce obsahuje teoretickou a empirickou část. Cílem teoretické části je objasnit definici domácího násilí a přiblížit jeho historii. Dále se zabývám jednotlivými formami a znaky domácího násilí nejen v partnerských vztazích, ale také v transgenerační oblasti. Rovněž popisují mýty a příčiny, které ve společnosti ohledně násilí panují. Součástí teoretické části jsou i důsledky a teorie domácího násilí, rozpoznání ohrožené a násilné osoby, právní prostředky ochrany před domácím násilím v České republice, zahraniční zkušenosti a nakonec jaká je pomoc ohroženým i násilným osobám. Nápomocna mi je odborná česká a zahraniční literatura, absolventské práce či internetové zdroje.

Empirická část je pojata formou smíšeného výzkumu skrze metodu dotazníkového šetření u odborníků na základě polostrukturovaných otázek. Cílem této části je zjistit klientelu u jednotlivých respondentů a nabídku služeb či druhů pomoci. Rovněž jsou zde zkoumány pohledy pracovníků na prevenci, problémy a motivy v transgeneračním násilí a jakou formou by mohla přispět ke snížení transgeneračního násilí osvěta veřejnosti.

Teoretická část

1 Definice domácího násilí

S domácím násilím se člověk může setkat po celém světě. Jak osoby z různých sociálních vrstev, s odlišným náboženským vyznáním, tak i osoby různého věku, odlišné barvy pleti, rasy a jiného pohlaví jsou postiženy domácím násilím. Obětí a pachatelem může být jak osoba s ukončeným základním vzděláním, alkoholik, tak i paradoxně člověk s vysokoškolským diplomem. „*Oběti domácího násilí s vysokoškolským vzděláním zpravidla nevyhledávají pomoc oddělení sociálně právní ochrany příslušných úřadů ani nežádají o ubytování v azylových domech, nýbrž se přímo obracejí na organizace poskytující právní, sociálně právní nebo psychologickou pomoc specializovanou na problematiku domácího násilí.*“¹

Světová zdravotnická organizace popsala násilí v roce 1996 slovy: „*Násilí je záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu.*“²

Z uvedené definice je patrné, že násilí není pouze fyzické, psychické, ekonomické, sexuální či sociální, ale může být i dokonce institucionální a mediální. Proto je důležité pojem násilí rozšířit či ho přesně doplnit, aby bylo všem patrné, jaká z forem násilí je právě myšlena. Někdy se v tomto případě používá širší pojem týrání. „*Týrání je zlé nakládání s druhou osobou, které se vyznačuje značným stupněm bezcitnosti a hrubosti a které u oběti vyvolává pocity hlubokého příkoří.*“³ Týrání se liší od domácího násilí tím, že se může vyskytovat ve formě jedné ataky, napadání se může opakovat a také může vést k dlouhodobému stavu. Domácí násilí má naproti tomu jeden z hlavních prvků dlouhodobost, opakovanost a eskalaci. U DN můžeme čekat, že se tedy jeden násilný akt bude opakovat a bude eskalovat. Příkladem může být to, že jednou dá muž ženě facku, podruhé jí dá facku a kopne, potřetí jí dá facku, kopne a shodí ze schodů. Často postihuje členy rodiny, ale i členy, kteří jsou v uzavřených komunitách či jsou svěřeni do rodinné, náhradní a profesionální (zdravotnické, sociální) péče.

¹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 11

² Definice Světové zdravotnické organizace WHO

³ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 13

Týrání působí úmyslnou fyzickou bolest, zranění a pocity strachu, duševní úzkosti a slabosti. Týrání je v současné České právní úpravě zakotveno v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Zákon rozlišuje:

- a) **ublížení na zdraví** – nemoc, zmrzačení, poranění. Trest odnětí svobody až 8 let.
- b) **omezování osobní svobody** – omezení a znemožnění volného pohybu osoby. Trest odnětí svobody až na 10 let.
- c) **zbavení osobní svobody** – uvěznění. Trest odnětí svobody až na 16 let.
- d) **vydírání** – nucení druhého konat něco, s čím druhá osoba nesouhlasí, násilným aktem. Trest odnětí svobody až na 16 let.
- e) **útisk** – nucení či zneužívání závislosti a tísně, aby druhá osoba něco konala, opominula či trpěla. Trest odnětí svobody až na 5 let.
- f) **týrání svěřené osoby** – týrání osoby, jež je v péči či výchově jiné osoby. Trest odnětí svobody 1 rok až 12 let.⁴

Domácí násilí je skryté, je obtížné ho odhalit a viník je potrestán pouze výjimečně. „*Obecně lze konstatovat, že kromě hrubého fyzického násilí, kdy oběť musí vyhledat odbornou lékařskou pomoc, je většina nejrůznějších forem týrání obtížně detekovatelná.*“⁵

Mnoho obětí není schopných vymanit se z těchto náročných situací samo, a tím pádem nemohou ani sami zvládnout následky svých těžkých situací. „*Domácí násilí se z latentního jevu přesunulo do kategorie oficiálních a závažných společenských problémů nikoli na základě kriminálních statistik, ale díky aktivitám ženských spolků a organizací v USA koncem 70. a začátkem 80. let 20. století.*“⁶ Proto se násilí řešilo jakožto „násilí na ženách“. Po nějaké době se začíná o domácím násilí mluvit, jestliže jsou oběťmi také muži, ale i senioři. Domácí násilí je sociálně patologický jev a jedna z nejnebezpečnějších forem agrese, jelikož je skryté, obtížně dokazatelné, a především má patologický vliv na děti, které v těchto rodinách vyrůstají. Jako o sociálně patologickém jevu se o domácím násilí začalo veřejně mluvit až po roce 1989. Předtím se domácímu násilí na poli ČR věnovalo pouze okrajově. DN děje se v soukromém prostředí a mezi útočníkem a obětí je blízký vztah. Na rozdíl od jiných forem

⁴ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 18–19

⁵ tamtéž, s. 19

⁶ MATOUŠEK, O. a kol., *Encyklopedie sociální práce*, Portál, Praha 2013, s. 353

agrese se domácí násilí liší také eskalací a jasnou a nezpochybnitelnou rolí pachatele a oběti. Což ale neznamená, že oběť se leckdy nebrání fyzicky. Někdy je ohrožená osoba tak zahnaná do kouta, že i ona se před násilnou osobou brání a například ji kopne, uhodí a podobně. Mezi atributy domácího násilí patří:

a) Opakování a dlouhodobost násilí

Jestliže ohrožená osoba dostane jednu facku, tak tím domácí násilí nevzniká, ale zpravidla může být často jeho začátkem.

Domácí násilí se nepovažuje za ojedinělý akt, nýbrž za dlouhodobý způsob chování jedné osoby vůči druhé osobě. K násilí dochází opakovaně, především ale v nepředvídatelných intervalech. Tím pádem bývá oběť více frustrovaná, neboť další útok může přijít v podstatě kdykoliv.

b) Eskalace

Většinou domácí násilí začíná pozvolným začátkem, dokonce v mnohých případech nemusí být ani ohroženou osobou rozpoznáno.

Na začátku se vyskytují verbální útoky „*v podobě vyhrožování a zastrašování a až postupem času se mohou přidávat první fyzické útoky, které začnou nabírat na intenzitě a četnosti. Útoky nejprve míří na svobodu a lidskou důstojnost oběti, následkem čehož dojde ke snížení sebevědomí oběti a k její postupné sociální izolaci. Následně přicházejí útoky proti zdraví, které mohou v nejhorším případě vést až ke smrti oběti.*“⁷

c) Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí

Aktéry domácího násilí jsou blízké osoby, které propojuje citová, sociální a ekonomická vazba. V tomto vztahu můžeme jednoznačně rozeznat násilnou osobu, která ví, jak nad obětí nejlépe uplatňovat moc, a ohroženou osobu, jež se vyznačuje bezbranností a závislostí na agresorovi. Drahomír Ševčík a Naděžda Špatenková se přiklánějí k názoru, že domácí násilí není pouze černobílé. Což znamená to, že i oběť se občas musí bránit a tak na pachatele zaútočí.

d) Neveřejnost

Domácí násilí se odehrává v soukromém prostředí mezi aktéry, kteří sdílejí společnou domácnost. Jeho znakem je páchání za zavřenými dveřmi bytu či domu. Společnost je nekontroluje a v důsledku toho bývá často skryto i několik měsíců či let. Zejména může jít

⁷ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 6

o nadávky, křik, stálé kritizování, ponižující urážky, zesměšňování a poddrívání sebedůvěry, vydírání psychické i ekonomické, omezování osobní svobody, vyhrožování tělesným ublížením a všechny projevy fyzického násilí včetně znásilnění.

Většinou se jedná o partnery, rodiče, děti, prarodiče či blízké přátele. Na druhou stranu se netýká pouze manželů nebo heterosexuálních partnerů, ale v poslední době se vyskytuje i u partnerů, kteří mají stejné pohlaví. Domácí násilí se může považovat za trestné a může dokonce obsahovat fyzické napadání (bití, pohlavní zneužívání, týrání psychického rázu nebo stalking).

Pojem domácí násilí vychází z trestního zákona, kdy se v roce 2004 vyskytl pojem „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké“. Za osobu blízkou se považuje příbuzný v přímé linii (manžel, manželka, sourozenci či jiné osoby v rodinném poměru nebo poměru, který je mu podobný – partnerský vztah, druh a družka). Zakotveno v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. § 198 a § 199.⁸ Jestliže rodič týrá nezletilé dítě, jedná se o syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte), kdy je výsledkem zejména úmyslné ubližování dítěti. Syndrom CAN mám více popsán v kapitole Aktéři transgeneračního násilí.

„Tato jednání mohou být vyhodnocena podle trestního zákoníku jako trestný čin nebo může jít o emocionální, psychologické a finanční zneužívání, které není přímo trestné, ale jsou to formy zneužívání, které mohou vést k trestnému činu, ale nejsou jasně definovány v trestním zákoníku.“⁹ Domácí násilí je opakem rodiny, popírá totiž základní lidské hodnoty a ponižuje tak základní lidská práva. DN je také vysoce společensky nebezpečné, protože se nachází v transgeneračním přenosu chování, a tím pádem i v přijímání násilí jakožto běžného stereotypu chování jak na straně agresora, tak i na straně oběti. Charakteristické pro domácí násilí je dle právní teorie „násilí absolutní, kdy složka vůle u oběti zcela chybí a vylučuje vlastní jednání oběti, a násilí kompulzivní, které nemá za cíl vyřadit vůli oběti, ale působí na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku, jemuž oběť odolává jen s obtížemi, protože je prováděným násilím – např. bitím nebo bitím dětí – ovlivněna, neboť násilí bude pokračovat tak dlouho, pokud se oběť nepodvolí.“¹⁰

⁸ RŮŽIČKOVÁ, S., *Transgenerační přenos agresivního chování v rodinách jako příčina vzniku domácího násilí*, Univerzita Karlova, FF, Diplomová práce, Prachatice 2012

⁹ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 7

¹⁰ HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s, Praha 2004, s. 11

Oběti násilí v rodině můžeme rozdělit do následujících skupin:

a) Ženy

Z odborné literatury se můžeme dočíst, že za nejčastější oběti domácího násilí jsou považovány ženy, a to až z 92–98 %.¹¹ Ženy zažívají nejčastěji sexuální a psychické násilí. Následným důsledkem mohou být různé psychické poruchy. Ohrožené DN jsou ženy, které byly v dětství týrány, zneužívány a následně se brzy vdaly a otěhotněly. Rizikovými ženami jsou ženy, které jsou závislé na drogách či alkoholu, trpí depresemi a úzkostmi, vyskytuje se u nich agresivita a mají sebevražedné chování. *„Vysoké riziko je rovněž u žen žijících s partnerem, který je promiskuitní, preferuje neobvyklé (perverzní) sexuální praktiky, je závislý na alkoholu, drogách nebo je gambler.“*¹²

b) Děti

Neméně častou skupinou obětí domácího násilí se stávají v rámci rodiny děti. Souvislost týrání dítěte popisuje, jak už jsem zmínila výše, syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte). Často je v těchto dysfunkčních rodinách týrána i matka. *„Rizikové jsou děti, které vyrůstají v rodině s otčímem, a děti s problémem zdravotním, mentálním (psychiatrická diagnóza, mentální retardace) či psychosociálním (dětí sociálně nezralé či vývojově opožděné), stejně jako děti, které bývají označeny jako ‚mladiství delikventi‘.“*¹³ Bohužel je v dnešní společnosti mnoho dětí v rodinách přítomno domácímu násilí a to na děti může mít v dospívání či v dospělosti velmi negativní vliv. Jestliže se děti stanou svědky domácího násilí, bývá zpravidla ohrožen a narušen jejich zdravý vývoj. Mnohdy se stává, že v dětství týraná žena následně v dospělosti týrá své dítě.

c) Muži

Cílová skupina mužů jakožto obětí DN není příliš velká, nicméně se také vyskytuje. Je pravda, že málokdy dokáže muž veřejně přiznat, že ho jeho žena týrá. *„Obraz muže jako oběti nepatří do mužské rolové charakteristiky, je společensky nepřijatelný, vzbuzuje posměch (lidová čeština používá pro takové muže názvy jako bačkora, pod pantoflem apod.), proto muži málokdy násilí zveřejní.“*¹⁴

¹¹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 10

¹² ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 22

¹³ tamtéž

¹⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 10

Nejčastějšími oběťmi jsou starší a invalidní muži či muži, kteří se bojí uhodit své partnerky, nechtějí jim jakkoli ublížit, kdyby se v případě násilí museli bránit.

d) Seniori

Tato cílová skupina, stejně jako mužská skupina, také násilí většinou nezveřejní. Velmi smutný je fakt toho, že na seniorech se většinou dopouštějí násilí jejich děti či jejich vnoučata. To je pro seniory velice ponižující a bolestivé, a proto o tom raději ve společnosti, ale i v blízkém kruhu rodiny či přátel nemluví.

Oběťmi jsou zejména křehcí a závislí seniori nebo ti, co jsou ohroženi ztrátou soběstačnosti v běžných aktivitách ve svém životě či jsou pasivně závislí.

e) Zdravotně postižení

Případy zdravotně postižených obětí nejsou příliš známé. Pouze tragické případy dostávající se k soudu jsou následně zveřejněny. Neexistují žádné statistiky o páchání domácího násilí na zdravotně postižených osobách. „*Zdravotně postižení jsou velmi zranitelnou skupinou, protože jsou mnohdy odkázáni na péči násilníka, a vzhledem ke svému hendikepu se ne vždy dokážou účinně bránit.*“¹⁵ Tyto osoby potřebují trvalou péči své rodiny například při oblékání, krmení, hygieně a podobně. Následně mohou být členové rodiny těmito úkony extrémně zatíženi, vyčerpáni či frustrováni. Proto se mnohdy stává, že vyčerpání a další symptomy mohou být spouštěčem násilného jednání na zdravotně postižených osobách.

1.1 Historie domácího násilí

Domácí násilí se dá považovat za problém už od té doby, co spolu lidé žijí, mají mezi sebou nějaký vztah a jsou si vzájemně zavázáni. Do té doby, než se o DN začalo mluvit detailněji, tak tradoval názor, že jsou to pouze mimořádné a ojedinělé incidenty mezi partnery. Je pravda, že DN se vyskytovalo v jiných podobách, než ho známe dnes. „*Například znásilňování a sexuální vykořisťování bylo využíváno k demoralizování skupin osob v celé historii, ale i v současnosti. Šlo o běžné praktiky v koncentračních táborech za druhé světové války, na otrokářských lodích v Severní Americe a nyní v nerozvinutém světě.*“¹⁶ Do poloviny

¹⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 11

¹⁶ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 8

20. století v Evropě a v Severní Americe neměly rozhodně ženy taková práva jako muži. To je odpověď na otázku, proč je domácí násilí páčáno zejména na ženách.

Už od dávné historie měla žena nižší sociální status a menší práva než muž. Žena byla otrokem, nakládalo se s ní jako se zbožím a muž nad ní vládl. První zmínku o poslušnosti ženy vůči muži můžeme zaznamenat již v Bibli v Novém zákoně v listu Efezským od apoštola Pavla, v 5. kapitole, ve 21.–24. verši: „*V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřizena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřizeny svým mužům.*“¹⁷ Ale také v 1. Mojžíšově ve 3. kapitole v 16. verši můžeme vidět, že žena bude dychtit po svém muži, ale on nad ní bude vládnout.¹⁸

Faktem je, že s metodami uplatňování práva svých mužů ženy chvílemi nesouhlasily a dožadovaly se spravedlnosti u soudu. Podle Archivu metropolitního kapitulu u sv. Víta (kodex VVII) tento problém a výsledek charakteristického partnerského konfliktu znázorňuje následující případ: „*V roce 1482 žádala o rozvod před soudem pražského administrátora Dorota z Miličina, která žalovala svého muže kramáře Vacka pro ublížení na těle, způsobené ranou sekyry do hlavy, a žádala také rozvod. Muž doznal, že ženu uhodil sekyrou do hlavy a také ji asi třikrát bil, přičemž jednou proto, že mu nadávala. Prohlásil však, že nežádá rozvod, se ženou chce nadále být věrně a právě. Církevní soud rozhodl pro zachování manželství; sice připomněl, že muž nemá bít ženu železnými nástroji, ale dodává, že ji pro její špatnost může bít prutem či holí, důtkami nebo tahat za vlasy.*“¹⁹

V novověku se mezi muži a ženami vyskytoval už spíše partnerský charakter. V naší civilizaci ale stále řídil život příslušníků domácnosti otec či manžel (hlava rodiny), nicméně následným vývojem byl tento model už oslabován. Partnerské násilí bylo v tu dobu považováno za okrajový problém. Tyto případy se pokládaly za soukromou věc, pokud nedošlo k extrémnímu násilí.

Dokonce i v dnešní době, kdy by měla panovat mezi všemi genderová rovnost, nemají ženy stejná práva jako muži. Proto je častěji domácí násilí páčáno na ženách nežli na mužích. Samotný pojem domácí násilí se vyskytl během 70. a 80. let 20. století ve Spojených státech amerických, kdy se začaly objevovat první vážné případy týraných žen. Od roku 1970 se začal prosazovat termín domácí násilí jak v partnerství, tak i v domácnostech, kde spolu

¹⁷ CHLEBEK, A., *Bible*, Advent Orion, Oddělení mládeže ČSU CASD, Česká biblická společnost, 2009, s. 1142

¹⁸ JONCZY, R., *Manželství: Ráj, nebo peklo?*, Advent Orion, Týden křesťanského domova, Praha 2016, s. 10

¹⁹ ZOUBKOVÁ, M., *Domácí násilí*, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FHS, Bakalářská práce, Zlín, 2009, s. 12

žili lidé, z nichž jeden z nich byl oběť a druhý pachatel. Roku 1974 vznikl v USA první azylový dům, který byl určen pro ženy, jež byly týrány. Poté vznikaly další a další azylové domy pro tyto ženy. Díky těmto případům se mohla o domácím násilí veřejnost dozvědět. „Právě tyto těžké podoby, dnes označované jako intimní či partnerský terorismus, stály u zrodu nové legislativy upravující oficiální postupy států vůči násilí na ženách obecně a vůči domácímu násilí zvláště.“²⁰

Roku 1984 došlo ve Spojených státech amerických k mnoha přelomovým událostem. Ke třem nejzásadnějším patří:

1) Rozhodnutí soudu, kdy oběti domácího násilí, jimž byla způsobena zranění, měly právo na peněžitou kompenzaci, ale policie se v těchto případech nijak neangažovala (Thurman vs. The City of Torrington).

2) „Dále byla vydána závěrečná zpráva komise pro řešení otázek domácího násilí, ve které bylo doporučeno vypracovat procedury, které budou závazné a bude tak jimi moci být domácí násilí řešeno.“²¹

3) Přínos výsledků výzkumu „The Minneapolis Domestic Violence Experiment“. Tento výzkum se zabýval uvězněním agresora, aby byla jeho oběť více chráněna. Z důvodu tohoto výzkumu začala veřejnost domácí násilí chápat úplně jinak a DN se začalo řešit komplexně (poskytnout ochranu obětem, zapojit v případech DN i jiné profese a další odborníky, kteří by mohli v těchto případech účinně pomoci a tím pádem informovat veřejnost a poskytnout prevenci.

Otázkou domácího násilí se začaly zabývat i západní společnosti včetně České republiky skrze Deklaraci OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993 a skrze Pekingskou deklaraci z roku 1995. „Genderově podmíněné násilí je v nich definováno jako jakýkoli čin, který způsobí nebo by mohl způsobit tělesnou, sexuální anebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovým činem, zastrašování nebo úmyslného omezování svobody, a to jak ve veřejném, tak i v soukromém životě.“²²

²⁰ MATOUŠEK, O. a kol., *Encyklopedie sociální práce*, Portál, Praha 2013, s. 353

²¹ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 4–5

²² PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 24

V historii byla pozornost věnována také pachatelům trestných činů. V prefeudální a feudální době se zabývala zadržením a potrestáním pachatele jeho oběť či její rodina. Až v pozdější době se o oběť začaly starat represivní složky a vytvořila se práva obžalovaných.

Obětem a svědkům trestné činnosti se věnuje pozornost, péče a přiměřená ochrana teprve od 30. let 20. století.

Veřejné násilí a trestný čin v té době uvádí Masarykův slovník naučný jako: „*násilí proti činitelům ústavním, proti úředním osobám ve významu služby, bezprávné omezování osobní svobody, únos a nakládání s člověkem jako otrokem, nebezpečné vyhrožování, násilné vpadnutí do cizího nemovitého statku a zlomyslné opomenutí...*“²³

Rodinné násilí je v Masarykově slovníku naučném popsáno takto: „*Násilné smilstvo – zločin, kterého se dopustí, kdo osobu ženskou učiní neschopnou odporu a v tomto stavu ji zneužije k mimomanželské souloži. Téhož zločinu se dopouští, kdo k onomu účelu zneužije i osoby ženské, která je bezbranná bez přičinění pachatelova nebo nedokonalá 14. roku svého věku. Takoví pachatelé si zasluhují trest, a to těžký žalář od 5 let nebo doživotí. Manžel se na manželce tohoto zločinu nedopouští, avšak může spáchat zločin vydírání.*“²⁴

Obyvatelé v České republice jsou pro vyšší tresty, tedy i pro trest smrti, ale zároveň s odsouzenými soucítí. Trest smrti byl v České republice v roce 1990 zrušen a současně byl nastolen nejvyšší možný trest pro odsouzené a tím je 25 let odnětí svobody.

1.2 Formy a znaky domácího násilí

Mezi nejčastější formy DN, které jsou v praxi samozřejmě různě kombinovány, patří:

Fyzické násilí

Psychické násilí

Sociální násilí

Ekonomické násilí

Sexuální násilí

Emocionální násilí

Spirituální násilí

Institucionální násilí

Sebepoškozování

Mediální násilí

²³ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 16

²⁴ tamtéž, s. 17

Rasové násilí

Münchhausenův syndrom by proxy

V horším případě se může stát, že na ohrožených osobách (OO) jsou páčány takřka všechny formy DN. Na druhou stranu se mohou ale také různě prolínat. Cílem těchto taktik je získat moc a kontrolu nad obětí. Jednotlivé projevy DN jsou zobrazeny v grafu v Příloze I., kdy je nejčastějším projevem fyzické napadení jednoho partnera druhým partnerem, a naopak nejméně častý projev DN je ekonomické násilí.

Fyzické násilí – Během fyzického násilí využije agresor své síly proti oběti a začne ji fyzicky napadat či jí fyzickým násilím vyhrožovat. Zahrnuje všechny formy násilného zacházení.

Ať už jde o kopání (kde následkem může být otřes mozku, zlomenina nosu či jiných částí těla, tržné rány, krvácení z rodidel), bití (rukou, jiným předmětem – řemenem, mokrým ručníkem, rákoskou), tahání za vlasy, pálení cigaretami, škrcení, kousání, řezání, postřelení až po vraždu. Dále sem také patří další rány a zranění, jež mohou vážně poškodit zdravotní stav a život jedince.

Podle všech zkušeností se násilí časem stupňuje, dochází k němu častěji a je mnohem brutálnější. V případě fyzického násilí páchaného na ženách útočí pachatel často na ty části těla, které jsou zahalené oděvem, aby žena nejevila navenek známky týrání. Za rafinované akty fyzického násilí se řadí: bezohlednost za volantem, opuštění osoby na nebezpečném místě či v nesnadné situaci, znemožnění nároku na lékařskou péči nebo odpírání spánku či jídla. Fyzické násilí je pokládáno za nejhrubší formu DN.

Psychické násilí – Je nejzávažnější forma DN, jelikož nezanechává žádné jasné stopy, jako jsou krevní podlitiny, oděrky, odřeniny, otevřené rány, popáleniny a fraktury. Může souviset s fyzickým násilím, ale zároveň může probíhat samostatně. Tento způsob násilí se velice obtížně dokazuje, protože oběti nemají viditelné následky. Psychické násilí zahrnuje ponižování, nadávání, podezírání, urážení, zesměšňování na veřejnosti, zastrasování, vyhrožování zabitím či zničením rodiny oběti, snižování osobních kvalit, citové vydírání, urážky a různá potupná oslovení, zpochybňování psychického stavu OO. Také má špatný dopad na sebeúctu (hodnocení sebe samého), sebepojetí (představu o sobě), sebedůvěru (postoj k sobě) a sebevědomí (vědomí své vlastní hodnoty). Může se označovat také jako psychologické či citové násilí. Určitá typologie se vyskytuje i v Duluthském kole moci a kontroly. Tento model byl navržen v rámci amerického projektu, který byl zaměřen na DN. Vyjma fyzického a sexuálního násilí představuje osm základních kategorií psychického

týrání, kdy je jeho účelem získat a udržet moc a kontrolu jednoho partnera nad druhým, charakteristicky muže nad ženou. Konkrétně rozlišují následující formy: zastrašování, emocionální týrání, izolace, zlehčování týrání a obviňování oběti, využívání dětí, využívání mužské „nadřazenosti“, ekonomická kontrola, výhrůžky a donucování.²⁵ Duluthský model agresivity a násilí je zobrazen v Příloze II.

„Ze zkoumaných forem psychického násilí se ženy nejčastěji setkávaly se snahou partnera přehnaně kontrolovat jejich chování, což se odráželo zejména ve zvýšené žárlivosti a snaze mít neustálý přehled o ženiných aktivitách.“²⁶ Další projevy psychického násilí jsou popsány v Příloze III.

Násilná osoba (NO) často vyhrožuje, že oběť dostane do psychiatrické léčebny nebo že přijde o děti. Také ji mnohdy agresor podsouvá, že je OO prostorově výraznější, má nízké IQ, je líná, neschopná či duševně nemocná. Oběť je tím pádem neustále ve strachu, jelikož neví, co zase přijde. Agresor na oběť tlačí například i tím, že jí odpírá spánek či jídlo, a vyhrožuje jí, že si „něco udělá“. V tom případě potom oběť získá ten dojem, že za to může ona sama.²⁷

„Z povahy věci bývá poměrně skryté, těžko odhalitelné a prokazatelné. Způsobuje často dlouhodobé následky a bývá obětmi vnímáno jako závažnější, protože rány na duši se hojí mnohem déle než rány na těle.“²⁸

Sociální násilí – Cílem sociálního násilí je ohroženou osobu izolovat. Patří sem například bránění ve styku s rodinou, přáteli, uzamykání v bytě, zablokování telefonu a podobně. Má podobu materiálního a finančního týrání. Násilná osoba má v tom případě přehled o každém kroku své oběti, ví, kdy se zdržuje v místě bydliště, a snaží se tak zabránit styku s veřejností.

„Ohrožený jedinec je zpočátku plně zaujat svým partnerem, případně jinou osobou, později odmítá čelit pochybnostem příbuzných a přátel nebo se snaží eliminovat konfliktní situace, ve fázi rozvinutého domácího násilí pak převládá stud a strach.“²⁹

²⁵ PIKÁLKOVÁ, S. a kol., *Ženy jako oběti partnerského násilí*, Sociolog. perspektiva, SLON, Praha 2015, s. 78

²⁶ tamtéž, s. 79

²⁷ RŮŽIČKOVÁ, S., *Transgenerační přenos agresivního chování v rodinách jako příčina vzniku domácího násilí*, Univerzita Karlova, FF, Diplomová práce, Prachatice 2012, s. 55

²⁸ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 11

²⁹ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 50

Ekonomické násilí – Představuje zneužívání moci při disponování finančními, ale i rodinnými a vlastními prostředky. Muž například disponuje všemi finančními prostředky, omezuje přístup ženy k penězům, neposkytuje peníze na chod domácnosti, zakazuje partnerce chodit do práce, zatajuje výši svých příjmů a majetek, ale přitom kontroluje příjmy ženy. Často ji i nutí, aby mu svoji výplatu a své příjmy zasílala na jeho bankovní účet, a v tom případě tak ponechá úplnou odpovědnost za chod domácnosti na ženě. V případě rodinného prostředku může jít o rozprodávání majetku a zabavení auta pro své vlastní potřeby.

Sexuální násilí – Je narušení intimní sféry druhého člověka za použití nátlaku. Jedná se o nedobrovolný sexuální styk jakéhokoliv druhu, kdy je jedinec nucen k sexuálním aktivitám. Ve světě se poslední dobou začíná používat termín sexualizované násilí místo sexuálního násilí. „*Termín sexualizované násilí vyjadřuje, že se nejedná pouze o fyzické napadení či kontakt, ale o jakékoliv narušování intimity či osobních hranic s cílem demonstrovat svoji moc, ponížít či degradovat. Oba termíny se v české i zahraniční literatuře volně zaměňují.*“³⁰ Vynucený sex je aktem agrese a násilí, je to nástroj k ponížení, pokoření a podrobení druhé osoby. Je špatně rozpoznatelné, protože nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí. Patří sem znásilnění, vynucený sexuální styk nebo různé sexuální praktiky proti vůli oběti a jednání s obětí (většinou se ženou) jako se sexuálním objektem.

„*Sexuální násilí zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, oběť je podstupuje nedobrovolně nebo s nechutí. Agresor používá týrání různého sexuálního charakteru např. pohlavní styk proti vůli, různé sexuální praktiky, nucení k pohlavnímu styku před cizími lidmi. Toto násilí se nejčastěji vyskytne mezi partnery či manžely.*“³¹ Muži, kteří disponují manipulativními rysy, tak myslí egoisticky pouze na vlastní sexuální uspokojení. Sexuálně týrané ženy se snaží sexuálnímu styku vyhnout. V těchto případech partner ženě vyčítá, že není normální či je frigidní, a používá další výčitky. Sexuální násilí může být páčáno i na starých lidech (gerontofilie) a na dětech či mladistvých (pedofilie).

Do sexuálního násilí spadá: sexuální zneužívání (páčáno na dětech), dále sexuální obtěžování (nevítané sexuální návrhy), znásilnění a obchod se ženami.³² Sexuální zneužití má mnoho forem. Od neslušného odhalování, obtěžujících telefonátů, pozorování druhých při

³⁰ KUTÁLKOVÁ, P. a kol., *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá?*, In IUSTITIA o.p.s., Praha 1, 2014, s. 16

³¹ HAJNÁ, M., *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017, s. 15

³² ČEŽÍKOVÁ, A., *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016, s. 14

různých příležitostech, kdy nejsou oblečeni, až k různým formám nátlaku či jednání, které nutí člověka k účasti na genitálním či orálním dráždění, dotecích nebo pohlavním styku.

Sexuální zneužití také samozřejmě zahrnuje sexuálně násilné činy, jako je znásilnění, sadismus nebo jakýkoli jiný druh fyzického zneužití se sexuálním podtextem. Další formou pohlavního zneužití je incest (krvesmilstvo), což je sexuální vztah s kterýmkoliv členem rodiny, se kterým není člověk v manželském svazku.

Emocionální násilí – Kombinace agrese se přenáší na věci, které má ten druhý partner rád (ničení věcí, vydírání pomocí dětí, využívání jich jako prostředku nátlaku, ubližování zvířatům, schovávání osobních a oblíbených věcí, určování, co může a nemůže oběť používat).

Do emocionálního násilí patří také zesměšňování, prohlašování oběti za psychicky labilní osobu, citové vydírání, vyhrožování odebráním dětí a podobně.³³

Spirituální násilí – Do spirituálního násilí patří především zesměšňování náboženství svého partnera či partnerky, zákaz praktikování náboženství či jiné víry, nucení ke členství v náboženských skupinách, různých sektách, kultech a podobně. Pachatel může nakazovat své oběti, aby pravidla sekty či různé náboženské skupiny dodržovala a praktikovala je.³⁴

Institucionální násilí – Je důsledkem druhotného ponižování. Jinak se může také nazývat systémové násilí/týrání. Toto násilí je zapříčiněno systémem (institucemi – úřady, jejich postupy a normami). V dnešní době bohužel nenachází klient či pacient v nemocnicích a ústavech sociální péče pomoc a útočiště. „*V těchto institucích dochází k tomu, že je klient či pacient, izolován od své rodiny, jsou vystaveni nekvalitní péči, častá je nedostatečná snaha řešit jedincovy problémy komplexně. Časté je i to, že se klientům a pacientům dává nevhodná nebo špatná výživa, nedodržuje se pitný režim, nadměrně se pacientům podávají zklidňující medikace.*“³⁵

Sebepoškozování – Tento pojem znamená násilí vůči sobě samému. V dnešní době je však nejčastější mentální anorexie (odmítání potravy) a bulimie (přejídání se a následné vyzvracení jídla). Se sebepoškozováním má zkušenost 20 % žen a 12–15 % mužů. Motivem je touha být

³³ Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí: Domácí násilí – definice, základní znaky a formy. MPSV, ACORUS. 2006, https://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf, s. 4

³⁴ Charita pomáhá lidem v nouzi: Formy domácího násilí [online]. 2019 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervenci-centrum/co-je-domaci-nasili/formy-domaciho-nasili/>

³⁵ ČEŽÍKOVÁ, A., *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016, s. 14

dokonalý a vypadat co nejlépe podle současné módy. Někdy tato forma násilí může dojít až k extrémnímu typu sebepoškození, čímž je sebeustrukce (sebevražda).³⁶

Mediální násilí – Je poměrně novinkou v dnešní době. Zejména se jedná o prezentaci násilí v hraných filmech, reklamách a ponižování, urážení ve zpravodajství některých skupin obyvatel (senioři, LGBT komunita, osoby po výkonu trestu odnětí svobody, zdravotně postižení, Vietnamci či Romové).

Rasové (etnické) násilí – Toto násilí se týká jak jednotlivce, tak i celé společnosti. *„Člověk, který se vymyká normě společnosti a vymyká se zvyklostem společnosti, například barvou pleti, některými způsoby života, tak tímto zneklidňuje majoritní společnost. Toto zneklidnění vede k pocitům strachu a ohrožení a k následnému odsouzení a agresí. Tomuto faktu nepomáhají ani společenské předsudky.“*³⁷

Münchhausenův syndrom by proxy – K tomuto týrání/násilí dochází v rodinách, kde rodič předstírá nebo přehání onemocnění svého dítěte. Někdy se i dokonce stává, že mu jej sám vytváří při podávání různých léků, které by ale dítě požívat nemělo. *„Následkem může být dlouhodobé poškození zdraví dítěte až jeho smrt. Důvodem k takovému jednání rodiče bývá zdůraznění významu vlastní osobnosti. Rodič, častěji matka, se snaží být za každých okolností středem pozornosti a chce ukázat, že i v tak náročné situaci, jakou je nemoc dítěte, se o něj dokáže perfektně postarat.“*³⁸ V České republice se toto násilí vyskytuje za účelem příznání sociálních dávek.

Znaky domácího násilí

Pojem domácí násilí se vyznačuje určitými znaky, které jsem popsala již výše v kapitole Definice DN. Pro zopakování sem tedy patří: 1) opakování a dlouhodobost, 2) jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí, 3) neverejnost a 4) eskalace. Se znaky domácího násilí je spojováno chování, které se označuje jako „spirála nebo kruh násilí“. Takové jednání se vyznačuje neustále se opakujícími situacemi (cykly), kdy se střídá období klidu, období

³⁶ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 23–24

³⁷ tamtéž, s. 15

³⁸ DOBEŠOVÁ, A., *Vliv násilí v rodině na psychiku a vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 11

vystupňování napětí, samotný akt násilí a jeho následné omlouvání a usmiřování.³⁹ Samotný cyklus násilí se skládá ze tří oddělených a různých fází.

1. Fáze vytváření napětí – Sem patří mírné incidenty (kritizování, nadávky, facky a další). Agresor je rozčilený, žárlivý, zuřivý a podrážděný. U oběti postupně vzrůstá napětí a strach z možného násilí a oběť se snaží odvrátit budoucí eskalaci násilí či obviňuje samu sebe.

2. Fáze týrání – Tato fáze je poměrně krátká, která trvá v rozmezí několika minut až po několik hodin. Násilník ztrácí svoji kontrolu, páchá samotné násilí, které postupně eskaluje, a za následek může mít zranění oběti, eventuálně až smrt. Oběť prožívá strach, zlobu, bolest a cítí se bezmocná.

3. Fáze líbánek, klidu – V této fázi se situace uklidní a násilník se oběti omlouvá. Slibuje jí, že se násilí už nebude opakovat, a vyjadřuje lítost nad svým chováním. „*Někdy se ale může stát, že agresor se neomlouvá a vinu za své násilné chování připisuje oběti. Pokud ale oběť změni své chování, slibuje, že se násilné epizody už nebudou opakovat.*“⁴⁰

Oběť tak většinou naivně doufá, věří a má naději, že se tento cyklus už nebude opakovat a násilí už nebude dlouho trvat. Touto fází se cyklus uzavírá. Nicméně postupem času začne napětí znovu narůstat a celý cyklus se tak začne opakovat.

Mění se ale vydatnost týrání a poměr délky jednotlivých fází. Fáze usmiřování se zkracuje, naopak se prodlužuje fáze napětí, po níž následují častěji útoky. Podoba těchto fází se liší dle intenzity násilí, k němuž dochází.

K psychickému nátlaku se totiž může přidat i násilí fyzické, které se ale naopak nemusí objevovat v každém partnerském násilí.⁴¹ Samotný cyklus násilí je schematicky zobrazen v Příloze IV.

Rizikové faktory domácího násilí

Problém násilí ve vztazích způsobuje více faktorů. Sem patří například: nerovnost pohlaví, mladší věk (18–30), chudoba, etnicita, nezaměstnanost, alkohol a omamné látky,

³⁹ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 15

⁴⁰ KOPEČNÁ, L., *Znalosti žen středního věku ve vybrané lokalitě na téma „Partnerské násilí“*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Bakalářská práce, Praha 2017, s. 9

⁴¹ KOTKOVÁ, M. a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondea o.p.s., Brno 2014, s. 19

nesezdané soužití, násilné dětství či recidiva násilí v současném vztahu.⁴² Také se může jednat o opakování stereotypního chování z původní rodiny a působení stresu z přepracování a podobně. Velmi často se však jedná o provázání více těchto faktorů. Mezi nejčastější faktory vzniku násilí v rodině řadíme: *Sociálně demografické faktory*, kam patří věk (nejvíce trestných násilných činů páchá věková kategorie 18–30 let), pohlaví (95 % násilí páchá strana mužů) a příjem (násilí je pácháno v těch rodinách, kde je příjem rodiny nižší než životní minimum). Další faktory jsou *situační a environmentální*, jako je stres (nezaměstnanost, finanční problémy, těhotenství v mladém věku a sexuální problémy), dále sociální izolace (sociálně izolovaní lidé mají vyšší pravděpodobnost násilného chování v rodině) a sociální podpora (jestliže je rodina integrována do sociálních sfér, tak je zde menší pravděpodobnost růstu násilných vzorců chování).

Nakonec sem patří mezigenerační přenos vzorců násilí (zneužívané či týrané děti se v dospělém věku stanou samy agresory), také genderová nerovnost (čím větší je stupeň genderové nerovnosti v manželském či partnerském vztahu, ale i ve společnosti, tak tím je násilí na ženách pácháno ve vyšší míře) a nakonec výskyt jiných forem násilí (jestliže je dítě svědkem násilí u svých rodičů, tak má vyšší pravděpodobnost, že může být ve škole šikanováno či může být samo agresorem, anebo dokonce může být agresivní ke svým sourozencům a později ke svým rodičům).⁴³

Formy a znaky DN v partnerských a transgeneračních vztazích

K násilí dochází v partnerských vztazích ve všech sociálních vrstvách. Často se děje i transgeneračně. Většinou je agresivní muž ke své partnerce, ale stává se, že i rodiče jsou násilní ke svým dětem. A naopak, i děti jsou násilné ke svým rodičům, či dokonce k prarodičům a ke svým sourozencům.

Jaká je tedy příčina násilí v rodině či u lidí, kteří si jsou nebo byli blízcí? Ohroženou osobou násilí v rodině se může stát libovolný člen rodiny, stejně jako kterýkoliv člen rodiny se může vyskytovat i mezi pachateli. Nejčastější oběti jsou však ženy a děti.⁴⁴ „*Rodina v takových případech přestává plnit roli útočiště a stává se nebezpečným místem. Agresivní chování je*

⁴² HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 21

⁴³ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 36–38

⁴⁴ *Violence and abuse* [online]. In: Oslo, NORWAY: Norwegian centre for violence and traumatic stress studies [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.nkvts.no/english/topic/violence-and-abuse/>

*z velké části naučené z dětství a mládí jako způsob řešení konfliktů a problémů, tedy přejímáním vzorů z původní rodiny. K tomu se přidává řada dalších negativních vlivů, jako jsou nezralost partnerů, obtížná ekonomická situace rodiny, náročné životní situace, chronický nedostatek času, alkoholismus, promiskuita a další.*⁴⁵

Žena, která takzvaně vsadí na „špatného koně“, musí počítat s úplně jiným způsobem života, než celý život očekávala. Po rozpadnutí rodiny ji totiž čekají rozvodová stání, majtková vyrovnání, soudní řízení v souvislosti s péčí o nezletilé děti, alimenty, stresy, pocity strachu či nejistoty a finance za advokáty. Toto si žena samozřejmě nepředstavovala a musí si tím projít celá rodina včetně dětí, které to pak poznamená na celý další život.⁴⁶ Policie či lékaři jsou v dnešní době bohužel při partnerských násilných konfliktech velice zdrženliví. Za hlavní důvody potom považují nedostatek času a pocit bezmocnosti. V rodinných konfliktech je velmi obtížné určit, kdo je doopravdy oběť, a kdo je pachatel. Celkové násilí je velice komplikovaným problémem v partnerských vztazích.

K partnerskému násilí nedochází pouze v domácnosti, ale také na pracovišti či v rámci seznamování a „randění“ (dating violence). Shodné s DN je v tom, že se odehrává v soukromí, uvnitř partnerského vztahu.

Naopak se odlišuje tím, že obvyklé partnerské násilí se často označuje jako afektivní, které je páčáno v emocionálním stavu rozrušení. „*V partnerských vztazích se může vyskytovat i sociální izolace. Ohrožené osobě bývá bráněno v kontaktu s rodinou a přáteli, jsou jí kontrolovány SMS zprávy, e-maily i denní aktivity, je jí přikazováno například i to, jak se má chovat a co si oblékat. Tato forma násilí zahrnuje i využívání dětí nebo jiných osob k vytváření nátlaku na ohroženou osobu.*“⁴⁷ Zajímavostí je, že muži nejsou schopni se vymanit z kalamitního vztahu, jelikož subjekt, který se zdá na první pohled zdánlivě slabší, tak může zdárně vydírat toho, který je naopak silnější. Chlapci jsou již od útlého věku pobízeni k soutěžení, k překonávání překážek a k tomu, aby nebrečeli. Proto to v jejich životě v dospělosti může způsobit mnoho problémů v partnerských vztazích. Naproti tomu jsou dívky vychovávány spíše ke spolupráci a k ochotě pomáhat druhým lidem. V dnešní době však dívky často přejímají i chlapecké vzorce chování. „*Součástí předávaných vzorců chování ale zůstává důraz na vyjednávání a na techniky manipulace.*“⁴⁸ Zahraniční studie

⁴⁵ POKORNÁ, J. a kol., *Vybrané sociálně patologické jevy*, Ministerstvo vnitra ČR, Praha 2001, s. 35

⁴⁶ WAGENKNECHT, O., *Pomozte zachránit mé manželství*, Bohumil Jedlička, Orličky 2017, s. 12

⁴⁷ KOTKOVÁ, M. a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondea o.p.s., Brno 2014, s. 16

⁴⁸ BURIÁNEK, J. a kol., *Násilí na mužích*, HUMANITAS, FF UK 2014, s. 18

upozorňují na to, že v partnerských vztazích může psychické násilí způsobit deprese, úzkosti či posttraumatickou stresovou poruchu.

Dle mého názoru by měli pracovníci v pomáhajících profesích věnovat větší pozornost celé struktuře rodinných vztahů. Násilí v partnerských vztazích totiž pokaždé destruktivně působí na všechny členy rodiny a děti, které v takové rodině vyrůstají, mohou přejímat určité negativní vzorce chování agresora či oběti do svých budoucích vztahů.

„Výzkumy ukazují, že přítomnost dítěte při násilném chování rodičů je významným rizikovým faktorem při predikci násilného chování v budoucím partnerském vztahu.“⁴⁹ Jestliže dítě násilí v rodině nezažije nebo není ani svědkem násilí, protože vyrůstá v neúplné rodině či v prostředí, kde si oba rodiče dokazují moc a vládu nad tím druhým, tak má už od začátku také horší startovní pozici než dítě, které v násilné rodině žije.

Výhodu spatřuji v tom, že děti, které otce mají, tak už v dětství mohou vnímat exemplární život obou rodičů.⁵⁰

Velice zajímavé mi přišlo, že Simona Pikálková ve své knize *Mezinárodní výzkum násilí na ženách (International Violence Against Women Survey)* popisuje rozdíly násilí v partnerském vztahu a mimo partnerský vztah. Násilí v partnerském vztahu zasahuje širší věkovou skupinu žen, také v posledních pěti letech byly oběťmi násilí většinou rozvedené ženy. Zkušenosti s násilným partnerským vztahem také potvrdily ženy, které měly nízkopříjmovou domácnost, měly jinou než českou národnost a měly zkušenost s nadměrnou konzumací alkoholu. Partner byl charakteristický nízkým vzděláním, jinou národností nežli českou a tím, že neměl žádné náboženské vyznání či nepatřil k žádné církevní denominaci.

Naopak násilí mimo partnerský vztah postihuje spíše věkovou skupinu žen okolo 18–29 let věku, kde oběťmi násilí byly v tom případě více svobodné a studující ženy. Sexuální násilí je relativně nejčastější v městech nad 100 tisíc obyvatel.⁵¹

Proč ale většina žen zůstává v takovémto násilném partnerském vztahu? Je to snad z toho důvodu, že stále doufají, že s tím jejich partner přestane? Je to patrně kvůli dětem, aby měly otce a neskončily na ulici? Doufají pravděpodobně v to, že to přestane, že se to srovná, že ho

⁴⁹ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAĐ, Praha 2000, s. 76

⁵⁰ FÜRST, V., *Srdce má rozum, kterému rozum nerozumí!*, Advent Orion, Praha 2014, s. 4

⁵¹ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 103

změní či se těm násilným partnerům rozsvítí v jejich hlavě kontrolka a uvědomí si, co dělají, a tím pádem s tím přestanou?

Řada žen zůstává v násilných partnerských vztazích z toho důvodu, že vnímají násilí jako normální součást vztahu. Myslí si, že je to takto normální a že to chodí i na podobné či stejné bázi v jiných vztazích. Když jsou ženy, tak musejí něco vytrpět.

Mnohdy to může dojít až do extrému (otřes mozku, zlomená ruka atd.), než se žena rozhodne odejít a uvědomí si, že toto už k životu nepatří. Následně je šťastná, že je ze vztahu už venku, a dochází jí, že měla odejít už dříve. Na druhou stranu může DN přetrvávat i po odchodu ohrožené osoby či po rozvodu, a to v případech, kdy má oběť s pachatelem děti, které se stávají prostředkem dalšího týrání.⁵² Dalším důvodem je především strach o vlastní život či o život dětí a finanční či bytová situace. Mnoho žen se bojí odejít od svého násilného partnera z toho důvodu, že nemají kam jít a jsou na svém partnerovi finančně i emocionálně závislé.

„Snaha o zachování rodiny může vycházet jednak z vysoké hodnoty, která je rodině jako instituci v naší společnosti přisuzována. S tím souvisí i snaha zachovat rodinu dětem (nebrat dětem tátu).“⁵³

Na druhou stranu obětí partnerského násilí může být i mužské pohlaví. Velice mě zaujal příběh Alexe Skeela, který pochází z Velké Británie. Jeho bývalá přítelkyně Jordan Worth ho tloukla, bodala, zapříčinila mu popáleniny, zakazovala mu jídlo a zabraňovala mu v kontaktu s jeho rodinou. Týrání začalo nenápadně a postupně už od jejich 16 let věku, kdy se spolu seznámili. Alex to popsal slovy: *„Ráda hrála hry, líbilo se jí, když jsem si dělal starosti, v podstatě si hrála s mou myslí. Myslel jsem si, že má prostě ráda pozornost nebo tak něco, ale snažila se získat nade mnou kontrolu.“⁵⁴* Jordan ho čtyři roky týrala psychicky, kdy nejvíce útočila na jeho rodinu. Rozbílala mu všechny mobilní telefony a nadávala mu, že mu záleží na jeho rodině. Potom začala i s fyzickými útoky. Když spolu bydleli devět měsíců ve svém vlastním bytě, tak ho začala tlouci skleněnými lahvemi a kladivem. Největší extrém byl, když ho začala bodat, řezat a dokonce na něj dvakrát vylila vařící vodu. Pokaždé, když si Alex na nějakou bolest zvykl, tak ji Jordan zvýšila na další stupeň. Za otřesné také považoval

⁵² BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 11

⁵³ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 117

⁵⁴ DJUKANOVIČOVÁ, Nina. *Blog hate free: Stal se obětí brutálního domácího násilí. „Zůstal jsem s ní ze strachu, že mě zabije,“ říká* [online]. In: 26. 2. 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/clanky/3115-alex-skeel>

to, že infekci, kterou měl kvůli popáleninám na celém těle, si musel vyléčit sám, jelikož mu Jordan zakázala jít k lékaři. Když se Alexovi párkrát podařilo, aby byl hospitalizovaný, tak se ale stejně vždy vrátil ke své přítelkyni. Nemohl totiž nikoho kontaktovat a bál se, že ho zabije, protože mu takto už vyhrožovala. Alex potvrdil to, že opustit násilného partnera je velice složité a náročné. „Uvědomil jsem si, že nemůžete někomu jen tak říct, ať odejde. Myslím si, že je důležité, aby si společnost uvědomila, že se to děje, protože když jste obětí čehokoliv, jste pod obrovským tlakem. Takže kdybych teď měl říct do kamery „mluv o tom a odejdi“, bude to pro ně ještě větší tlak. A to by je mohlo vyděsit. Myslím si, že je úkol společnosti uvědomit si, že se to děje i mužům, a pak nakonec bude jednodušší i pro muže o tom mluvit. Už se to trochu posunulo, ale ještě pořád je před námi dlouhá cesta. Ještě toho hodně zbývá.“⁵⁵

Toto zneužívání skončilo až v červnu roku 2017. Jelikož soused slyšel křik z jejich domu, tak zavolal policii. Po udání své přítelkyně na policii mu v nemocnici řekli, že byl deset dní od své smrti. Jordan se přiznala k dlouholetému ubližování na zdraví a omezujícímu násilnému chování. V dubnu roku 2018 dostala 7,5 roku výkonu trestu odnětí svobody. Alex potom uvedl: „Poprvé po několika letech se můžu ohlédnout za sebe, aniž bych se musel strachovat. Už to samotné je úžasný pocit, protože víte, že ta osoba tam není a už tam nejspíš nikdy nebude.“⁵⁶

Autoři Kelly a Johnson dělí násilí ve vztazích na čtyři typy: 1) **Nátlakové kontrolující násilí kombinované s fyzickým násilím** (*coercive controlling violence* – častější u mužů), 2) **Násilí používané v sebeobraně** (*violent resistance* – častější u žen), 3) **Obecné či situační párové násilí** – nesprávné zvládnutí vzteku a používání násilí v partnerském vztahu (*situational/common couple violence*, časté u žen i mužů) a 4) **Separací podněcené násilí** – násilí vázané na rozchod páru (*separation-instigated violence*, častější u mužů).

Tito autoři se shodují v tom, že je důležité odhalit a rozlišit jednotlivou formu násilí a tím pádem by měl terapeut přizpůsobit i odlišný typ pomoci a terapie danému typu násilí.⁵⁷

Organizace proFem, zabývající se pomocí obětem domácího a sexuálního násilí, zrealizovala v roce 2018 výzkum, který se týkal partnerského násilí dospívajících a mladých lidí v České republice. Tisíc mladých lidí ve věku 16–26 let uvedlo své zkušenosti s násilím v partnerském

⁵⁵ DJUKANOVIČOVÁ, Nina. *Blog hate free: Stal se obětí brutálního domácího násilí. „Zůstal jsem s ní ze strachu, že mě zabije,“ říká* [online]. In: 26. 2. 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/clanky/3115-alex-skeel>

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL. *Násilí je možné zastavit: Ženy nebo muži jako pachatelé násilí?* [online]. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017 [cit. 2019-03-25]. ISBN 978-80-87725-40-5. Dostupné z: <http://osf.cz/wp-content/uploads/2017/11/nasili-je-mozne-zastavit.pdf>, s. 73

vztahu. Za následky dlouhodobého násilí ve vztahu popisují mladí lidé nejvíce neschopnost soustředit se na své studium či práci. Okolo 20 % trpí nechutenstvím, nevolnostmi či závratěmi. Pod 20 % mladých myslí na sebevraždu a bojí se o svůj život. Násilí ve vztahu řeší 56 % rozchodem, 47 % se svěří přátelům, 24 % násilí ve vztahu vůbec neřeší a zbytek se svěří svým rodičům a nahlásí to na policii, linku důvěry a podobně. Z tisíce respondentů mělo zkušenost s násilím ve vztahu 914 osob, kde zažilo od svých partnerů/partnerek extrémní žárlivost, kontrolování svého telefonu bez souhlasu a fyzické násilí (facky, strkání). Výzkum je podrobně zobrazen v Příloze V.

1.3 Mýty a příčiny domácího násilí

Dle mého názoru koluje mezi lidmi veliká řada mýtů o domácím násilí. Myslím si, že pokud člověk považuje mýty a zkreslené informace za neškodné řeči a povídačky, tak dělá velikou chybu. Díky těmto mýtům totiž člověk může rozpoznat samotné násilí v okolí nebo i na sobě samém. Smutné je, že laická veřejnost mnoho mýtů stále zastává.

Mýty o domácím násilí se dělí do tří základních kategorií:

- 1) Mýtus, který souvisí se samotným výskytem násilí a sociálním statusem rodiny
- 2) Mýtus, který souvisí s osobou pachatele
- 3) Mýtus, který souvisí s osobou oběti

Za nejčastější mýtus se pokládá hypotéza, že DN není velmi rozšířený problém a týká se jen určitých skupin lidí. Lidé se domnívají, že DN se týká pouze lidí ze slabších sociálních vrstev či s nižším vzděláním a že k němu dochází jen u jedinců, kteří požívají alkohol či jiné omamné látky. Přitom alkohol či jiné drogy mohou být považovány za spouštěče, stimulatory nebo výmluvy k danému činu. Násilné osoby nejsou schopny za své činy převzít zodpovědnost. Společnost také tvrdí, že se ženám násilí ve vztahu líbí; z toho plyne další mýtus, který poukazuje na to, že žena ve vztahu ráda zůstává, jelikož partnerovo násilí nepovažuje za tak závažné, a proto si mnoho lidí myslí, že si za tuto situaci může ona sama.⁵⁸ I u mužů je velice těžké odejít od násilné osoby.

„V pozdějších fázích vztahu, ve zmíněném zacyklení, může dojít až k osobnostní dezintegraci jako výsledku násilného, manipulujícího a kontrolujícího jednání vůči týrané osobě.“⁵⁹

Dalším mýtem je častá úvaha, že muž nemůže být obětí násilí, jelikož bývá zpravidla silnější

⁵⁸ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 13

⁵⁹ BURIÁNEK, J. a kol., *Násilí na mužích*, HUMANITAS, FF UK 2014, s. 19

nežli žena a bývá i agresivnější než žena. Všichni muži nejsou fyzicky zdatnější než jejich partnerky. Mnoho mužů ale ženu nenapadne, i kdyby to měli udělat v sebeobraně. „*Mužské oběti domácího násilí jsou dále označovány za slabochy. Pro oběti je rovněž velmi škodlivý mýtus, že ženy se násilí dopouštějí pouze v sebeobraně, neboť mužské oběti se tak vystavují riziku, že žádost o pomoc se obrátí proti nim a oni budou považováni za agresory.*“⁶⁰

Další mýty tvrdí, že při domácím násilí se jedná spíše jen o hádky, což samozřejmě není pravda. Při běžné hádce ve vztahu jsou oba aktéři na stejné straně, kdežto v DN se aktéři rozdělují na oběti a pachatele. Také je známý mýtus, který tvrdí, že DN je věc partnerů a společnost či okolí by se do toho neměly míchat. „*Kdokoli je vystaven útlaku ze strany jiného člověka, má nárok na pomoc ze strany státu. Trestně odpovědní jsou všichni pachatelé násilí, ať už mají k oběti jakýkoli vztah.*“⁶¹

Za nejvíce běžný mýtus se považuje to, že ženy muže provokují a za násilí si mohou samy. Násilná osoba ohroženou osobu obviňuje, jelikož sama za násilí tu zodpovědnost nepřevzme. Často se také pachatelé vymlouvají, že byli vyprovokováni. „*Důvodem k násilí je cokoli, co není podle jejich představ. Za násilí má vždy zodpovědnost ten, kdo jej páchá. Domácí násilí je chování, které vede k získání a udržení moci a kontroly nad partnerkou/partnerem.*“⁶² Známé přísloví *Škoda rány, která padne vedle* je ve společnosti bohužel běžné přísloví.

Většina dospělých často fyzicky a neúměrně trestá své děti. Rodiče své děti trestají například pohlavkem, výpraskem, fackováním či kopáním. V každé dvanácté rodině v ČR hraničí fyzické tresty u dětí s týráním. Dítě, které zažívá v rodině takovéto násilí, tak se může v budoucnu stát samotným agresorem. Dítě si tak myslí, že je to normální, a z rodiče na dítě se tedy přenáší vzor řešení konfliktních situací.⁶³

Za původ domácího násilí může přehled různých vlivů. Násilníci mohou mít nižší sebevědomí či různé poruchy osobnosti. Samotní pachatelé DN se také v minulosti mohli stát svědky či oběťmi nějakého typu násilí. Jisté ale však je, že nelze přesně určit, jestli násilí vzniká v důsledku vnějších, nebo vnitřních vlivů. Navzdory tomu ale existuje pár speciálních rysů,

⁶⁰ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 17

⁶¹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 26

⁶² HAJNÁ, M., *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017, s. 21

⁶³ POKORNÁ, J. a kol., *Vybrané sociálně patologické jevy*, Ministerstvo vnitra ČR, Praha 2001, s. 37

kteře jsou společné, a mohou vést tím pádem ke vzniku DN.⁶⁴ D. G. Dutton rozděluje příčiny domácího násilí na čtyři strukturální typy: 1) mikrosystémové příčiny, 2) makrosystémové příčiny, 3) ontogenetické příčiny a 4) exosystémové příčiny.

Mikrosystémové příčiny – Mikrosystémové zdroje vzniku domácího násilí pocházejí z prostředí, kde jedinci spolu žijí v rámci rodiny. Jelikož se v rodině vyskytuje velmi intimní prostředí, tak specifické faktory zvyšují riziko vzniku této agrese.

„Mezi tyto faktory řadíme především silný vliv na chování členů rodiny, zastávání vymezených rodinných rolí, velmi dobrou znalost reakcí a chování druhého a omezenou možnost kontroly zvenčí.“⁶⁵ V dnešní době sousedé a také ostatní lidé se už tolik nenavštěvují a často ani nevědí, kolik u jejich sousedů žije v domácnosti osob, kolik mají dětí a jaký mají mezi sebou vztah. Soukromí rodiny dokáže vše spolehlivě zakrýt. Také obvyklé je to, že v rodině je někdo důležitější než ostatní členové rodiny.

Příkladem může být otec nad matkou. Potom to samozřejmě může vést k domácímu násilí, a jelikož jsou si osoby blízké, tak mnohdy spoustu věcí přehlédnou či k danému chování nepřikládají tak velikou váhu.⁶⁶

Makrosystémové příčiny – Tyto příčiny se zaměřují na hierarchii hodnot ve společnosti, kdy má dominantní postavení muž; odtud pak panuje názor, že muži si od žen nemají nechat vše líbit. Jedná se tedy o patriarchální uspořádání společnosti, kde je žena podřízena hlavě rodiny (muži). V tomto zakořeněném postoji se tak vytváří prostředí, kde je DN lehce ospravedlňováno a zlehčováno.

Ontogenetické příčiny – Za rizikový faktor se pokládá zažité násilí v dětství, kdy jedinec může přebírat vzorce chování násilné osoby či ohrožené osoby. *„V dospělosti se tak původní oběť stává agresorem (proces kriminogeneze) nebo se oběť ztotožní s rolí oběti a považuje ji za součást svého života (proces viktimogeneze).“⁶⁷* Agresor se sociálně vyvíjí a své partnerské či mezilidské stresující chování se naučil řešit útočným jednáním, tedy

⁶⁴ JANÁČOVÁ, M., *Povědomí studentů gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, FF, Bakalářská práce, Praha 2018, s. 19

⁶⁵ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 11

⁶⁶ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 12

⁶⁷ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 12

domácím násilím. Tato příčina tedy vychází z individuálních profilů násilné osoby, oběti a jejich vzájemné interakce.

Exosystémové příčiny – Tyto příčiny spadají do širšího sociálního okolí jedince, kde se vyskytují formální a neformální struktury, s nimiž se dostává jedinec do kontaktu. „*Ke vzniku domácího násilí pak může přispívat například nezaměstnanost, nedostatečné finance či nižší vzdělání, které jedinci omezuje přístup k síti sociálních institucí.*“⁶⁸ Příčinou domácího násilí jsou tyto psychicky náročné situace, které bývají častokrát vyhocené. NO neplní roli, která se od ní očekává, a proto je na ni veden tlak z okolí či z rodiny. V tom případě i samotná násilná osoba může cítit, že samu sebe zklamala, a proto začne obviňovat své okolí, a tím pádem se u ní může projevovat agresivita či jiné násilné sklony.

Příčiny DN se také mohou měnit v závislosti na tom, jestli půjde o partnerské násilí, transgenerační násilí či o násilí páchané na zdravotně postižených jedincích nebo násilí páchané na dětech.

1.4 Důsledky domácího násilí

Důsledků DN může být mnoho, ale především mají vliv na psychické i fyzické zdraví oběti, a tak ovlivňují její běžný život v mnoha směrech. V mnoha případech zasahují důsledky DN i do zdraví ohrožené osoby. Ohrožená osoba tak může utrpět různá fyzická zranění, která vyžadují okamžitou lékařskou péči.

Určitě záleží na tom, jaký druh násilí se OO stal, jak dlouho byla tato osoba trýzněna a jaké má způsobilosti se s daným traumatickým zážitkem vyrovnat. Myslím si, že čím dříve člověk násilí rozpozná, identifikuje ho či ho diagnostikuje a léčí, tak tím je to pro oběť vždy lepší. Mnohdy se ale stává, že oběť snáší dlouholeté psychické a tělesné zdravotní následky. Zdravotními mohou být například fraktury kostí, popáleniny, poranění hlavy, břicha, či chrupu. Avšak rány psychického charakteru se hojí déle.

Do psychických následků patří deprese, poruchy spánku, strach, vyděšenost, nejistota, posttraumatická stresová porucha, poruchy osobnosti, poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, bulimie a přejídání), sebevražedné tendence či sebepoškození. Často se vyskytují i psychosomatické zdravotní následky (syndrom chronické bolesti, infekce močových cest a podobně). Oběti mohou také zneužívat návykové látky nebo mít rizikové sexuální chování.

⁶⁸ DOBEŠOVÁ, A., *Vliv násilí v rodině na psychiku a vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 12

Avšak nejvýznamnější důsledky mohou mít ženy v případě ohrožení reprodukčního života (zánět vaječníku, potíže v těhotenství či interrupce).⁶⁹

Důsledky DN se ale mohou vyskytovat i v sociálních vztazích a jednání s druhými. Sem patří například: „*bázlivost, nejistota, izolace, tendence opakovat rodinné vzorce, nedůvěra vůči druhým, neschopnost navázat hlubší vztah a špatné dovednosti řešit konflikty*“.⁷⁰ Během domácího násilí dochází k opětovným násilným konfliktům, jež mají neobvyklý dopad na duševní stav ohrožené osoby. Pro oběti, které mají symptomy v domácím násilí, se používá termín syndrom týrané osoby („battered person syndrome“). „*V současné době je syndrom týrané osoby považován za viktimizační syndrom, nejedná se tedy o termín, který je zařazen do oficiálních diagnostických systémů, obdobně jako syndrom týraného a zneužívaného dítěte (CAN), syndrom znásilněné („rape trauma syndrom“) nebo syndrom rukojmích („hostage syndrom“)*“.⁷¹ Syndrom týrané osoby se vyznačuje specifickými charakteristikami a důsledky zneužívání, které vedou ke snížené způsobilosti určitého člověka, aby efektivně reagoval na násilí, které prožívá. Tento syndrom se však nemusí projevovat u každé osoby. Důležité je, jestli osobu, která trpí tímto syndromem, ovlivňuje určitý typ DN, jaký typ je pachatel, ale i oběť DN, a nakonec jak reaguje na tyto osoby a podněty jejich sociální okolí. Syndrom týrané osoby může mít různé projevy, kam patří:

1) Symptomy posttraumatické stresové poruchy – Tyto symptomy se vyskytují u obětí, které zažívají traumatické následky. Patří sem například znovuprožívání traumatické situace v podobě útoků, které ohrožují zdraví (tzv. flashback), potom také poruchy spánku formou nepříjemných nebo útočných snů, ale také poruchy příjmu potravy, emocionální vyčerpanost, různé formy úzkostí a deprese. „*U ohrožených osob domácím násilím můžeme pozorovat zvýšenou vznětlivost, přecitlivělost, paniku, obsesi, hyperaktivitu, nervozitu, snížené sebevědomí apod., nebo naopak apatii a netečnost. Týrané osoby mohou popírat své pocity, a/nebo dokonce zažívat naprosté ochromení expresivity*“.⁷² Tyto osoby neventilují negativní emoce (hněv a vztek) a raději se vyhýbají konfliktům. Týrané osoby se často samy sebe ptají

⁶⁹ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 19

⁷⁰ JANÁČOVÁ, M., *Povědomí studentů gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, FF, Bakalářská práce, Praha 2018, s. 28

⁷¹ HAJNÁ, M., *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017, s. 17

⁷² ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s.42

na to, kým jsou, pochybují o sobě a kladou si otázky ohledně smyslu života. Nezřídka se také může objevit disociace (otupění, vymazání či anamnézy různých pocitů).

2) Naučená bezmoc – Do tohoto stavu se ohrožená osoba dostane, jestliže se opakovaně snaží opustit svého agresora, ale vůbec se jí to nedaří. Ohrožená osoba se cítí, jako by nevedla žádná cesta k ukončení jejího trápení, a tím pádem se dostává do beznadějného stavu. „*Lze ji definovat jako ztrátu víry ve vlastní schopnosti odhadnout účinnost svých pokusů o zajištění vlastní bezpečnosti. Oběť se stává pasivní, ztrácí radost ze života, nesnaží se konfliktní situace řešit, naopak agresorovi ve všem vyhoví.*“⁷³ Násilná osoba (NO) tak oběti snižuje drasticky její sebevědomí a ohrožuje tak její sebeúctu. OO tak už neví, co se kolem ní děje, neví, kde jsou hranice a zda se někomu svěřit a hledat odbornou pomoc.

3) Sebezničující zvládací strategie – Oběť se už tuto krutou realitu snaží nějakým způsobem snášet, a proto usiluje o utlumení bolesti různými způsoby. V případě maladaptivních únikových mechanismů jí jsou k tomu nápomocny drogy, alkohol anebo se může domnívat, že by jí třeba pomohlo spáchat sebevraždu. Ohrožená osoba tedy většinou popírá vinu útočnicka.

Myslí si totiž, že za to může ztráta zaměstnání, nemoc, alkohol, drogy nebo si oběť myslí, že za to může ona sama. Oběť se také bojí, že ji agresor může zabít, pokud se rozhodne odejít, anebo nemá jednoduše kam jít. „*Popírá rovněž vážnost situace a má tendenci zlehčovat intenzitu a nebezpečnost útoků, popřípadě zranění. Celkově popírá fakt, že je týraná, zranění vysvětluje nepravými důvody. Nesnaží se ani sehnat pomoc, jelikož nevěří, že pomoc zvenčí dokáže vyřešit situaci.*“⁷⁴

Důsledky dlouhodobého násilí pro ženy jsou především ve ztrátě sebevědomí a nárůstu strachu či zmatku. Jestliže ženu okolí nepodporuje, tak neustálé ponižování může vést k tomu, že žena bude přebírat negativní informace o sobě samotné. Dále ženy mají pocity bezmoci, studu, trpí depresemi, celkově se jim zhoršuje jejich zdravotní stav a mohou mít i sebevražedné myšlenky či chování. „*Oběť je v každém případě stigmatizována a raději se vyhýbá kontaktům, v kterých hrozí riziko dalšího týrání. Tím vzniká začarovaný kruh a oběť se dostává do situace, ve které rizika opětovného napadení stoupají.*“⁷⁵

⁷³ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 21

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 26

Na druhou stranu i u mužů a dětí se projevuje mnoho důsledků násilného jednání. Důsledky násilí mohou vážným způsobem traumatizovat děti, a ohrožovat tak jejich budoucí vývoj. Děti mají například ve škole horší známky či mají problémy s chováním. Také se snaží nějakým způsobem tuto bezvýhodnou situaci řešit, ale vůbec jim nedochází, že mohou své matky tak obviňovat a v tom případě je i znovu traumatizovat. „*Také muž svým způsobem ví, že působí bolest osobě, ke které je poután, cítí se bezmocný a má pocit viny. Žena se chová tak, že dochází ke snížení úzkosti muže. Jde ovšem i o způsob, jak se naučila ve svazku přežívat. Klinické studie ukazují, že partneři, kteří používají násilí, se často cítí vůči svým partnerkám z různých důvodů méněcenní. Ale také ženy jsou extrémně nejisté a svým způsobem potřebují závislé muže.*“⁷⁶ Muž může být také často podrážděný a na běžné podněty může reagovat mnohdy nepřiměřeně.

Důsledky násilí se mohou projevovat i u LGBT komunity, kdy majoritní společnost tak popírá jejich sexuální orientaci či identitu. Osoby v této komunitě si v důsledku násilí nevěří, mají nízké sebevědomí a mnohdy čelí i diskriminaci. Tyto osoby, podobně jako heterosexuálové, v násilném vztahu zůstávají a mají strach z něho odejít. Mohou mít také obavy, že nenajdou toho správného partnera, který je bude mít rád a bude je především chápat a akceptovat. V LGBT komunitě prožívají oběti obzvláště psychické, emocionální a sexuální zneužívání. Proto mají v dalších vztazích zejména sexuální problémy. Například muži znásilnění neoznamují, jelikož mají strach, jak tuto zkušenost budou muset pojmenovat a celkově ji vysvětlit. „*Většina LGBT neohlašuje svoji zkušenost s domácím násilím oficiálním institucím částečně proto, že vidí tuto zkušenost jako ‚svůj vlastní problém‘, a částečně proto, že nevěří, že by se setkali s empatickou a vstřícnou reakcí.*“⁷⁷

1.5 Teorie domácího násilí

Příčiny domácího násilí vysvětlují jednofaktorové teorie. „*V dnešní době jsou považovány za překonané, jelikož se zabývají pouze určitými aspekty dané problematiky, nikoliv komplexně v celé šíři. Svoje opodstatnění stále mohou mít při řešení extrémních podob*

⁷⁶ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRADEK, Praha 2000, s. 78–79

⁷⁷ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 119

domácího násilí. ⁷⁸ Do jednofaktorových teorií patří tři přístupy: psychologický, sociologický a feministický.

Psychologické teorie – se zaměřují na typickou osobnost agresora. Příčinou týrání partnera jsou tedy povahové zvláštnosti násilné osoby. Jako například deprese, které se opakují, alkoholické nestřídmosti či výrazné charakterové vlastnosti, které NO má. *„Muži mají tendenci používat násilí jako ego evaluující mechanismus, protože jejich repertoár nenásilného chování je hodně omezený. Ženy se podřizují násilí ze strany mužů kvůli nevědomé víře, že si zaslouží trpět.* ⁷⁹

Sociologické teorie – se zabývají mocí ve společnosti a vysvětlují vznik a rozvoj násilí v rodině. Tyto teorie především vidí problém v postavení rodiny ve společnosti a celkově ve společenských a ekonomických tlacích, které na ni mají. *„Velmi záleží na míře tolerance společnosti vůči násilí, na tom, zda je násilí chápáno jako legitimní prostředek k prosazení zájmů. Zároveň však nelze nalézt původní příčinu násilí, to prostupuje celou společností. Tak naopak podle některých dochází k tomu, že násilí vzniká v rodinách a následně ovlivňuje i ostatní sféry.* ⁸⁰

Do sociologických teorií patří například:

Teorie sociálního učení – V rodině jakožto v sociální skupině si osvojují role jak manželé, manželky, rodiče, tak i děti. I děti se snaží vypořádat s odlišnými druhy stresových situací, krizí nebo frustrací. Často se stává, že právě v rodině se člověk setkává s agresivitou a násilím. Lidé se v tomto prostředí naučí tedy chovat násilně a posléze násilí ospravedlňovat a racionalizovat nejen před ostatními lidmi, ale i před sebou samotnými.

„Podle teorie sociálního učení jsou tak jedinci, kteří v mládí zažili či zažívali násilí (mají násilné zkušenosti z dětství), více náchylní k užití násilí v pozdějším věku ve své vlastní rodině než ti, kdo takovou zkušenost nemají, nebo je jen minimální. ⁸¹ Děti, které tedy v dětství

⁷⁸ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 11

⁷⁹ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 33

⁸⁰ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 22

⁸¹ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 17

zažily týrání či zneužívání nebo se samy staly svědky DN v rodině, tak budou spíše v dospělosti násilí také užívat.

Situační teorie/teorie napětí (Stress coping či Strain theory) – Násilí a agresivita se objevují následkem stresu a nedostatkem vyrovnávacích mechanismů v rodině. Dalším faktorem jsou pak i kulturní normy v dané společnosti, které se právě týkají používání síly a násilí.

Teorie zdrojů (Resource theory) – Čím více má osoba sociálních, personálních a finančních zdrojů, tím větší má moc. Jestliže má člověk málo těchto zdrojů, tak může násilí užívat proti jiným osobám. Příkladem může být muž, který má nízké vzdělání, vydělává málo peněz v rodině, a proto si chce násilím udržet nebo získat dominantní pozici. Taktéž to může být u žen a také u dětí, kterým není věnováno dostatek pozornosti a zájmu od rodičů.

Teorie sociální změny (Exchange theory) – Tato teorie se týká fenoménu násilí, které je páčáno na ženách a dětech v rodině, a reguluje se dle principu nákladu a zisku. Násilí se používá, když „odměna“ převyšuje „náklady“.⁸²

Sociobiologická teorie – Toto násilí „je výsledkem potenciálu reprodukčního úspěchu dětí a rodičovských investic. Centrálním předpokladem teorie je ten, že přírodní výběr je procesem diferencované reprodukce a reprodukčního úspěchu.“⁸³ Jestliže si je otec jistý tím, že dítě je jeho vlastní, tak do něho investuje. Nejvyšší pravděpodobnost týrání, zneužívání nebo i zabití mají děti, které jsou nevlastní, jsou v adopci nebo mají nějaké zdravotní postižení. Tato teorie se používá i u žen, kdy muži jsou agresivní a násilí používají na ženách, aby je zastrašili a donutili je tak k sexuálnímu styku. „Muži se tak chovají agresivně a násilně s úmyslem kontrolovat ženskou sexualitu z důvodu zajištění mužských reprodukčních výhod.“⁸⁴ Fyzické i sexuální násilí je vyšší u žen, které nemají podporu od příbuzných a muži řídí jejich společenské i finanční zdroje.

Feministické teorie – Tyto teorie zdůrazňují nerovnoprávné postavení mezi muži a ženami a vychází z toho, že je ženám už od pradávna připisována role matky a poslušné manželky/partnerky. Jestliže tato role ženě nevyhovuje, tak se z ní musí vymanit, ale v tom případě to vyvolá napětí a v muži to vyvolá násilnou reakci. Na druhou stranu jsou i opačné

⁸² PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 19

⁸³ tamtéž

⁸⁴ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s.17

názory, kdy si společnost myslí, že převládá matriarchát a muži jsou na ženách závislí, a proto se muži snaží z této závislosti dostat ven, a tím pádem se chrání násilným chováním.

„Takže zatímco v prvním případě muži páchají domácí násilí ve snaze ukazovat svou nadřazenou pozici a zabránit ženám v emancipaci, v případě druhém jejich násilí jakousi obrannou reakcí pramenící z vědomí vlastní závislosti.“

Jak je patrné, feministické teorie nenabízejí uspokojivé vysvětlení domácího násilí páchaného ženami na mužích, stejně tak jako mezigeneračního domácího násilí a dalších.“⁸⁵

Tyto teorie ale nemohou vysvětlit násilí probíhající ve vztahu homosexuálním nebo také násilí, které se vyskytuje u žen pachatelek vůči mužům či mezigenerační násilí.⁸⁶

Kromě jednofaktorových teorií existují i multifaktorové teorie, ze kterých vycházejí různé příčiny domácího násilí. Příčiny vycházející z těchto teorií jsem popsala výše v kapitole o Mýtech a příčinách DN.

⁸⁵ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 22–23

⁸⁶ KOTKOVÁ, M. a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondea o.p.s., Brno 2014, s. 20

2 Definice ohrožené a násilné osoby

2.1 Definice ohrožené osoby

Obětí násilí se v dnešní době může stát jakýkoli člověk. Někdo si myslí, že si oběť za to může sama (nejčastěji v případě znásilnění či sexuálního zneužívání). Ale doopravdy se spíše stává, že ohroženou osobou může být jakýkoli člověk, který je ve špatnou dobu na špatném místě. Na druhou stranu existují dle odborníků i rizikové faktory, které zvyšují riziko stát se obětí. Do rizikových faktorů patří:

1) osobnostní faktory – lidé, kteří mají svůj zřetelný psychosociální profil, mají větší sklon stát se obětí. Lidé, kteří mají veliký strach, jsou lehkomyšlní a neobratní, se stávají častěji oběťmi. Naopak i lidé, kteří jsou zase velice krásní anebo jsou něčím hendikepovaní, jsou křehcí či bojácní, anebo jsou naopak vyzývaví, tak také přitahují násilné pachatele.

2) behaviorální faktory – někteří lidé neposlouchají zkušenější přátele či kolegy, kteří jim radí, aby nechodili sami opuštěnými a neosvětlenými místy. Nezodpovědně navštěvují tzv. viktimgenní lokality (nádraží v nočních hodinách, odlehlé městské parky či další nebezpečná místa) i přes upozornění blízkých a známých. Dále sem také patří vyzývavé a provokativní chování, které nemusí být uskutečňováno jen v běžné společnosti, ale také v té rizikové společnosti. „*Svou roli v rizikovém chování může sehrát také touha po dobrodružství či po „zakázaném ovoci“*“, někdy i přesvědčení, že „*mně se nemůže přece nic stát*“.⁸⁷

3) sociální faktory – do těchto faktorů řadíme ty potenciální oběti, které mají například rizikové povolání (ženy a muži v sexbyznysu, bankéři, úředníci či policisté), ale také osoby vykonávající pomáhající profese (sociální pracovníci, lékaři ze záchranné služby, vychovatelé, zdravotní sestry). Dále sem také patří alkoholici, gambleři a lidé závislí na návykových látkách. Velikým rizikem potom mohou být i patologické vztahy v rodinné výchově a neobvyklý styl života dané potenciální oběti.

Jestliže se člověk dostane do role oběti, tak bývá většinou psychicky nemocný a podezřívavý, má nízké sebevědomí, cítí se bezmocný a prožívá lítost či hněv, je spíše pesimistický, má depresivní sklony nebo suicidální myšlenky, prožívá pocity viny za danou situaci a myslí si, že je slabý či neschopný, aby se ze své neradostné situace vymanil. „*Je-li navíc fakticky závislý na péči agresora, projevuje mu nepochopitelnou oddanost, a to na pozadí směsice*

⁸⁷ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 28

obav z totálního opuštění anebo z pomsty. ⁸⁸

Ohrožené osoby jsou v neustálém stresu. Mají strach, že budou znovu napadány, a bojí se situaci řešit. Za veliký strach se dá považovat také to, že jim nebude uvěřeno, že jsou oběťmi násilí. Zároveň mají strach z toho, že pokud by informovaly někoho blízkého či známého, tak by se to pachatel mohl dozvědět a pomstít se jim. Kromě strachu zažívají také OO pocity studu. Stydí se násilí nahlásit, jelikož se ho může dopouštět partner či dítě oběti. V tomto případě si pak OO myslí, že za to mohou ony samy a trest si zaslouží. S tím souvisejí pomluvy nebo odsouzení u známých přátel, či dokonce u blízkých osob. Jestliže se rozhodne oběť od agresora odejít, tak si pak klade za vinu, že zničí rodinu a dětem tak vezme druhého rodiče. Mnohdy se stává, že se oběti snaží násilného partnera zachránit a pomoci mu s jeho závislostmi, problematickým chováním a podobně. Ohrožené osoby se totiž cítí být zodpovědné za chod domácnosti a za zachování rodinné harmonie.

Kromě těchto faktorů, kterými ohrožené osoby disponují, se vyskytuje ještě jeden formující faktor, a tím je zkušenost z dětství. Pokud se ženy cítily deprivovány nebo násilí zažily v rodině, tak si pak neustále ve svém budoucím životě vybírají nevhodné násilné partnery.⁸⁹ V partnerském vztahu si ohrožená osoba nejen díky sociální izolaci a materiální závislosti myslí a postupem času začíná věřit, že její partner je silnější a v mnoha věcech má pravdu a mylně má na špatné zacházení právo. OO svému agresivnímu partnerovi neustále ustupuje, slevuje v mnohých věcech, snaží se mu vyjít vstříc, ale nic nezabírá. „*V takovémto vztahu ten, který je objektem násilí, odevzdává postupně svoji osobní moc nebo spíše schopnost rozhodovat o sobě samém, o svém životě, způsobu, jak s ním naloží, druhému. Nejdříve je to z lásky, později proto, aby byl klid, a posléze se z tohoto způsobu fungování stane životní styl.*“⁹⁰ Ohrožená osoba to už mnohdy nevnímá a na tento nevhodný styl života si postupně zvyká.

Ohrožené osoby se tedy oběťmi mohou stát jak z nevědomosti, nepozornosti, z důvodu svého věku (děti, mládež, dospělí a senioři), svého pohlaví (ženy, muži, LGBT), vztahu (cizí, známé a blízké osoby), tak i již zmíněného životního stylu. Nejčastěji používané rozdělení obětí je na pět základních typů, kterými jsou:

⁸⁸ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 30

⁸⁹ KOTKOVÁ, M. a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondeo o.p.s., Brno 2014, s. 22

⁹⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 33

1) Zúčastňující se oběť – v tomto případě se pachatel s obětí zná a komunikace, která se mezi nimi vyskytuje, ovlivňuje motivaci agresora.

2) Nezúčastňující se oběť – oběť se s pachatelem nezná, tudíž ohrožená osoba není schopna ohrožení vnímat.

3) Provokující oběť – ohrožená osoba podcenila potenciální nebezpečí a záměrně se mu vystavila. Ve společnosti se občas vyskytuje ten názor, že zrovna provokace oběti vyvolává násilné akty agresora.

4) Latentní oběť – „*U této oběti se kumulují všechny viktimogení faktory, které nejsou na veřejnosti manifestovány. Jsou to trestné činy s vysokou latencí, páchané zejména v rodinách nebo domácnostech. Jejich oznámení naráží na emociální bariéry a předsudky.*“⁹¹ Oběť kvůli předsudkům ve společnosti nebo kvůli své emoční bariéře raději násilí nenahlásí.

5) Nepravá oběť – za tuto osobu se považuje člověk, který se vyskytl v nevhodnou dobu na nevhodném místě.

*„Oběti se také nejčastěji stává osoba svědomitá, se sklony k obviňování sebe sama, která se dobrovolně obětuje svým blízkým, ale zároveň sama nerada od někoho cokoli přijímá. Pro pachatele oběť často nemá žádnou hodnotu a je zaměnitelná. Je pro agresora důležitá jen proto, že je pro něj využitelná, a ve chvíli, kdy mu nemá co nabídnout, stává se pro něj předmětem nenávisti.“*⁹²

Kriminálním jednáním nejvíce ohroženými skupinami jsou děti, ženy a senioři. Je to z toho důvodu, že tyto skupiny osob jsou bezprostředními oběťmi násilných trestných činů.

Zajímavé je, že kriminalitu páchají spíše muži, zatímco oběti u trestných činů se vyznačují pohlavím. Roku 1991 uvádí Schwarzenegger, že z oblasti majetkové kriminality bylo 25 % mužských obětí a 24 % ženských obětí. „*Ze spáchaných vražd bylo známých obětí 48 % žen, u loupežných vražd 37 % žen, ale u sexuálně motivovaných vražd 91 % žen. V témže roce bylo 76 % žen obětí sexuálního vydírání a 91 % zneužitých dětí bylo ženského pohlaví.*“⁹³

⁹¹ HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 79

⁹² DOBEŠOVÁ, A., *Vliv násilí v rodině na psychiku a vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 17

⁹³ HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 79

Zvýšená viktimizace se vyskytuje zejména u seniorů (zvláště zranitelné oběti⁹⁴), kteří se stávají oběťmi hlavně u vražd, krádeží a těžkém ublížení na zdraví. Staří lidé jsou obecně fyzicky slabší, sociálně izolovaní a zaostalí. Je s nimi nakládáno hrozným způsobem nejen v rodině, ale i v pečovatelské oblasti (bezdůvodné podávání uklidňujících medikamentů). K týrání seniorů dochází nejčastějším způsobem v rámci transgeneračního násilí a to skrze vlastní rodinu a příbuzné. Místopředsedkyně KSČM Miloslava Vostrá uvádí: „*Trvá dlouho, než se senioři rozhodnou obrátit o pomoc na policii či krizové linky. Jsou případy, kdy takovéto zacházení snášela žena více jak šest let. Násilí vzniká na základě špatných vztahů v rodině. Rok od roku stoupají počty napadených seniorů. Na krizové linky se obrací pouze zlomek lidí, a tak je dobré dívat se kolem sebe, udržovat sousedské vztahy a občas se zeptat, proč má babička či dědeček ve vašem okolí smutný výraz ve tváři. Může za tím být i víc nežli pouze samota.*“⁹⁵ Důležité tedy je, aby se staří lidé nebáli svěřit se v případě násilí někomu blízkému, ke svému lékaři a podobně. Největší bolestí totiž často bývá fakt toho, že se za násilí stydí, jelikož jsou oběťmi svých dětí či vnoučat. Proto násilí také často omlouvají, mají strach, co bude dál a bojí se říci si o pomoc. Bližší přiblížení ohledně násilí na seniorech je popsáno v kapitole Aktéři transgeneračního násilí.

Další ohroženou skupinou osob jsou děti (zvláště zranitelné oběti⁹⁶), kdy už v první polovině 20. století lékaři a sociální pracovníci upozorňovali na případy, které se týkaly týrání a zneužívání dětí. Některé výzkumy poukazují na to, že každý rok rodiče usmrtí až tisíc dětí a týraných je až šedesát tisíc dětí. Týrání dětí se vyskytuje především v problémových rodinách. U nás v České republice je odsuzováno cca několik desítek pachatelů a pachatelek za přímé týrání dětí každý rok.

Nestátní neziskové organizace uvádí, že děti jsou přítomny až ze 78 % domácímu násilí. „*Podle definice CAN (Child Abuse and Neglect) formulované komisí Rady Evropy v roce 1992 je možno děti z rodin, kde jsou svědky domácího násilí, zařadit kvůli utrpěnému psychickému týrání mezi děti trpící syndromem týraného dítěte.*“⁹⁷ Dítě, které je svědkem DN nebo je v dětství týráno, zneužíváno či zanedbáváno, tak si tyto následky nese celý život.

⁹⁴ § 2 odst. 4 písm. a) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

⁹⁵ *Parlamentní listy.cz: Senioři nejčastěji týrají příbuzní. Stydí se za to a mlčí, tak počty rostou* [online]. 10.07.2014 [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Senioři-nejcastěji-tyrají-přibuzní-Stydí-se-za-to-a-mlčí-tak-počty-rostou-326317>

⁹⁶ § 2 odst. 4 písm. a) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

⁹⁷ HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 80

Dítě, které je ještě nezralé, není schopno vyhodnotit nebezpečí a požádat tak o pomoc. Na dítěti může být páčáno jak fyzické (popáleniny, samotné bití, nedostatečná péče), tak i psychické (slovní útoky, opakované ponižování) a sexuální násilí (obnažování, fotografování, osahávání či znásilnění).⁹⁸ Ohrožené dítě je už během těhotenství vystaveno většímu nebezpečí týrání. Také se vyznačuje nízkou sebeúctou, občasnými pocity beznaděje, a zároveň skepse. Často si také vytváří výmluvy ohledně útěků a krádeží. Tyto děti mají špatně definované své osobní hranice, a tím pádem nevědí, co je už neslušné chování či jednání. S tím souvisí nejasná představa o sexualitě. V prostředí, ve kterém vyrůstají, tak ho považují za normální a občas viní samy sebe z rodinných svárů, hádek a i z rozvodu. V budoucnu mohou tyto děti pokračovat v partnerském násilí, v násilí vůči svým rodičům a také i vůči svým dětem.

Děti mohou násilí používat jako zdroj vyřešit určité problémy ve škole, se svými spolužáky, v rodině nebo i při svých mimoškolních aktivitách. Myslím si, že tyto možnosti, jak děti řeší konflikty nejen ve školních lavicích, pramení už z dávné historie, kdy chlapci už v útlém věku dostávali častěji nařezáno nežli děvčata, a proto mohou mít tím pádem blíže k násilí nežli ženy. Já osobně nejsem zastáncem toho, aby se děti trestaly fyzicky. Protože pokud by tomu tak bylo, tak by si potom dítě mohlo myslet, že skrze násilí může dítě něčeho dosáhnout, a toto násilné chování mu přijde ve společnosti či v rodině naprosto normální.

Ohrožené osoby často týrání skrývají, popírají ho a stydí se za něj. Za důsledky svých potíží uvádějí jiné příčiny, než je samotné násilí. Jako jediné východisko, jak rozpoznat u těchto obětí násilí, je všimnout si shodných či podobných znaků ohledně sociálního postavení, psychického stavu a verbálního i neverbálního projevu. V sociálním postavení si můžeme všimnout, že oběť nemá schopnost se samostatně materiálně zabezpečit, jelikož všechny materiální prostředky neustále kontroluje pachatel. Musí tedy s agresorem bydlet a nemá moc možnost, kam se přestěhovat. Také se nedokáže orientovat v právním systému ohledně domácího násilí, následného vykazání či ohledně následující péče o děti. V neposlední řadě jsou oběti velice sociálně izolované a mnohdy i rodina o jejich životě nic neví. Z psychické stránky je důležité zmínit dlouhodobé emocionální frustrace, nulové sebepojetí a nejistotu či nerozhodnost. OO mají často zkreslenou realitu a nedokážou se samostatně rozhodovat. Také prožívají pocity bezmoci a často už raději rezignují. V důsledku toho jsou tyto osoby

⁹⁸ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 17

vyčerpané a unavené. Často lze na nich rozpoznat různé psychosomatické symptomy (ekzémy, ztráta chuti k jídlu, bolesti hlavy a páteře nebo migrény).

Oběti mohou také trpět depresemi a ve většině případů mají z agresora strach, ale zároveň jsou na něm ekonomicky, sociálně i psychicky závislé.

Z verbálních a neverbálních projevů je důležité poukázat na omlouvání a ospravedlňování viny agresora či na minimalizování a bagatelizování napadení.⁹⁹

Kromě dětí a seniorů jsou často ohroženými osobami také ženy. Ženy většinou svého násilného partnera omlouvají a myslí si, že je to kvůli jeho špatné náladě, vzteku, alkoholu či únavě. Projevy násilí potom často minimalizují, zlehčují nebo dokonce i popírají. Týrané ženy se vyznačují zejména materiální a emocionální závislostí na svém partnerovi, jsou submisivní a poslušné, neudrží skoro žádné sociální kontakty. Submisivita žen se může promítat jak do pracovního života, tak i do přátelských vztahů.

*„Ženy, které jsou přirozeně submisivní, mají větší pravděpodobnost toho, že budou týrané.“*¹⁰⁰ Také jsou vystrašené a trpí pocity bezmoci a beznaděje. Myslí si, že je to jejich vina, když se u nich doma děje násilí, nebo že si za to mohou ony samy, a mylně se domnívají, že se jejich partner změní a zlepší. Vyčítají si například to, že měly častěji doma uklízet, uvařit raději oblíbené jídlo partnera než to, jaké mají rády ony samy nebo jejich děti. Týrané ženy se snaží upevnit intimní vztah skrze nedobrovolný sexuální styk se svým partnerem. O svých bolestných zkušenostech nikomu nevyprávějí a stydí se za ně.

Neméně častou skupinou ohrožených osob mohou být také muži, zdravotně hendikepované osoby a skupina LGBT. Minoritní skupina LGBT (lesby, gayové, bisexuálové a transsexuálové) se stávají oběťmi DN nejen od svých partnerů, ale i od svých rodičů, sourozenců či dalších příbuzných. Rodina se často nedokáže smířit s identitou jedince a snaží se ho buď i násilím převychovat. Příbuzní si myslí, že ho to časem třeba přejde nebo se ze své „nemoci“ vyléčí. Také nucením k návštěvám lékařů či ke sňatku s opačným pohlavím si rodina myslí, že svému dítěti nebo sourozenci pomůže. Na obětech z LGBT komunity je *„pácháno psychické násilí (zákaz styku s osobami ze stejné komunity, zákaz hlásit se ke své*

⁹⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 34

¹⁰⁰ ČEŽÍKOVÁ, A., *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016, s. 23

*orientaci či identitě), přes verbální násilí (vyhrožování zveřejněním odlišné sexuální orientace), až po emocionální násilí (vyhrožování odnětím dítěte) a fyzické násilí.*¹⁰¹

Zdravotně postižené osoby jsou kvůli svému hendikepu často zcela závislé na svém agresorovi. Nemohou se vůči násilí bránit. Kvůli svému stavu nejsou schopny opustit domácí prostředí, a dostat se tak do bezpečí nebo vyhledat jakoukoli odbornou pomoc. NO je mnohdy pro hendikepované osoby jedinou osobou, která by se o ně mohla postarat. Zejména mentálně hendikepované osoby nemají žádné zkušenosti v oblasti mezilidských vztahů, a v tom případě až přehnaně důvěřují ostatním lidem. Proto také mohou jednoduše skončit jako oběti domácího pachatele. Agresorem u zdravotně hendikepovaných jedinců může být nejen partner oběti, ale také jejich vlastní dítě, rodič, sociální pracovník, ošetřovatel, zdravotní sestra či jiná blízká osoba. „Agresor zpravidla není sužován obavami z jeho odhalení, protože spoléhá na nedůvěryhodnost těchto osob, jejich snadnou ovlivnitelnost a především jejich neschopnost samostatně jednat.“¹⁰² V případě že například blízká osoba oběti násilí nahlásí, tak se ale ve většině případů nestává, že by OO s organizacemi či jinými odborníky spolupracovala. Hendikepovaná oběť má totiž především strach z toho, že by zůstala sama anebo by se musela přestěhovat do nějakého zdravotního či sociálního zařízení, kde by se už o ni postarali.

Poslední skupinou ohrožených osob mohou být také muži. Většina společnosti si myslí, že muži jsou pachateli násilí, ale někdy může být i opak pravdou. S muži jakožto ohroženými osobami se můžeme setkat zejména v partnerských vztazích. Na mužích jsou spíše páčány psychické útoky (urážky, ponižování, různé výhrůžky ohledně zamezení kontaktu s dětmi) nebo lehčí fyzické násilí (strkání, pohlavky, kopání). Jelikož jsou muži většinou silnější nežli ženy, tak na nich fyzické následky nejsou vidět.

Občas se ale vyskytnou ojedinělé případy, kdy jsou na mužích viděny například popáleniny nebo jiná poranění.

Nicméně muži většinou nevyhledávají lékařskou pomoc a ani násilí neohlašují. Také se s násilím nikomu nesvěřují. Psycholožka z Intervenčního centra, Naděa Soukupová, ve svém rozhovoru¹⁰³ také uvádí, že muži se bojí svěřit s násilím také z toho důvodu, aby se to

¹⁰¹ SVATOŇOVÁ, P., *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018, s. 19

¹⁰² SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 36

¹⁰³ *Blog HATE FREE: „Mužské oběti domácího násilí čelí výsměchu okolí,“ říká psycholožka* [online]. In: HOUDEK, Lukáš. 2019, 27. 3. 2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/rozhovory/3151-nada-soukupova>

nakonec proti nim neobrátilo. Jejich partnerka by totiž na policii potom mohla říci, že je to ona, kdo je ta oběť, a že muž jí týrá. Muži také nechtějí být terčem všelijakých pomluv, urážek, posměšků a jiných negativních reakcí okolí, že je jejich partnerka nebo manželka, či dokonce matka týrá. To je také důvodem, proč je násilí na mužích těžko rozpoznatelné oproti násilí na ženách. Ohroženým mužem se stává ten, během něhož „*si žena potvrzuje svou převahu, protože tento muž se snadno podřídí. K týrání mužů dochází v rovině partnerských dvojic s velkým věkovým rozdílem. Ženy jsou spíše mladší a muži starší. Muži se stávají terčem verbální agrese, vydírání, intrik, popouzení, ale také degradujících praktik.*“¹⁰⁴ V důsledku toho mohou muži zůstat uvězněni v koloběhu násilného ženského jednání. Následně jsou izolováni nejen od okolního světa, ale také od eventuální pomoci. V poslední době se však o násilí páchaném na mužích více mluví nejen díky mediálním výstupům. Je to především tím, že „*mnohdy je podpoří také to, že si všimnou nějakého článku nebo reportáže v televizi, čímž získají potvrzení, že nejsou blázni a může se to dít i jim. I na jejich straně totiž může být pochyba, jestli se jim to skutečně děje a oni to nepřehánějí,*“¹⁰⁵ uvádí ve svém rozhovoru psycholožka Intervenčního centra Nad'a Soukupová. S muži jakožto oběťmi domácího násilí se většinou v přítomnosti sociálního pracovníka řeší následný kontakt ohledně dětí, jelikož bývá největším kamenem úrazu.

2.2 Definice násilné osoby

V současné době není možné jasně definovat ty pachatele, kteří se násilí dopouštějí. Charaktery agresorů jsou různé. Jestliže chceme přesně vymezit osobu s násilným jednáním, tak nemůžeme vycházet pouze z daného pohlaví, věku, sociálního a ekonomického postavení či stupně nejvyššího dosaženého vzdělání. NO může být také jakékoli národnosti, rasy či náboženského vyznání. Násilnou osobou může být kdokoli a nezáleží na jednotlivých výše uvedených faktorech. NO je každá osoba, jež se dopouští domácího násilí nejen na svých blízkých osobách. Osobu s násilným chováním můžeme rozpoznat na základě různých charakteristických znaků. Patří sem například: emoční závislost na partnerovi, nízká, ale i příliš vysoká sebedůvěra, chorobná žárlivost, neustálá kontrola nad partnerem a zároveň strach z jeho ztráty. Násilná osoba nemá výčitky svědomí, je až moc podezřívavá, má

¹⁰⁴ HAJNÁ, M., *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017, s. 24

¹⁰⁵ *Blog HATE FREE: „Mužské oběti domácího násilí čelí výsměchu okolí,“ říká psycholožka* [online]. In: HOUDEK, Lukáš. 2019, 27. 3. 2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/rozhovory/3151-nada-soukupova>

nepřiměřené reakce na stresové situace, je narcistická a výbušná. V minulosti mohla zažívat násilí v rodině nebo být jeho svědkem.

Agresor může prožívat pocity frustrace, ohrožení a různé druhy stresu (finanční problémy, zadluženost, problémy v zaměstnání, ztráta blízké osoby, vážná nemoc či nehoda, neplánované těhotenství, rozchod či rozvod, partnerské problémy a problémy s dětmi). Tato osoba také může uznávat „tradiční“ patriarchální uspořádání rodiny. Pachatele domácího násilí charakterizuje tedy nadřazené chování a potřeba moci a kontroly. Za spouštěč násilí u agresora může být na příklad situace, kdy přijde o zaměstnání a partner ho začne živit. Tím ztratí své postavení nejen v okolí, ale také v rodině a to se pak snaží vyřešit agresivním chováním vůči svému partnerovi. Pachatelé se také mohou cítit ohrožení v partnerství či v manželství. Bojí se, že svého partnera ztratí a začínají až nezdravým způsobem na všechny žárlit. Nedokážou se s tímto stresem vyrovnat, a proto začnou požívat násilí jako zdroj vyřešení daných konfliktů. Následně nedokážou uznat svoji chybu a vinu. Za své jednání a činy v tom případě nedokážou přijmout odpovědnost. NO ráda své činy a jednání zlehčuje a popírá a obviňuje pak z toho ostatní osoby, které jsou oběti blízké. „*Proto aplikuje výmluvy, že o zranění nejde. Nebo shazuje vinu na oběť tím, že jí říká, že ho vyprovokovala, a používá i mnoho dalších podobných výmluv.*“¹⁰⁶

Na začátku rizikového vztahu má mnoho lidí růžové brýle; i přes varování přátel či rodiny nechtějí zamilovaní nic slyšet. Chtějí zažívat krásný vztah, a proto nevidí varovné signály potenciálního nebezpečí. Zdeňka Bednářová uvádí z rizikových signálů u násilného partnera tyto:

- **Nadměrná naléhavost** – V tomto případě partner naléhá na ženu ve všech případech. Snaží si ji pojistit tím, že si ji brzy vezme a bude s ní mít dítě. Bojí se totiž, že by od něho odešla, kdyby ji neměl ničím pojištěnou. Když se ještě tolik neznají, tak se ji snaží rychle „ulovit“ a tlačí na ni, aby spolu začali chodit. Žena ho může odmítat, ale muž jakožto pachatel je velice neodbytný a vytrvalý, až se žena nakonec muži poddá a chodit s ním začne.
- **Velká dominance ve vztahu** – Takovýto partner začne o všem v partnerském vztahu rozhodovat. Nedělá v žádném případě kompromisy, netoleruje žádné výjimky a o ničem se se svou partnerkou nedohaduje. Ve většině případů se to může týkat

¹⁰⁶ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 18

například společných dovolených, trávení volného času, co se bude jíst a nakupovat, a dokonce může agresor své partnerce zakazovat nosit její oblíbené šaty a stýkat se s jejími přáteli.

- **Vnímání žen jako méněhodnotných bytostí nebo pohrdavý vztah k ženám** – V tomto jednání bere partner ženu jako méněcennou osobnost, povyšuje se nad ni, nebere vážně nic, co jeho partnerka říká. Ženami určitým způsobem vlastně pohrdá a k jejich označení používá urážlivá pojmenování.
- **Narcistické zaměření osobnosti** – Partner si o sobě myslí, že je dokonalý, a nic ho nemůže rozhodit. Ostatní jsou pro něho nevzdělaní, ničemu nerozumějí a jedině on sám se cítí jako „pán vesmíru“. Nemá dostatek empatie vůči druhým a nechápe, proč se s ním nemůže někdo sejít, když je třeba nemocný nebo má něco důležitého.
- **Extrémní polohy vztahu ke své vlastní matce** – Jeden extrém je to, že je muž na své matce psychicky závislý. Je pro něho vším! Na vše se jí musí ptát a bez maminky neudělá nic. Jeho partnerka je až na místě po mamince. Druhý extrém je naopak to, že je jeho matka podřadná bytost.
- **Nadměrná kontrola** – Tento partner kontroluje ženu neustále ve všem. Musí mít přehled jak o její minulosti (vztahy, rodina, kolegové), tak o její přítomnosti. Mapuje její každý krok. Ustavičně jí telefonuje nebo ji sleduje. Hledá tedy záminky, jak ji mít pod kontrolou.
- **Snaha o pozvolnou izolaci od sociálních kontaktů** – Násilnému agresorovi začíná na jeho partnerce vadit všechno, u čeho on není. Vadí mu, s kým se stýká, kde a s kým pracuje. Vadí mu, jaké záliby jeho partnerka má, a všechno začíná kritizovat. Postupem času pachatel docílí toho, že jeho partnerka ho poslechne a přestane mít jakoukoli sociální síť.¹⁰⁷

Násilný muž může být označován jako:

1) Kontrolor – ostatní jsou pro něho důležití pouze podle toho, co pro něho vykonají nebo čeho dosáhnou. Ostatní lidé jsou pro něho objekty a tento typ násilníka nemá žádné emoce či empatie. Všechny okolo sebe musí ovládat a mít nad nimi moc. Násilí se začne vyskytovat v tom případě, když se oběť rozhodne zakročit a říci svůj názor nebo se svému partnerovi postaví. Autonomie (nezávislost) je pro něho nepřijatelná.

2) Obránce – tento partner je závislý na odpuštění a přijetí své oběti. Je silný pouze

¹⁰⁷ BEDNÁŘOVÁ, Z. a MACKOVÁ, K., *Domácí násilí, Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, ACORUS, Praha 2009, s. 22

v tom případě, když je na něm jeho partnerka závislá (citově či ekonomicky). Má strach hlavně z toho, že ho partnerka opustí kvůli výskytu násilí, a proto se snaží násilí obhajovat a partnerce to dává za vinu.

3) Validátor – tento typ násilníka sám o sobě pochybuje, potřebuje být uznávaný a cítit se jako muž přede všemi. Validátor má vysoká očekávání, ale zajímavé je, že jeho sebevědomí je nízké. Záleží mu na názoru ostatních a tím si zvyšuje své sebevědomí. Zároveň má strach, že ho ostatní lidé odmítnou. Ohrožená osoba, kterou je jeho partnerka, tak udržuje jeho sebehodnotu, sebeúctu a jeho sebevědomí. Proto násilník používá různé výhrůžky a zabraňuje oběti, aby od něho odešla, protože jinak by se mu stalo to, čeho se nejvíce obává (byl by bezcenný, neuznávaný a bez hodnoty).

4) Inkorporátor – „ženu vnímá jako rozšíření sebe sama. Tento muž vnímá sám sebe pouze v tom případě, kdy do své bytosti začlení, ‚pohltní‘ ženu. Tímto, že si ji přivlastní, v něm vyvolává určitý stupeň sebeúcty, ale i obavu, kdyby o partnerku přišel. Tyto obavy narušují jeho ego a vyvolávají silný pocit nejistoty a strachu.“¹⁰⁸

Typologie násilníků může být různá, například Holtzworth-Munroe a Stuart (1994) rozdělují násilné osoby na:

- **Muži násilní pouze doma** (muži jsou agresivní výhradně ve svém domácím prostředí)
- **Muži násilní mimo domov** (tito muži zneužívají zejména návykové látky, moc neakceptují poradenství či terapie a mají radikálnější názory)

Osoba s násilným chováním může být na začátku vztahu milá, hodná a pozorná. Ale postupem času se to pomalu změní. Proto bychom si měli dávat pozor na to, zda se u násilné osoby vyskytuje nějaká patologie. Můžeme sem například zařadit:

- *alkohol a drogovou závislost* – v důsledku abúzu návykových látek dochází ke ztrátě zábrán a tím pádem můžou být tyto látky spouštěčem násilí. NO používá například alkohol z toho důvodu, aby se uklidnila a v tom případě získala odvahu.

- *vliv nepříznivých okolností* – určité negativní životní události a více okolností mohou být zdrojem násilí ve vztahu. Vlivem špatných událostí se mohl partner změnit (ztráta zaměstnání, dluhy apod.) a používat agresi jako řešení stresové situace.

- *psychiatrické nemoci* – sexuální úchytky, schizofrenie, demence, deprese, epilepsie, mánie, hysterie, obsedantní myšlenky či jiné neurologické poruchy

¹⁰⁸ ČEŽÍKOVÁ, A., *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016, s. 21

- *nebezpečnou manipulaci* – psychopatická osobnost se svojí obětí může manipulovat skrze falešné pocity viny, může na svoji oběť přenášet zodpovědnost, měnit své názory a city podle situace osoby, se kterou se právě vidí. Druzí lidé tak nesmějí měnit svůj názor a musejí si vyslechnout od NO urážky. Manipulant může být nebezpečný tím, že začne ze sebe dělat oběť, a chce, aby ho ostatní litovali. Snaží se využít morálních zásad, které mají druzí, aby tak naplnil své vlastní potřeby. Rád vyhrožuje, vydírá a mění téma uprostřed rozhovoru. Často také překrucuje výpovědi druhých a snaží se mít nad ostatními navrch. Nedokáže unést ani konstruktivní kritiku a nezajímají ho potřeby a přání jeho blízkých či známých.¹⁰⁹

Ženy jako násilné osoby

Násilnými osobami mohou být překvapivě i ženy. Ženy se dopouštějí spíše psychické agrese, na rozdíl od mužů, kteří se dopouštějí sexuální agrese a zejména stalkingu. Dále také páchají emocionální a fyzické násilí. Nejčastěji házejí po partnerovi různé věci, čímž partnera mohou zranit. Nebezpečné a snadno dostupné věci pro ně v domácnosti mohou být hrnec s vařící vodou, pánev s rozpáleným olejem, kuchyňský nůž a další. Partnerovi tak mohou způsobit různé modřiny, oděrky, škrábance, ale také vyražení chrupu. Možná si kladete otázku, jaký je důvod ženy páchat násilí na svém muži/partnerovi? Obvykle to bývá potřeba zbavit se svého vzteku, své agrese a svému partnerovi tak ublížit. „*Sklony k domácímu násilí u žen korelují s nadměrným užíváním alkoholu, léků a drog. Ženy agresivní ke svým partnerům jsou často agresivní i na veřejnosti, někdy mívají i problémy s policií.*“¹¹⁰ Odborná literatura se zabývá dvěma rovinami násilného chování žen:

A) Ženy útočící v sebeobraně – násilí, které je uskutečněno v sebeobraně, je výrazným znakem „ženského“ domácího násilí. Při této sebeobraně použijí ženy nejčastěji jakoukoli zbraň, a páchají tedy zejména fyzické násilí.

B) Ženy, které násilnou osobu (nejčastěji svého násilného partnera) zabijí – tyto ženy jsou už tak zoufalé, když po mnoho let prožívají týrání a zneužívání, že nevidí jiné řešení, jak tento cyklus násilí ukončit, a proto zvolí vraždu svého agresora.¹¹¹

¹⁰⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z. a MACKOVÁ, K., *Domácí násilí, Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, ACORUS, Praha 2009, s. 26

¹¹⁰ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 26

¹¹¹ ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 65

Ševčík a Špatenková ve své knize¹¹² uvádějí procentuální zastoupení mužů a žen jakožto násilných osob a jejich jednotlivé druhy násilí viz. tabulka 1, níže:

Specifikace násilí	Muži jako NO (%)	Ženy jako NO (%)
Verbální násilí	94	83
Fyzické násilí	61	37
Vyhrožování	29	13
Sexuální násilí a obtěžování	29	11
Ničení majetku druhého partnera	30	16
Ničení vlastního majetku	6	11
Použití zbraně	11	24

Z této tabulky je patrné, že slovních urážek a napadení se častěji dopouštějí muži a také spíše ničí majetek žen, ženy totiž na rozdíl od mužů ničí raději svůj majetek. Ženy také více používají zbraně ve své sebeobraně nežli muži. Ženy, které mají násilné sklony, jsou většinou žárlivé a snaží se svého partnera neustále kontrolovat, a zabraňovat mu tak, aby se stýkal se svojí rodinou či svými přáteli. Na veřejnosti jsou také násilné, zneužívají návykové látky, vyhrožují a proti svým partnerům používají psychický nátlak. Žena, která mužem manipuluje, tak „používá sexuální akt v rámci hry o moc, absenci používá jako zbraň. Ženy jako manipulátorky využívají stavy závislosti k posílení vlivu na partnera. Manipulátorky odmítají vyslechnout názory partnera. Říkají, co by měl pociťovat, vyhrožují, ale přitom na sebe neberou odpovědnost za případné rozhodnutí.“¹¹³

V některých případech se však může stát, že násilná osoba se vydává za oběť, jak už jsem zmínila v této kapitole, a tím pádem je hůře rozpoznatelné, kdo je doopravdy ohrožená osoba, a kdo násilná osoba. Bližší přiblížení je zobrazeno v Příloze VI.

¹¹² ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 67

¹¹³ HAJNÁ, M., *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017, s. 27

3 Aktéři transgeneračního násilí

Mezigenerační domácí násilí je v dnešní době čím dál tím více aktuální. Násilí na rodičích a prarodičích dokazují také statistiky krizové linky organizace Život 90. Na této krizové lince se většinou hovoří o domácím násilí, které se vyskytuje mezigeneračně, a zejména na starých lidech. Senioři jsou totiž jednou z nejohroženějších skupin obyvatel. Hovory na Senior lince jsou často sebevražedného charakteru. V mezigeneračním násilí jsou agresory děti, které ubližují svým rodičům, a vnoučata, která se dopouštějí násilí na svých prarodičích. Faktem je, že se neustále zvyšuje věková hranice ohrožených osob v transgeneračním násilí. S mezigeneračním násilím souvisí transgenerační přenos násilí, kdy v rodině bylo násilí páčáno. Mladší dítě mohlo být obětí a starší dítě mohlo být naopak násilníkem. Tento vzorec se neustále opakuje. „*Transgenerační přenos dětské zkušenosti týrání, zneužívání nebo zanedbávání (CAN) se může projevit zejména v dospělosti ve vlastní rodičovské roli. Lidé, s nimiž bylo v dětství špatně zacházeno, opakují totéž ve vztahu se svými dětmi.*“¹¹⁴ Dítě v násilné rodině má posunuté hranice od normálního chování a myslí si, že je běžné páchat násilí na svých sourozencích. Problémem pak je, že když je starší, může se stát samotným agresorem na svých rodičích, nebo dokonce i prarodičích. V druhém případě se člověk z násilné rodiny může v dospělosti stát i obětí svých dětí či vnoučat.

Senioři jako oběti transgeneračního násilí

V České republice se problematice týrání seniorů nevěnuje skoro žádná pozornost, i když se podle odhadů asi 60 tisíc českých občanů v důchodovém věku stane každý rok obětí týrání. Ve světě vyjma Evropské charty práv pacientů seniorů¹¹⁵ neexistují žádné další mezinárodní úmluvy, které by se týkaly ochrany seniorů před různými projevy násilí a týrání.¹¹⁶ Lékař a geriatr Zdeněk Kalvach uvádí u problematiky týrání seniorů pojmy aktivní týrání, pasivní zanedbávání, syndrom EAN a tzv. Diogenův syndrom (syndrom zanedbaného starce). Diogenův syndrom poukazuje na to, jak starý člověk nemá zájem se sám o sebe postarat. Zanedbaný senior se sám o sebe nestará, má neupravený zevnějšek a čím dál tím více tak prohlubuje svoji sociální osamělost. Také se v naší zemi zvyšuje věková hranice dožití, a tím pádem je více lidí v důchodovém věku. „*Společně s důsledky hospodářské krize*

¹¹⁴ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAD, Praha 2000, s. 22

¹¹⁵ Doporučení Evropské sekce Mezinárodní gerontologické asociace z roku 1997 ve znění, které bylo v roce 1998 schváleno výbory České gerontologické a geriatrické společnosti ČLS JEP a České Alzheimerovské společnosti

¹¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 48

*(nezaměstnanost, nižší příjem) to pak vede k prohlubování špatných vztahů mezi starší a mladou generací. Mladí lidé mají totiž často pocit, že svůj omezený finanční příjem musí investovat nejen do sebe, ale i do seniorů.*¹¹⁷ Seniorské oběti mají veliký strach vyhledat kteroukoli pomoc a leckdy ani nevědí, kde pomoc hledat a koho oslovit. Stydí se za to, že jsou utlačováni svými blízkými (dětmi či vnoučaty), protože ke svým příbuzným mají blízký vztah. Senioři si také myslí, že je to jejich chyba, že své děti vychovali špatně a že jsou jejich děti agresivní.

Často si kladou otázky typu: *Co když se to nakonec obrátí všechno proti mně, když to ohlásím? Co když si lidé, kterým to řeknu, budou myslet, že jsem si to vymyslel, abych své dítě utrápil? Jak mám vůbec popsat, co všechno se u nás doma děje, aby mi věřili?* Proto staří lidé raději mlčí a řeší to v rodinném kruhu, než aby šli za nějakým odborníkem.

V tomto věku mohou mít senioři i různá zdravotní omezení či nemoci (stařeckou demenci, Alzheimerovu chorobu atd.), anebo mohou také trpět dočasnými výpadky paměti, které jim brání v tom, aby násilí rozpoznali a mohli ho oznámit. Často se také stává, že senioři tuto situaci neřeší záměrně a raději rezignují či se s násilím smíří, protože si myslí, že jsou nedůležití, nepotřební, a obávají se, že by jim stejně nikdo neuvěřil.¹¹⁸ Na seniorech je pácháno psychické, emocionální, tělesné (aktivní/pasivní podoba týrání) a ekonomické násilí. Také se vyskytuje sexuální obtěžování a zneužívání a samozřejmě zanedbávání péče. Na starých lidech jsou páhány různé formy útoků a především se nerespektují jejich základní lidská práva a jejich lidská důstojnost. Mnohokrát jde o různé nadávky, vyhrožování. Často jsou seniorům také odebírány finance, není jim poskytnuta strava a tekutiny. Odpírají se jim léky, jsou ponižováni, zastrášováni, vydírání a je na nich konán citový nátlak a podobně. *„V důsledku jejich onemocnění či nemožnosti postarat se již o sebe sama mnohdy nejsou schopni udržet své dřívější kontakty, čímž jsou nuceni pobývat v sociální izolaci, kde jsou zcela odkázáni na pomoc pečujících osob. V těchto případech tak mohou být oním agresorem i pracovníci pečovatelských a jiných služeb, kteří jsou se seniorem, při zajišťování jeho základních životních potřeb, v každodenním kontaktu.*¹¹⁹

¹¹⁷ *Parlamentní listy.cz: Senioři nejčastěji týrají příbuzní. Stydí se za to a mlčí, tak počty rostou* [online]. 10.07.2014 [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Senioři-nejcastejitiraji-pribuzni-Stydi-se-za-to-a-mlci-tak-pocty-rostou-326317>

¹¹⁸ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 35

¹¹⁹ tamtéž

Soudní znalkyně a policejní psycholožka Ludmila Čírtková poukazuje na to, že transgenerační domácí násilí na starých lidech má dva hlavní scénáře:

- 1) domácí násilí dětí (potomků) vůči soběstačným seniorům
- 2) domácí zanedbávání a týrání na péči odkázaných seniorů

V první skupině jsou pachatelé DN ti potomci, kteří prožili v životě nějakou porážku či prohru. Ke svým rodičům se vracejí například, když se jim rozpadne manželství nebo se rozejdou se svým partnerem, ale také když přijdou o zaměstnání nebo se vracejí z výkonu trestu odnětí svobody. Velice těžko se jim hledá práce nebo jsou závislí na alkoholu či drogách. Nejvíce možným „kandidátem“ ohledně týrání a zneužívání může být „vdova, která sdílí svoji domácnost se závislým synem s psychiatrickým onemocněním či drogovou nebo alkoholovou závislostí. Syn je dlouhodobě nezaměstnaný a plně odkázaný na matčiny finance. Matčina přílišná závislost na synovi jí brání, aby ho vyhodila z bytu či domu, a pocit zahanbení v tom, aby se svěřila druhým.“¹²⁰

Do druhé skupiny patří přetížení rodinní příslušníci, kteří nedokážou kontrolovat svůj stres z důvodů:

- náročných pečovatelských úkolů (nové dovednosti, na které nebyl přichystán)
- konfliktu povinností ke své vlastní rodině (děti, vnoučata) či zaměstnání
- zásadních změn časového rozvrhu dní, týdnů, měsíců či let
- nedostatečného kontaktu se svými přáteli, kolegy či okolím
- ohrožení svého nebo i rodinného finančního rozpočtu
- obrácení rolí (seniorský rodič se stává „dítětem“ a jeho dospělý potomek „rodičem“)¹²¹

Příznaky domácího násilí u seniorů

Násilí na starých lidech může rozpoznat a nahlásit poskytovatel sociální služby, zdravotnický pracovník, člen rodiny či jiný příbuzný a také nějaký blízký přítel nebo soused starého člověka.

Příznaky tělesného násilí – známky po bití, kopancích či podlitinách. Dále sem také patří nezřetelné pády a úrazy, popáleniny, škracení, srážení k zemi, vystavování chladu, podvyživenost a dehydratace, dekubity nebo zanedbané rány, škrábance a nemožnost popadnout dech. „*Tělesné týrání je chápáno jako úmyslné působení bolesti, záměrné odmítání*

¹²⁰ ŠPATENKOVÁ, N., *Krise a krizová intervence*, GRADA, 2017, s. 219

¹²¹ tamtéž, s. 220

*uspokojovat základní životní potřeby, bezdůvodné omezování osobní svobody.*¹²² U fyzického týrání si většina seniorských obětí myslí, že jsou neužiteční, cítí se nadbyteční či být přítěží své rodině a svému okolí. Seniori, kteří jsou na svých agresorech závislí, tak se snaží zakrýt jakékoliv stopy, které by mohly odhalit fyzické násilí.

Příznaky psychického násilí – ponižování, snižování sebeúcty, zastrašování, urážení a nadávky, labilita, zmatenost, depresivní stavy, pasivita s apatií, skleslost, úzkostné nálady a strach. Senior se může také cítit bezradný, bezmocný a rezignovaný. Také se u něho mohou vyskytovat zpravidla poruchy nespavosti, pocity izolovanosti, neochota otevřené komunikace, stud, nerozhodnost, nepřiměřené reakce a regresní projevy. Někdy mohou být psychickým nátlakem pro seniory i výhrůžky, které se týkají nedobrovolného umístění do domova pro seniory, domova pro osoby se zdravotním postižením či do léčebny dlouhodobě nemocných (LDN). Do citového vydírání patří například úmyslné likvidování oblíbených věcí seniora.

Příznaky sexuálního obtěžování a zneužívání – stížnosti na sexuální obtěžování či zneužívání, neurčité změny v chování (agresivita, sebepoškozování, plachost) a opakované nářky na bolesti břicha nebo nesrozumitelné krvácení z pochvy či z konečníku. Příznakem může být také opakované zánětu genitálu a podlitiny v jeho okolí nebo i v okolí prsou. Nakonec se sexuální obtěžování a zneužívání může rozpoznat skrze potřhané a zakrvácené spodní prádlo.

Příznaky finančního a materiálního zneužívání – neobvyklé výdaje peněz u seniora, změny v závěti nebo vlastnictví v zisk nových přátel nebo rodinných příbuzných. Také se toto zneužívání pozná na základě mizení majetku, ztrátě šperků a osobních cenných věcí. V dnešní době už ani není výjimečné mizení financí z platební karty. I u terénních pracovníků služeb se vyskytuje ekonomické násilí. Případy mohou být ve formě poskytnutí drobných za cestu či za ochotnou péči.

Příznaky zanedbávání péče – nepořádek, nečistota a špinavé ložní prádlo v domácnosti, zápach moči a fekálií v místnosti, podvyživenost s dehydratací, prošlé léky a potraviny

¹²² BURIÁNEK, J., a kol., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, Triton, Praha/Kroměříž 2006, s. 87

s prošlou expirační dobou nebo plesnivé jídlo. Při zanedbávání chybí také často u seniora základní potraviny, jelikož není nakoupeno.¹²³

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora (EAN)

Z anglického názvu *elder abuse and neglect*. Jak syndrom CAN tak i syndrom EAN jsou zvláštními kategoriemi mimo kategorie DN. **Zneužívání** seniora by se dalo považovat za zneužití důvěrného vztahu, který daný člověk ke starému člověku má „s cílem vlastního obohacení jeho majetkem či penězi (finanční a majetkové zneužívání), k získání výhod z přízně poskytované seniorem (citové zneužívání) nebo k získání vlivu a moci nad seniorem (systémové zneužívání).“¹²⁴ **Zanedbávání** se týká odpírání potravy, tekutin, léků, opomenutí, anebo dokonce neposkytnutí péče seniorovi. A v důsledku toho může být senior poškozen. Jestliže je starý člověk týrán, tak je velice těžké určit, kdo je NO a kdo OO. Mimo to se role agresora a oběti často mohou měnit, a tím pádem je velice těžké určit, kdo a koho v rodinném vztahu týral či zneužíval. Zanedbávání seniorů je často ve společnosti ještě tabuizováno, podceňováno a opomíjeno. Jestliže je podezření na jakoukoliv formu násilí u seniora, měl by jeho praktický lékař nebo jiný odborník položit citlivě v soukromí otázky, které se týkají zneužívání.

Násilí vůči starším členům rodiny v partnerských vztazích

Násilí na seniorech se nemusí dít pouze ze strany dětí, vnoučat či zdravotnického personálu v institucionálních zařízeních. Starý člověk se může stát obětí i ve svém partnerském/manželském vztahu. Násilníkem může být jak partnerka, partner, tak manžel či manželka. Vedoucí Intervenčního centra Barbora Holušová uvádí případ 69leté seniorky, která zažívala brutální psychické násilí dokonce 20 let. Manžel seniorku ohrožoval nožem, sekerou a došlo to až do stadia smrtelných výhrůžek. U lékařů stará paní vždy raději ze strachu zapírala a uváděla jiné důvody. Ohrožená seniorka se s manželem chtěla rozvést, ale ten vždy, když to slyšel, tak jí vyhrožoval zabitím. Násilný manžel navíc užíval návykové látky a nepracoval.¹²⁵

¹²³ ŠEVČÍK D, ŠPATENKOVÁ N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o., Praha 2011, s. 98

¹²⁴ tamtéž, s. 99

¹²⁵ *Mezigenerační násilí na pražských seniorech: aktuální případy, z kterých mrazí* [online]. In: 22.8.2013 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.prazskypatriot.cz/mezigeneracni-nasili-na-prazskych-seniorech-aktualni-pripady-z-kterych-mrazi/>

U seniora se vyskytují jak involuční změny (změny spojené s procesem stárnutí), které jsou srozumitelné jak oběma partnerům, tak i jejich širší rodině, tak i asymetrické změny, které mohou být pro zdravé členy rodiny nepochopitelné. Partner, který netrpí žádnou nemocí a je zdravý, tak si může myslet, že snížené projevy chování znamenají odmítání druhého, naštvanost či podobně. Kontrolu a moc nad svým protějškem může zneužívat ten, který také zažil nebo byl svědkem násilí v dětství nebo si chce ve svém důchodovém věku něco dokázat.

„Pocit, že ten druhý dělá něco naschvál, zhoršuje u zdravého partnera pocit přetížení péčí. Někdy může přinášet zároveň u zdravého partnera pocit absolutní moci nad bezmocným partnerem. Projevy bezmoci bývají přitom zvýrazňovány a zdravý partner může využívat své převahy k šikanování a k používání násilí.“¹²⁶

Násilí vůči seniorům v institucionálních zařízeních

V závěru života jsou v ústavní péči umístěni senioři, kteří jsou zde přihlášení k trvalému pobytu. Institucionální zařízení se pro ně tedy stává domovem. V ústavních zařízeních není respektována lidská důstojnost seniorských klientů a vládou zde negativní podmínky.¹²⁷

Místo toho, aby se personál v těchto zařízeních zaměřil na zlepšení podmínek, které by tak seniorům umožnily zůstat co nejdéle v jejich přirozeném sociálním prostředí, tak jsou staří lidé vystavováni riziku institucionalizace s následující ztrátou autonomie. Větší část starých klientů je v těchto zařízeních izolována a bezbranná a zároveň jsou na těchto zařízeních závislí. Důvodem špatného zacházení se seniory může být jak nedostatečné finanční ohodnocení zaměstnanců, tak i nedostatek financí v ústavních zařízeních. *„Případy neoprávněného vymáhání nepřiměřených finančních částek, např. za ošetrovatelskou péči apod., od klientů umístěných v dlouhodobé ústavní péči, ale zároveň i od jejich rodin, nebývají ojedinělé, ačkoli si klient určitým finančním obnosem hradí pobyt i ostatní služby. Neoprávněné inkasované peníze bývají označovány za sponzorské dary, které šlechetný senior nebo jeho rodina věnovala ústavu.“¹²⁸*

Personál je také velmi nedostatečný a přetížený. Tento fakt následně způsobuje demotivaci, nezájem pečovat o seniorské klienty, a dokonce se u zaměstnanců může vyskytnout syndrom

¹²⁶ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAD, Praha 2000, s. 86

¹²⁷ BURIÁNEK, J., a kol., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, Triton, Praha/Kroměříž 2006, s. 94

¹²⁸ tamtéž

vyhoření. V ústavním, ale i domácím prostředí se můžeme setkat s pojmem „syndrom bitých starců“. Týká se to zejména seniorů, kteří utrpěli tělesnou, psychickou nebo i materiální ztrátu.¹²⁹ V institucionálních zařízeních se můžeme setkat spíše se zanedbáváním, nedostatkem péče či hrubými chybami v péči. K týrání a zneužívání starých lidí může docházet jak ve zdravotnických, tak i v sociálních zařízeních.

Patří sem například:

- neuzpůsobení podmínek chodu zařízení zvláštnostem seniorského věku (například vydávání obědů ve stejnou hodinu pro všechny klienty)
- nedostatečná péče a nezáměr o klienty u personálu ohledně prevence syndromu vyhoření u zaměstnanců
- nedostatečné soukromí seniora (senior musí být na pokoji, kde je více lůžek)
- skrovné možnosti realizovat zájmy a koníčky, které mají senioři rádi
- u přeplněných zařízení se může občas vyskytnout vzájemná anonymita jak mezi seniory, tak i mezi personálem
- nevyhovující komunikace zaměstnanců se seniory, ale i mezi seniory navzájem
- nedostatek vzdělaného personálu – chybí sociální pracovníci, většina jsou pouze zdravotníci

V ústavní péči je akutní lékařská pomoc nedostačující a situace v poskytování dlouhodobé lékařské péče je ještě horší. Dalšími problémy v domově pro seniory je nedostatek osobního majetku. Když starý člověk odchází do ústavní péče, tak si může s sebou vzít jen pár osobních věcí a nějaké drobnosti (fotografie, talismany, budík či hrneček). Také se musí podrobit pravidlům, která v zařízení panují. „*Senior tak prožívá obrovské stresy a pocity hlubokého neštěstí – má židli, která je mu určena, má lůžko, které je mu dáno, určena je mu i společnost, bez ohledu na to, zda se s ní shodne, či nikoli, režim dne, který je jednoznačný a povinností je řídit se jím a dodržovat ho.*“¹³⁰ Personál, který se o starého člověka stará, se nemusí vždy chovat laskavě. Často snižuje důstojnost a přehlíží osobnost seniora, zachází se starými klienty hrubě a nešetrně, necitelně a lhostejně.

¹²⁹ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 50

¹³⁰ BURIÁNEK, J., a kol., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, Triton, Praha/Kroměříž 2006, s. 97

Zneužívání seniorů v institucionálních zařízeních může mít charakter:

1) – zneužívající a útočné chování – kopání, štípání, tahání za vlasy, fackování. Dochází k němu většinou beze svědků a za zavřenými dveřmi.

2) – zneužívající léčba a péče – větrání během celé noci v zimě na pokojích s nepohyblivými seniory, kteří jsou následně ohroženi zápallem plic. Při nedostatečné nebo chybějící péči hrozí vznik sepse a následné úmrtí pacienta. Dále sem také patří vynucené krmení, podávání utlumujících léků či finanční zneužívání.

3) – zneužívající postoje a chování – nerespektování práva na soukromí a intimitu, ponižující komentáře personálu, ponižování. „*Zneužívání v instituci je specifické tím, že je páchá osoba, která je odpovědná za poskytování péče v souladu s legislativou, morálním kodexem své profese a filozofií zařízení.*“¹³¹ Intimní činnosti vykonávají u starých klientů zdravotní sestry, ošetřovatelky a sanitářky. Pachatelkami zneužívání jsou tedy zejména ženy.

Příčiny násilí na seniorech v ústavní péči jsou: kultura a struktura organizace, patologické rysy jednotlivých zaměstnanců a pracovní stres se syndromem vyhoření.¹³²

Děti (potomci) vs. rodiče – Matka či otec se zdravotním nebo jiným postižením se cítí bezmocní, pravděpodobně cítí i vztek na své vlastní dítě. Nejčastěji však prožívají pocity viny, že za to mohou oni sami v důsledku špatné výchovy, a myslí si, že jsou za to trestáni. Vůči svým rodičům se většinou chovají agresivně jedináčci, adoptivní děti, děti s duševním onemocněním (poruchy osobnosti, neurotické potíže) a ty děti, které mají potíže ve vztazích. Mnohdy se i stává, že duševně nemocný jedinec je na svého rodiče nejen slovně, ale i fyzicky agresivní. Tito jedinci si často připomínají minulost, kdy jejich matka například těžce onemocněla po porodu a je v invalidním důchodu. „*V pozadí je směs nevědomých pocitů viny za to, že způsobil nemoc matky, a zároveň vzteku na ni, protože v jeho raném dětství nemohla vzhledem k nemoci dobře zajišťovat jeho potřeby. Jde o typický příklad nejednoznačné, tzv. ambivalentní vazby, kdy jsou přítomny prvky zdánlivě zcela protikladných pocitů.*“¹³³ Ohroženými rodiči násilným jednáním ze strany svých dětí mohou být osamělí jedinci, kteří už přišli o svého partnera a jsou závislí na svých dětech.

Příkladem může být vymáhání velkého množství financí (nucené dávání důchodu či platební karty svému dítěti) a v ojedinělých případech dokonce i vražda samotného rodiče dítětem.

¹³¹ BURIÁNEK, J., a kol., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, Triton, Praha/Kroměříž 2006, s. 99

¹³² tamtéž, s. 100

¹³³ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRA, Praha 2000, s. 63

Policejní psycholožka Ludmila Čírtková poukazuje na fakta poslední studie z Evropské unie, kdy je domácím násilím ohroženo až deset procent seniorů, kteří jsou starší 65 let. „*V Česku je to 183 tisíc lidí. Nejčastěji seniory ohrožují právě potomci, kteří si neporadili s vlastním životem. Ještě horší statistiku uvádí občanské sdružení Život 90. Podle šéfa organizace Jana Lormana má zkušenost s týráním, zanedbáváním nebo omezováním osobní svobody dokonce pětina seniorské populace nad 60 let.*“¹³⁴

Ředitel Centra sociálních služeb Praha Tomáš Ján uvádí, že transgeneračního násilí se v poslední době dopouštějí často děti na svých rodičích v podobě získávání jejich financí či bytu/baráku/majetku. Dále také uvádí: „*Ukazuje to závažný problém, protože oběťmi této formy domácího násilí jsou senioři třeba i kolem devadesáti let. Jejich potomci nemají žádné zábrany vulgárně je urážet, trýznit a fyzicky napadat, aby jim sebrali peníze a připravili je i o bydlení.*“¹³⁵

Důležité je, aby se ohrožená matka či ohrožený otec osvobodili od pocitů viny a snažili se vyhledat odbornou pomoc, která je zaměřena nejen na ohrožené rodiče, ale i na násilné děti.

Vnoučata vs. prarodiče – mezigenerační problémy mohou vážnou situaci v rodině ještě zhoršit. Senior, který je závislý na svých dětech či vnoučatech, se často stává obětí svých blízkých. Vnoučata se svými dědečky a babičkami nemají vždy vřelé vztahy. Ale na druhou stranu se k nim mohou chovat mnohdy lépe než vlastní děti seniorů. V dnešní době může být chování vnoučat také ovlivněno IT technologiemi a ostatními médii. Psychika dětí je tak ovlivněna nereálnými vizemi o současném světě. Děti si falešně myslí, že násilí je normální, že uhodit nebo brát peníze svému dědečkovi či své babičce je normální a nic se neděje. Vnoučata si tedy mohou myslet, že násilí je každodenním běžným jevem, a jestliže ho budou páchat nejen na svých blízkých, tak tím dosáhnou všeho, čeho chtějí. Za vzor mohou pokládat své filmové hrdiny a uchýlit se k fyzickému násilí na svých prarodičích. Také jak moc se agresivně dítě chová vůči svému prarodiči, je dáno věkem dítěte. Období předškolního věku je charakterizováno afektivními záchvaty vzteku, že senior svému vnoučeti nechce splnit jeho

¹³⁴ RODRIGUEZ, Veronika. *Děti týrají staré rodiče. Zneužití zažilo 183 tisíc seniorů* [online]. In: . 28.4.2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tyrani-zazije-kazdy-desaty-senior-jde-o-183-tisic-cechu/r~65310c10eced11e497be0025900fea04/?redirected=1557326645>

¹³⁵ *Mezigenerační násilí na pražských seniorech: aktuální případy, ze kterých mrazí* [online]. In: . 22.8.2013 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.prazskypatriot.cz/mezigeneracni-nasili-na-prazskych-seniorech-aktualni-pripady-z-kterych-mrazi/>

přání (koupit čokoládu, zmrzlinu, hračku a podobně). Také děti panovačné a egocentrické se stávají často tyrany nejen svých prarodičů, ale samozřejmě i rodičů. Ve školním a adolescentním věku to je spíše už fyzické násilí vůči svým blízkým, kdy si děti myslí, že jim dospělí upírají něco, na co mají právo.

Prarodiče vs. rodina – Mnohdy se stává, že rodina se o svého starého člena přestane zajímat nebo ho začne zanedbávat či týrat. Důvodem může být nesoběstačnost seniora nebo vztahové či jiné problémy v rodině.

Násilná osoba se snaží ovládnout ohroženého seniora a častokrát jedná z mocenského vztahu. Příčinou současného týrání, zneužívání či zanedbávání může být i rodinná situace v minulosti. Za rodiny ohrožené násilím se považují dysfunkční rodiny, neúplné rodiny a rodiny s jedním rodičem.

„Když dítě zůstává samo s matkou, může převzít roli jakéhosi pseudopartnera, zároveň se však může proměnit v tyрана, který rozhoduje o veškerém dění v rodině.“¹³⁶ Další problémové rodiny mohou být ty rodiny, kde nejsou otcové příliš autoritativní a matky jsou naopak až moc dominantní. Rodiče nemají dostatek času na své děti i na své rodiče (prarodiče). V tom případě se pak musí prarodiče starat o svá vnoučata. Horším případem může být dítě vychováno ulicí, jestliže už nemá prarodiče. Ti prarodiče, kteří byli v dětství týráni, se častěji stávají oběťmi násilí svých dětí a vnoučat. Pouze ve výjimečných případech jsou pachateli násilí na svých dětech a vnoučatech. Transgenerační násilí je často také způsobeno nesprávným výchovným stylem v několika generacích za sebou.

Často mají rodiče tendence používat stejnou rodinnou výchovu, jakou sami zažili, i když s ní byli v dětství nespokojeni a mysleli si, že své děti budou vychovávat úplně jiným způsobem. Mimořádnými případy jsou i ty situace, kdy je senior týraný svým dítětem, jelikož je závislý na svém dítěti kvůli své zdravotní indispozici, a zároveň je finančně zneužíván svým vnoučetem. Z důvodu zdravotního postižení vnoučete své dítě matka také týrá. V tomto případě je pachatel zároveň obětí a v rodinném trojúhelníku je mezigenerační násilí ovlivněno vícero aspekty (zdravotní postižení, nevyřešené účty z minulosti...).

¹³⁶ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAD, Praha 2000, s. 61

Podle krizové telefonní linky Života 90 jsou nejčastějšími pachateli týrání seniorů dcera, syn a vnouče (66 %), partner starého člověka (18 %), jiná pečující osoba (11 %) a nakonec personál zdravotního či sociálního zařízení (1 %).¹³⁷

Další agresori ve spojitosti se seniory – Násilným agresorem nemusí být pouze rodina, nýbrž i dočista cizí člověk. Známé jsou případy, kdy senioři tzv. „naletí“ podvodníkům (předání inkasa, důchodu, zaplacení až nezvykle drahého přístroje). Staří lidé mají strach cokoli oznámit, a tím se ocitají v bludném kruhu, ze kterého není bez vnější pomoci úniku.

¹³⁷ RODRIGUEZ, Veronika. *Děti týrají staré rodiče. Zneužití zažilo 183 tisíc seniorů* [online]. In: . 28. 4. 2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tyrani-zazije-kazdy-desaty-senior-jde-o-183-tisic-cechu/r~65310c10eced11e497be0025900fea04/?redirected=1557326645>

4 Právní prostředky ochrany před domácím násilím v České republice

V České republice se osoba ohrožená domácím násilím může chránit ve svém přirozeném prostředí, tedy ve společné domácnosti s násilnou osobou. „*Veřejnoprávní a soukromoprávní cestou je oběť chráněna osobně i teritoriálně (ochrana společného obydlí a jeho bezprostředního okolí)*.“¹³⁸ Zákon na ochranu před DN se skládá ze tří pilířů ochrany: Policie ČR, Intervenční centra a soud.

Prvním pilířem je Policie České republiky (PČR)¹³⁹, která zasahuje na místě konfliktu, a na jejím základě se uplatňuje institut vykázání.

Druhým pilířem jsou Intervenční centra¹⁴⁰, která nabízejí pomoc osobám ohroženým DN, a to nejpozději do 48 hodin od doby, kdy se jim dostala do rukou kopie úředního záznamu od Policie ČR o provedeném vykázání. Kromě toho mohou také pomáhat ohrožené osobě, jestliže o to Intervenční centrum (IC) požádá. IC může také nabídnout pomoc osobě, která žije s obětí DN a NO, aniž by kontaktovali IC. Intervenční centrum nabízí sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, dále poskytnutí ubytování a stravy či pomoc při zajištění stravy. „*Součástí služeb je i zajištění kooperace a vzájemného informování mezi těmito centry, jinými poskytovateli dalších sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, různými útvary Policie ČR nebo obecní policie, obcemi a dalšími orgány veřejné správy*.“¹⁴¹ Bližší popis IC je popsán v poslední kapitole Možnosti pomoci.

Do třetího pilíře potom spadají soudy, které zajišťují pomoc obětem DN skrze předběžná opatření, jež v rámci své činnosti vydávají. Předběžná opatření se vydávají v občanskoprávní (soukromoprávní), ale i v trestněprávní (veřejné) rovině.

4.1 Istanbulská úmluva

V současné době je velice aktuální tento mezinárodní dokument. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí je mezinárodní dohodou, která se zabývá tímto důležitým porušováním lidských práv. Úmluva se zabývá zejména důslednou prevencí tohoto násilí, ochranou obětí a stíhání násilných osob. Úmluva byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy 7. dubna v roce 2011 v Istanbulu. 1. září roku 2018

¹³⁸ ŠEVČÍK D., ŠPATENKOVÁ N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, Praha 2011, s. 132

¹³⁹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

¹⁴⁰ § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

¹⁴¹ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 52

Istanbulskou úmluvu ratifikovalo 33 států a dalších 12 států ji prozatím pouze podepsalo. Naše republika tuto úmluvu podepsala 2. května v roce 2016. Rusko a Ázerbájdžán tuto úmluvu ještě nepodepsaly. Istanbulská úmluva je tedy aplikována na různé formy násilí, které je páčáno na ženách. Stejná ochrana by ale měla být poskytována i mužům a dalším skupinám lidí v případě dětí nebo seniorů v rolích obětí. Úmluva se vztahuje na:

- domácí násilí (fyzické i psychické)
- nebezpečné pronásledování (stalking)
- sexuální násilí, včetně znásilnění
- sexuální obtěžování
- nucené sňatky či mrzačení ženských pohlavích orgánů¹⁴²

O Istanbulské úmluvě kolují také různé mýty a falešné představy. Rozdíl mezi mýty a fakty je více zobrazen v Příloze VII.

4.2 Zákon na ochranu před domácím násilím

Předlohou tohoto zákona byl v minulosti zejména rakouský zákon proti domácímu násilí, který legální cestou zakotvil institut vykázání v Rakousku už od roku 1997. Soukromoprávním prostředkem ochrany jsou předběžná opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí. Předběžná opatření jsou zakotvena v § 400–414 zákona č.292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. S těmito opatřeními také souvisí příslušná ustanovení dle zákona č.99/1963 Sb., občanský soudní řád. Ohrožená osoba může podat návrh na předběžné opatření, i když nedošlo k vykázání. Soud musí rozhodnout, aby NO opustila společné obydlí, nevstupovala do něj, přestala se vídat s obětí a přestala sledovat či obtěžovat ohroženou osobu. Soud musí o tomto návrhu rozhodnout maximálně do 48 hodin. Předběžné opatření trvá 1 měsíc, ale lze ho i soudně prodloužit až na 6 měsíců. V praxi toto opatření trvá spíše jeden měsíc. Tento návrh může podat osoba, která je starší 16 let. Druhy předběžných opatření, které jsou zakotveny v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, jsou taxativně uvedeny v ustanovení § 88c trestního řádu. „*Tento taxativní výčet zahrnuje celkem devět zákazů, jimiž jsou pro příklad – zákaz styku s poškozenou osobou, osobami jí blízkými či jinými lidmi, především svědky, zákaz vstupovat do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí, včetně zákazu zdržovat se v tomto obydlí, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezených místech, zákaz užívání, držení nebo přechovávání alkoholických nápojů či jiných návykových*

¹⁴² Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta [online]. Úřad vlády České republiky. Praha, 2018 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Myty-a-fakta.pdf>, s. 3-4

*látek nebo zákaz vykonávání konkrétně vymezených činností.*¹⁴³ V řízení o prodloužení trvání předběžného opatření se postupuje už jako v občanskoprávním řízení. Soud musí rozhodnout o návrhu do dvou měsíců od jeho podání. V případě porušování předběžného opatření obviněným lze obviněnému udělit pořádkovou pokutu či mu uložit jiné předběžné opatření, anebo obviněného umístit do vazby.

4.3 Zákon o ochraně obětí trestných činů

Ochranu obětí právně upravuje zejména zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tento zákon je účinný od 1. července 2013. Ohrožená osoba je v tomto zákoně jakákoliv fyzická osoba, které bylo ublíženo na zdraví, dále jí byla způsobena majetková či nemajetková újma. *„Jestliže byla trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou.*¹⁴⁴ Zákon o ochraně obětí trestných činů také upravuje i speciální kategorii – zvlášť zranitelné oběti. U těchto skupin je větší riziko, že může vzniknout sekundární újma, a proto tím pádem zasluhuje větší ochranu.

Do zvlášť zranitelných obětí se řadí:

- dítě
- fyzicky, mentálně, psychicky či smyslově postižená osoba, u které kvůli různým překážkám může být zabráněno, aby se tato osoba mohla plně a účelně ve společnosti uplatnit
- oběť trestného činu (TČ) obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku)
- oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti či TČ, zahrnujícího násilí¹⁴⁵

Zvlášť zranitelné oběti mají oproti ostatním obětem některé výhody, kam spadá například: *„právo na bezplatnou odbornou pomoc, zabránění kontaktu s pachatelem i bezprostředního vizuálního kontaktu s ním, právo na volbu pohlaví vyslychající osoby a tlumočnicka, provádění výslechu obzvláště citlivě a osobou vyškolenou, omezení opakování výslechu (či při opakování*

¹⁴³ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 53

¹⁴⁴ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 56

¹⁴⁵ *Infovictims: ZVLÁŠŤ ZRANITELNÉ OBĚTI TRESTNÝCH ČINŮ* [online]. In: BKB [cit. 2019-06-28]. Dostupné také z: http://www.infovictims.cz/cz/003_prava/paginas/003_004.html

výslech stejnou osobou), právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně.¹⁴⁶ V poslední době se do zvlášť zranitelných obětí řadí i senioři nejen v důsledku transgeneračního násilí, ale i skrze své naivní představy o druhých lidech.

4.4 Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii České republiky

Institut vykázaní – je upraven v ustanoveních § 44–47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. V českém právním řádu je tento institut účinný od 1. ledna roku 2007. Díky institutu byla i nově upravena metodika pro policisty jak přijímat trestní oznámení v rámci DN. Zde je představeno, jak má policista postupovat. Dle ustanovení § 44 zákona o Policii České republiky je policista, který zasahuje na místě, oprávněn přistoupit k vykázaní NO, jestliže lze důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě či zvlášť závažného útoku proti lidské důstojnosti.¹⁴⁷ Určitý policista má tedy oprávnění vykázat NO ze společného obydlí s ohroženou osobou i z jejího okolí. Toto preventivní opatření trvá deset dnů a cílem je zajistit okamžitou pomoc ohroženým osobám, a tak situaci nadále řešit. Tato lhůta nelze zkrátit, a naopak lze prodloužit, jestliže je požádáno o předběžné opatření až do jeho vydání. Policista informuje o vykázaní jak ohroženou osobu, tak i agresora a oběma zhotoví potvrzení o vykázaní. Toto potvrzení předává policista na krajské ředitelství Policie ČR.

Pokud má násilná osoba nějakou námitku, tak se může na ředitelství do tří dnů sama obrátit. Jestliže je podezření na DN, tak policista může vstoupit do společného obydlí oběti i pachatele i bez jejich souhlasu. Policistovi musí agresor vysvětlit své konání a dále jsou vyslechnuti svědci DN a ohrožená osoba. Policistům může být nápomocna diagnostická metoda SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment). Autory jsou forenzní a klinický psycholog Randall Kropp z Kanady a policejní psycholog a kriminolog Henrik Belfrage ze Švédska. Českou verzi metody SARA DN pomáhal těmto autorům vytvářet také Bílý kruh bezpečí. Tato metoda je financována z Evropských sociálních fondů a ze státního rozpočtu České republiky. Policisté mají s sebou tzv. dotazníky SARA DN. Dotazník SARA DN je strukturovaný dotazník, který je složený z patnácti otázek, sloužících ke zjištění rizikových faktorů. „*První skupina otázek odhaluje rizikové faktory u násilné osoby v aktuálním vztahu, druhá odhaluje rizikové faktory u násilné osoby v rámci obecných sklonů k násilí a třetí*

¹⁴⁶ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 57

¹⁴⁷ Zákon č.273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

*odhaluje faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím.*¹⁴⁸ Následně tento dotazník policista nejdříve projde s násilnou osobou a potom s obětí. Na základě otázek z tohoto dotazníku pak vyhodnotí, jak moc veliké je riziko dalšího chování agresora domácího násilí.¹⁴⁹

Povinnosti vykázané násilné osoby: jestliže policista potvrdí vykázání, tak musí agresor tento prostor okamžitě opustit. Také nesmí navazovat kontakt s obětí a vydat policistovi všechny klíče, které od společného obydlí s OO má.

Práva vykázané násilné osoby: pachatel si před opuštěním společného bytu může vzít s sebou osobní věci, které bude nutně potřebovat, a věci, které bude potřebovat k vlastní výdělečné činnosti nebo ke svému zaměstnání. Vykázaná násilná osoba má také právo vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání, a to u příslušného útvaru policie.

Policista také může poskytnout vykázané osobě informace o možném ubytování, pokud samozřejmě vykázaná osoba má o to zájem (azylové domy, ubytovny, hotely a penziony). Na druhé straně musí policista ohroženou osobu během vykázání poučit o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření dle občanského soudního řádu, o možných využitích psychologických, sociálních a dalších jiných služeb pro oběti DN. Nakonec musí policista poučit ohroženou osobu o následcích, pokud záměrně uvedla nepravdivé údaje. Do 24 hodin od vykázání musí také policie zkontrolovat dodržování povinností násilné osoby, které vyplývají z vykázání, a zaslat úřední záznam o vykázání místně příslušnému okresnímu soudu, IC a orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) v případě nezletilých dětí. Velice náročná pro policisty také bývá komunikace s agresory, oběťmi, ale i dětmi při řešení konfliktů v domácím násilí.¹⁵⁰ Cílem institutu vykázání je odstranit nebo alespoň snížit počet konfliktů DN a pomoci obětem DN. Od 1. ledna 2007 do 30. dubna 2019 provedla Policie ČR celkem 14 607 vykázání. Přehled počtu vykázání podle jednotlivých krajů Policie ČR je zobrazen v Příloze VIII.

4.5 Ochrana před domácím násilím v trestním právu

Trestní právo hmotné – Pachatelé DN mohou být trestně stíháni za znásilnění, vydírání, ublížení na zdraví, omezování a zbavení osobní svobody, zavlčení do cizího státu,

¹⁴⁸ HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 8

¹⁴⁹ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 27

¹⁵⁰ ŠEVČÍK D., ŠPATENKOVÁ N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, Praha 2011, s. 134

útisk, pomluva, vražda a mnohé další trestné činy. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník obsahuje ve své zvláštní části trestné činy, které mohou být spáchány skrze domácí násilí. Důležitý je trestný čin **§ 199 – týrání osoby žijící ve společném obydlí**. Týrání v tomto případě znamená „*takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním a současně i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy.*“¹⁵¹ Pachatel, který se dopustí tohoto trestného činu, může být potrestán odnětím svobody až na tři roky. Jestliže ale nadále tento trestný čin páchá nebo ho páchá obzvláště hrubým způsobem, tak může být výše trestu odnětí svobody až na osm let.¹⁵² Pachatelem může být jen fyzická osoba, která s obětí ve společném obydlí žije. Může to být nejen příbuzný či blízký jedinec týrané osoby, ale také člověk, kdy je vztah k oběti založen právě díky jejich společnému soužití.

Další důležitý trestný čin je **§ 198 – týrání svěřené osoby**. Tento trestný čin se zaměřuje na oběti (děti, senioři nebo invalidní osoby), o které pečuje nebo které vychovává násilný agresor. V reálném životě je pachatel odsouzen souběžně s těmito trestnými činy i za jiné trestné činy (ublížení na zdraví, znásilnění a podobně). Trestní zákoník popisuje tento trestný čin jako: „*Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*“¹⁵³

S domácím násilím souvisí také další trestné činy jako vydírání, těžké ublížení na zdraví (zmrzačení, ochromení údu, zohyzdění, vyvolání potratu či usmrcení plodu a další), znásilnění a nebezpečné pronásledování (stalking).

Trestní právo procesní – Policisté jsou většinou první, kteří rozhodují o vykázání NO, přijímají trestní oznámení a pod vedením státního zástupce prošetřují jednotlivé případy DN. „*V rámci ochrany oběti domácího násilí může soudce např. rozhodnout o vzetí do vazby obviněné násilné osoby či o předběžném opatření podle ustanovení § 88 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, který obviněnému může zakázat styk s určitými osobami (ust. § 88d trestního řádu) či vstup do obydlí (ust. § 88e trestního řádu).*“¹⁵⁴ Český právní řád přisuzuje ohrožené

¹⁵¹ HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 13

¹⁵² BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 84

¹⁵³ § 198 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁵⁴ HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 14

osobě DN pozici zvláště zranitelné oběti a dále také umožňuje OO, aby měla bezplatné zastoupení zmocněncem, být informována o propuštění nebo útěku pachatele z vazby a podobně. Oběti DN může být způsobena druhotná újma (sekundární viktimizace), která vznikla v důsledku nevhodného přístupu Policie ČR, orgánů činných v trestním řízení a zdravotnických či sociálních zařízení.¹⁵⁵

U trestných činů, které jsou páčány v rámci domácího násilí, může být uložen alternativní trest, ale i dohled probačního úředníka. Závažným trestným činem, který je v dnešní době velice aktuální, je nebezpečné pronásledování (stalking). Stalking znamená to, že NO dlouhodobě pronásleduje jinou osobu tím, že jí vyhrožuje, neustále ji kontaktuje (např. posílání nevyžádaných SMS zpráv, omezování v obvyklém způsobu života, zneužívání osobních údajů za účelem dosažení styku – zveřejnění telefonního kontaktu a adresy oběti na internetu s tím, že poskytuje sexuální služby a podobně). Toto všechno je schopné vyvolat důvodnou obavu o život či zdraví oběti nebo osoby jí blízké. Bohužel se v praxi dost často stává, že tento trestný čin spadá na přestupek.

4.6 Ochrana před domácím násilím v občanském právu

„Z hlediska občanskoprávního představuje stěžejní problém každé oběti domácího násilí zejména rozřešení bytové otázky. Neexistuje žádná výslovná právní možnost, jak pachateli domácího násilí okamžitě zabránit bydlet ve společném bytě s obětí.“¹⁵⁶ Ženy, které zažívají DN, tak většinou odcházejí ke svým rodičům či do podnájmu. Partner či bývalý manžel, který ženu týral, tak mnohdy zůstává ve společném obydlí, kde může bydlet sám nebo i se svojí novou partnerkou. Naopak týraná žena má v podnájmu velice stísněné podmínky. Řešení existuje v podobě azylových domů pro týrané ženy se skrytou adresou, kterých je ale v České republice bolestně málo.

4.7 Právní ochrana proti násilí na seniorech

K transgeneračnímu násilí může také docházet po převodu nemovitostí starých lidí na jejich potomky (děti, vnoučata). V těchto případech se starým majitelům nemovitostí zřizuje v jejich prospěch věcné břemeno, ve kterém jsou více přiblížena jejich oprávnění vůči novým vlastníkům nemovitostí. Kvůli věcnému břemenu dochází mnohdy ke střetům mezi novými vlastníky nemovitostí a starými vlastníky nemovitostí. *„Mnohdy je to zaviněno nedostatečnou*

¹⁵⁵ HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 14

¹⁵⁶ PIKÁLKOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, s. 140

a nepřesnou formulací obsahu zřizovaného věcného břemene, jehož znění si pak každá smluvní strana vykládá jinak – většinou ve svůj prospěch, a tak nezřídka dochází mezi rodiči a jejich potomky ke střetům, které mohou vyústit v psychické nebo dokonce fyzické násilí vůči bývalým vlastníkům nemovitosti.¹⁵⁷ Úprava institutu věcného břemene je obsažena ve třech paragrafech občanského zákoníku. Dárce se může domáhat v případě nespokojenosti vrácení daru třemi způsoby:

1) Prvním řešením je zvláštní případ odstoupení od smlouvy. Právní vztah je už od počátku zrušen a nový majitel (obdarovaný) musí vrátit vše, co díky darovací smlouvě obdržel.

2) Druhé řešení požaduje většina katastrálních úřadů, a to v případě vrácení nemovitého daru. Může to být jak smlouvou, dohodou, tak i notářským zápisem dárce a obdarovaného. Dárce v tomto případě oznámí, že se dožaduje vrácení daru, a tím pádem obdarovaný musí dar vrátit.

3) Posledním řešením je to, jestliže se obdarovaný bude bránit, aby dar vrátil zpět. Namísto řešení je tedy soud. Může se použít jak žaloba na vyklizení nemovitosti, tak i žaloba na určení právního vztahu. Tuto žalobu „je nutno prokázat ve smyslu § 80 občanského soudního řádu naléhavý právní zájem, což v daném případě nebude obtížné“.¹⁵⁸

4.8 Akční plán prevence domácího násilí a genderově podmíněného násilí pro léta 2015 – 2018

Tento strategický dokument byl přijat dne 23. února roku 2015. Dokument navazuje na úpravu k Národnímu akčnímu plánu prevence DN na léta 2011–2014. Akční plán byl realizován vládním Výborem pro prevenci DN a násilí na ženách. Kromě něho se na něm podíleli ministr pro lidská práva, legislativu a rovné příležitosti, ministr vnitra, IC a podobně. Předseda Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů Jiří Dientsbier uvádí účel Akčního plánu jako: „Cílem Akčního plánu je komplexní řešení těchto forem násilí, a zaměřuje se proto jak na oběti, tak na děti v rolích svědků i na osoby násilné.“¹⁵⁹

¹⁵⁷ VYKOPALOVÁ, H., *Násilí na seniorech – Sborník příspěvků z pracovního semináře*, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Olomouc 2002, s. 39

¹⁵⁸ tamtéž, s. 41

¹⁵⁹ Vláda schválila Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018. In: *Vláda České republiky* [online]. 23.2.2015 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015--2018-126943/>

V tomto dokumentu jsou také vymezeny určité preventivní kroky, díky kterým by mělo být domácímu a genderově podmíněnému násilí předcházeno. Vyskytuje se zde celkem sedmdesát různých opatření, která jsou rozdělena podle strategických oblastí do sedmi skupin. Patří sem například: podpora osob a dětí ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím, práce s NO, vzdělávání a interdisciplinární spolupráce a podobně.¹⁶⁰

¹⁶⁰ SEDLÁČKOVÁ, V., *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017, s. 78

5 Zahraníční zkušenosti

System ochrany v České republice je odlišný od systémů ochrany v jiných zemích. V této kapitole popíšu, jak funguje systém ochrany v Rakousku, Itálii, ve Velké Británii a případně v dalších zemích.

5.1 Systém ochrany před domácím násilím v Rakousku

Pro ženy, které se staly oběťmi násilí v rodině, byl v roce 1978 zřízen ve Vídni první azylový dům pro ženy. V současné době jich je v Rakousku okolo třiceti. První rakouská ministryně pro ženské otázky Johanna Dohnal se zabývala zákonem o ochraně před násilím. Na podzim roku 1996 byl přijat Spolkový zákon o ochraně před násilím v rodině, který začal platit v květnu následujícího roku. Díky němu měla policie právo vykázat násilnou osobu ze společného obydlí s obětí na sedm dní. V dnešní době je to už na 14 dní. Jako součást této reformy byla také zřízena intervenční centra.

Ochrana před DN se v Rakousku vyznačuje v podobě institutu vykázání, předběžného opatření v občanském soudnictví (od července 2006 toto opatření i proti stalkerům), orgánů sociálně-právní ochrany dětí a psychosociálně právního doprovodu pro oběti a trestněprávního opatření a povinností, které lze uložit pachatelům či pachatelkám (programy proti násilí, spolupráce s advokáty, kulaté stoly). Kromě těchto opatření existují také rakouská centra ochrany před násilím. Tato centra mají za úkol:

- 1) intervenci, poradenství a podporu v navázání kontaktu s ohroženými osobami nebo v činnosti svépomocných a podpůrných skupin
- 2) spolupráci s úřady, institucemi a OSPODY
- 3) budovat systémy ochrany před násilím a ochrany obětí, včetně návrhů zákonů
- 4) pracovat s veřejností (spolupráce s IC, centry pro ochranu před násilím, školení...)¹⁶¹

Rakouská zařízení zaměřená na prevenci násilí a ochranu obětí DN

Státní instituce – zákonodárna moc, policie, sociálně-právní ochrana dětí a mládeže, občanské a trestní soudnictví.

¹⁶¹ CHOMOVÁ, Z. a kol., *Systém ochrany před domácím násilím v České republice, Rakousku, Itálii a Velké Británii – Příklady dobré praxe a nabídka pomoci obětem násilí v rodině*, CSSP, Praha 2014, 1. vydání, s. 40–41

Nestátní instituce – IC, azylové domy pro ženy, poradny pro muže, probační organizace Neustart („Nový začátek“), celorakouská organizace Weisser Ring („Bílý kruh“), tísňové a krizové linky, OSPODY, krizová centra, psychiatrie, centra pro ochranu dětí a podobně.

Smutné je, že klientky přicházejí do center pro ochranu před násilím až po podání trestního oznámení na policii. Nejčastějšími důvody jsou strach a nepochopení u policie.

Azylový dům Kolping Österreich v Mistelbachu radí ženám a doprovází je při podání trestního oznámení na policii, zprostředkovává právní poradenství (pomáhá při podání žaloby o rozvod k soudu, návrh svěření dítěte do péče, bezplatná pomoc při soudním řízení a mnohé další).

5.2 Systém ochrany před násilím v rodině v Itálii, nabídka služeb Centra proti násilí

GEA (Asociace za ženskou solidaritu proti násilí) je nezisková organizace, kterou založila skupina žen 1. června roku 1999. Cílem bylo vytvoření plánu, který se měl zaměřovat na solidaritu žen (případně jejich dětí) proti násilí. Sídlo této organizace se nachází v italském městě Bolzano. V listopadu roku 2000 založila GEA Centrum proti násilí a následujícího roku vznikl azylový dům, kde se nachází šest malých bytů, které jsou určeny pro ženy a jejich děti.

Struktura služeb v Itálii:

Centrum proti násilí (Centro Antiviolenza) – toto centrum je pro ženy, které jsou ohroženy intimním partnerským násilím. Klientky zde mohou využít sociálně-psychologických konzultací, svépomocných skupin, právního poradenství či vzdělávání a mnohých dalších služeb.

Azylový dům pro ženy (Cassa delle Donne) – tento azylový dům s utajenou adresou poskytuje ubytování 24 hodin denně po celý rok všem ženám a jejich dětem, které jsou oběťmi násilí. Ze služeb jsou nejvíce využívány například psychosociální konzultace, svépomocné skupiny nebo podpora při opuštění azylového domu.

Kromě organizace GEA existuje také italská národní nezisková organizace **D. i. Re Donne in Rete contro la violenza**. Tato organizace, která je vedena ženskými neziskovými organizacemi, byla založena v roce 2008, sdružuje 63 azylových center a 30 azylových domů. Zajímavé na této organizaci je, že místo poskytování přímých služeb podporuje členské organizace. „*D. i. Re předchází genderovému násilí, poskytuje vzdělávání profesionálů*

v soukromých a veřejných institucích v oblasti sociální, zdravotnictví, justici, školství a policie.“¹⁶²

5.3 Systém ochrany před domácím násilím ve Velkém Británii

Ve Velké Británii byl založen azylový dům ve Wolverhamptonu (The Heaven Wolverhampton) roku 1973. Jeho cílem je poskytování kvalitní a šetrné podpory ženám a jejich dětem, které jsou ohroženy násilím a bezdomovectvím. Děti, žijící v násilných rodinách, jsou dle zákona „O adopci a dětech“ z roku 2002 považovány za „ohrožené děti“.

Služby v The Heaven Wolverhampton: azylový dům, linka pomoci, finanční poradenství, nezávislý poradce či právník na sexuální násilí, doprovázení k soudu nebo multidisciplinární tým MARAC (Multi-Agency Risk Assessment Conference) a mnohé další služby.

Ženy, využívající tyto služby, se snaží dosáhnout v rámci svých individuálních plánů daných cílů a záměrů. Důležité je, aby klientky znovu získaly sebevědomí a žily nezávislý a samostatný život ve společnosti. „*Domácí násilí není ve Velké Británii ničím výjimečným – výzkumy ukazují, že se s ním během svého života setká každá čtvrtá žena bez ohledu na věk, sociální postavení, rasu, zdravotní stav nebo způsob života.*“¹⁶³

V Británii se často profesionální sociální pracovník (případový manažer) označuje jako IDVA (Independent Domestic Violence Advisor). Tento pracovník se stará o bezpečí zvláště zranitelných obětí a dětí. Vytváří s klienty bezpečnostní plán a pravidelně s ním konzultuje. Dále se také snaží zajistit ochranu obětem i jejich dětem. Nezávislý poradce na sexuální násilí ISVA (Independent Sexual Violence Advisor) pomáhá obětem sexuálního násilí a zneužívání při využívání různých služeb a podobně.¹⁶⁴

5.4 Zahraniční zkušenosti v dalších zemích

V Nizozemsku je v každé oblasti vždy jeden specialista na DN. Policie má za úkol přijímat všechna trestní oznámení a nabízet obětem kontakt na pomáhající organizace.

V Jihoafrické republice platí zákon o DN z roku 1998, kdy má ohrožená osoba právo požádat policii, aby jí asistovala v případě ochrany své i svých dětí (doprovod do azylového domu, k lékaři).

¹⁶² CHOMOVÁ, Z. a kol., *Systém ochrany před domácím násilím v České republice, Rakousku, Itálii a Velké Británii – Příklady dobré praxe a nabídka pomoci obětem násilí v rodině*, CSSP, Praha 2014, 1. vydání, s. 62

¹⁶³ tamtéž, s. 69

¹⁶⁴ tamtéž, s. 72–73

V Severním Irsku se může OO dle zákona o DN z roku 1996 u soudu domáhat vydání:

1) bezpečnostního opatření (zákaz využití násilí, výhrůžek násilí, sledování a přiblížení se k oběti či k jejímu obydlí). Doba trvání zákazu může činit až pět let.

2) nepravidelného opatření v podobě vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Doba opatření může činit až tři roky.

3) předběžného výjimečného opatření, což znamená, že soud nařídí agresorovi, aby okamžitě opustil společné obydlí

4) ochranného opatření, mající obdobné následky jako bezpečnostní opatření

Jestliže člověk poruší tato opatření, je to hodnoceno jako trestný čin.

Na Slovensku byla dočasná předběžná opatření rozšířena o institut dočasného zákazu vstupu do bytu či domu osobě podezřelé z násilí proti blízké či svěřené osobě.

V Německu „*může soud na návrh poškozené osoby na omezenou dobu pachateli uložit, aby nevstupoval do bytu poškozené osoby, nepobýval v určitém okruhu okolí bytu, nevyhledával jiná místa, na kterých se poškozená osoba pravidelně zdržuje, nenavazoval kontakt s poškozenou osobou za použití telekomunikačních prostředků.*“¹⁶⁵

V Turecku nesmí NO napadat ohroženou osobu, její děti nebo i jiné členy domácnosti, a jestliže má zbraň, tak ji musí předat danému státnímu orgánu. V případě použití omamných a psychotropních látek či alkoholu nesmí vstupovat do společného obydlí osob.¹⁶⁶

V Kodani byla 9. dubna roku 2014 založena formální organizace WWP EN „Evropská síť pro práci s pachateli domácího násilí“ s 18 zakládajícími členy ze 13 různých zemí. Tato organizace dnes sjednocuje celkem 56 členů a je aktivní ve 29 evropských zemích. Různé členské organizace pod WWP EN provádějí důležitou práci pro oběti a bezpečnost dětí. Tyto organizace sídlí v Bulharsku, Moldávii, Norsku, Rakousku, Švýcarsku a podobně.¹⁶⁷

Ve Spojených státech amerických jsou průměrně více jak tři ženy denně zavražděny svými manžely či přáteli. Téměř jedna ze čtyř žen v USA uvádí, že zažívá násilí ze strany

¹⁶⁵ HUŇKOVÁ, VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s.148

¹⁶⁶ tamtéž, s. 149

¹⁶⁷ *WWP EN Member Organisations: European Network for the Work with Perpetrators of Domestic Violence* [online]. In: Germany, Berlin [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: https://www.work-with-perpetrators.eu/about-us/members/list-of-network-members?tx_wppmaster_membermap%5Baction%5D=list&tx_wppmaster_membermap%5Bcontroller%5D=Member&cHash=d48b6647f4ec52d5c4cdd28d08383b88

současného nebo bývalého manžela či přítele. Ženy jsou mnohem častěji než muži obětí současného nebo bývalého intimního partnera. Přibližně tři čtvrtiny osob, které se dopouštějí rodinného násilí, jsou muži. Ženy ve věku od 20 do 24 let jsou vystaveny největšímu riziku, že zažijí násilí v nedostatečném intimním partnerství. Odhadem jedna ze tří dospívajících dívek je ve Spojených státech amerických obětí fyzického, emocionálního nebo verbálního zneužívání svého partnera.¹⁶⁸

¹⁶⁸ *Get the facts: Key Statistics, Prevalence of Domestic Violence in the United States* [online]. In: Futures without violence, San Francisco, 2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://www.futureswithoutviolence.org/resources-events/get-the-facts/#keyStatistics>

6 Možnosti pomoci

System sociálních služeb, který se zabývá problematikou jakéhokoli násilí, můžeme rozčlenit na práci s oběťmi a na práci s pachateli násilí.

6.1 Možnosti pomoci ohroženým osobám

Obětem násilí by měla být poskytnuta pomoc od poradenství, které je anonymní, až po dlouhodobou individuálně zaměřenou práci, specializovaná poradenská centra, azylové domy a následnou terapeutickou péči. Bohužel u nás v republice je těchto zařízení velice málo a většinou je i ohrožená osoba DN daleko od těchto poskytovaných služeb. Důležité je neprojevat vůči oběti negativní emoce, jakou jsou strach či překvapení. Tyto emoce by totiž ohroženou osobu mohly velmi znejistit. Napadené osobě je nutné zajistit bezpečí a jednat s ní laskavě, vřele a mile. Napadené oběti neříkáme, co má dělat, ale rozhodnutí necháváme na ní, tím získává ztracenou kontrolu a sebeúctu. Zásadní v pomoci ohroženým osobám je kontaktovat policii, nabídnout návštěvu lékaře či jiné lékařské ošetření v případě vyhnutí se možné nákazy nebo nechtěnému těhotenství. Součástí pomoci je i psychologická pomoc a kontakt na veškerá zdravotnická zařízení, psychologickou pomoc, azylové domy a podobně. Patří sem například:

Telefonická krizová linka – je nepřetržitá služba pro OO, které mohou využít i služeb krizové intervence a mohou jim být také nabídnuty konkrétní informace o možnostech pomoci pro ně.

Internetové poradenství – konkrétní rady jsou zprostředkovány prostřednictvím e-mailu či jiných chatových linek na webových stránkách. Tato služba není jen pro oběti, ale také pro jejich rodiny, přátele, kolegy a podobně.

Krizová pomoc, krizová lůžka – *„Jedná se o okamžitou neodkladnou pomoc v akutní krizové sociální situaci, v ideálním případě s možností krátkodobě využít krizová lůžka. Některé organizace poskytují obětem krizový pobyt, který je zpravidla časově omezen na dobu 3 až 7 dní.“*¹⁶⁹

Kontaktní sociální práce v terénu – práce s ohroženými osobami přímo v terénu (OSPOD na příslušných úřadech, krizová centra, policie či nemocnice).

¹⁶⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 55

Ambulantní pomoc – ambulantní práce krátkodobého či dlouhodobého intervalu skrze intervenci pro osoby ohrožené domácím násilím. Tyto osoby mají zajištěné bydlení či nevědí, jestli mají ze společného obydlí s násilníkem odejít, a potřebují specifickou odbornou pomoc.

Pobytový program ve speciálním azylovém domě s utajenou adresou – toto bezpečné bydlení je pro OO a jejich děti, kde mohou pobývat většinou půl roku až jeden rok.

Následná pomoc – tyto osoby potřebují odbornou pomoc, aby mohly vyřešit svoji náročnou životní situaci. Nebydlí už v azylovém domě s utajenou adresou, ale nemají ještě kam jít. Proto jim je nabídnut například sociální byt a postupně se tyto osoby snaží začlenit do života společnosti. Následná pomoc je de facto podobná domům na půli cesty.

Služby pro osoby ohrožené násilím

Tyto formy pomoci uvedené výše většinou zahrnují následující služby:

Sociální poradenství – toto poradenství se orientuje na poskytování informací ohledně způsobů řešení a na to, jak zvládnout náročnou životní situaci. Dále se toto poradenství týká právních aspektů krizové situace a návazných odborných služeb.

Právní poradenství – týká se právního zastupování, pomoci při vyplňování písemných materiálů k soudům a mnohé další.

Psychologická pomoc a psychoterapie – se zabývá odstraněním psychických problémů, které oběti DN mají. Pomáhá také odstranit pocity viny, zlepšit sebevědomí, začít si více věřit, uvědomit si vlastní hodnoty a nastavit si své vlastní hranice tím správným směrem.

Pedagogická pomoc – tato pomoc se zaměřuje na potomky ohrožených osob DN. Snaží se jim pomoci odstranit úzkosti a různé strachy, které si děti musely prožít v násilných rodinách. „Součástí je i práce s oběťmi a jejich rolí matky, posilování rodičovských kompetencí a rozšiřování repertoáru výchovných metod. Velmi účinným prostředkem v této práci se ukazuje videotrénink interakcí.“¹⁷⁰

Socioterapeutická pomoc – jejím cílem je směřovat k sociální rehabilitaci a integrovat OO do společnosti. Důležité je také zpracování individuálního plánu společně s obětí.

Podpůrné programy (např. klubové, volnočasové, kulturní a rekondiční) – tyto aktivity jsou jakousi prevencí pro oběti a jejich potomky. Kladou veliký důraz na vrácení sebevědomí

¹⁷⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 57

a na začlenění těchto osob do běžné společnosti. Díky těmto programům se oběť může konečně opět cítit prospěšná a oceněná svým okolím.

Párová terapie – je vhodná pro oba partnery pouze v některých případech. Úkolem této terapie je, aby muž přejímal zodpovědnost za své násilné chování, a naopak aby žena dokázala přijmout zodpovědnost za své bezpečí. „*Oba partneři se učí citlivě vnímat signály hrozícího násilí v počátcích, kdy mohou pozměnit své chování.*“¹⁷¹

Myslím si, že pracovníci přímé práce s ohroženými osobami se často velmi těžko vyrovnávají s těmi fakty, kdy oběť chce raději zůstat se svým agresorem. Mnohdy se tedy stává, že pracovníci se cítí beznadějně a jsou často ohroženi syndromem vyhoření. Proto je důležitá supervize. Na druhou stranu existuje také nepřímá práce v této oblasti, která se zabývá mediálními aktivitami, publikační činností, vzděláváním specializovaných pracovníků či preventivními programy pro studenty na školách.¹⁷²

Doporučení Evropské unie pro ženské azylové domy z března z roku 1999 může být inspirací pro celkovou pomoc obětem DN. „*Všechny vlády členských států EU mají podle tohoto doporučení povinnost vytvořit a financovat přístupnou a bezplatnou nabídku podpory pro týrané ženy a jejich děti, bez ohledu na jejich (rodinný, právní, sociální) stav.*“¹⁷³

Intervenční centra (IC) – jsou u nás v republice spojena se zákonem na ochranu před DN. Jestliže policista vykáže agresora ze společného obydlí, tak dané informace musí poslat IC. Intervenční centrum následně kontaktuje oběť do 48 hodin s nabídkou krizové pomoci a podpory. IC není pouze pro oběti během vykazání, nýbrž i pro ostatní zájemce, kteří potřebují pomoci či poradit s problematikou násilí v rodině, v domácnosti, ve vztazích, na pracovišti a podobně.

Intervenční centrum Centra sociálních služeb Praha – spadá v zákoně o sociálních službách do služeb sociální prevence. Cílovou skupinou jsou ženy i muži, kteří jsou ohroženi DN. IC poskytuje těmto osobám psychologické, sociální, právní a další odborné druhy pomoci. Toto centrum se specializuje i na původce násilí v Programu Viola, který je popsán níže v podkapitole Možnosti pomoci násilným osobám. Intervenční centrum Centra sociálních služeb Praha (ICSSP) je také „*koordinátorem interdisciplinární spolupráce mezi Policíí ČR,*

¹⁷¹ GJURIČOVÁ, Š., a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAD, Praha 2000, s. 82

¹⁷² BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K. a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, s. 58

¹⁷³ HUŇKOVÁ, VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 178

*orgány sociálně-právní ochrany dětí a dalšími institucemi zapojenými v systému ochrany před domácím násilím.*¹⁷⁴ V IC pracuje multidisciplinární tým, který je složený ze sociálních pracovníků (individuální a bezpečnostní plán, návrhy a doprovod k soudu), psychologů (krizová intervence, psychologické poradenství) a právníků (jednání u soudu, výslech na policii). Už na první konzultaci s klientem se kromě sociálního pracovníka vyskytuje i psycholog a v některých případech dokonce právník.

IC také spolupracuje s organizacemi, které pomáhají cizincům, kteří nehovoří česky. Patří sem například: In Báze, z.s, a Integrační centrum nebo Sdružení pro integraci a migraci. Dále také IC spolupracuje s organizacemi zajišťujícími ubytování (Acorus, Women for women, azylové domy pro ženy, pro ženy s dětmi či azylové domy pro muže). Důležité je zmínit i to, že IC spolupracuje s úřady práce v případě finanční tísně. Mnohdy totiž dávka mimořádné okamžité pomoci ze systému pomoci v hmotné nouzi nestačí.

A) Služby pro týrané ženy – tyto ženy mohou navštívit řadu služeb, které jim mohou pomoci jak s otázkou bydlení, tak i v právní či psychologické oblasti. Pod významnou organizaci ***Koordinační kruh prevence násilí na ženách*** spadají občanská sdružení a neziskové organizace, které zajišťují prevenci a pomáhají ženám ohrožených týráním. Tato organizace sídlí v Národním domě na Smíchově v Praze 5.¹⁷⁵ Dalšími službami pro ženy, které jsou ohrožené domácím násilím, jsou:

ACORUS (Pomoc ženám v životní krizi, obětem DN) – tato organizace pomáhá všem obětem domácího násilí. Nabízí jak sociální poradenství, tak i terapeutické činnosti, krátkodobé ubytování pro ženy ohrožené násilím a azylový dům. V azylovém domě se klientky účastní terapeutických skupin, různých vzdělávacích kurzů i programů pro matky s dětmi.

Bílý kruh bezpečí (Pomoc obětem všech trestných činů) – vznikl v roce 1991 a má pobočky ve velkých městech v České republice. Poskytuje psychologické, sociální a právní poradenství obětem DN, ale i všem obětem trestných činů. Bílý kruh bezpečí (BKB) také provozuje telefonickou linku (DONA linka) už od roku 2001. Na této lince se oběti, ale i svědci dozvědí rady od odborníků z psychologie či práva. Oběť tu může získat rady, jak postupovat v případě DN, a další mohou být právnícké či psychologické rady od odborníků na

¹⁷⁴ HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 15

¹⁷⁵ HAŠKOVCOVÁ, H., *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 43

tuto problematiku. BKB také provozuje doménu www.domacinasili.cz, kde informuje o problematice a o projektech o násilí v České republice.¹⁷⁶

Česká katolická charita – Projekt Magdala (Telefonická linka pomoci vč. zprostředkování utajeného ubytování) – Poradna Magdala poskytuje bezplatně ambulantní i terénní formou **odborné sociální poradenství**. Také pracuje v rámci celorepublikové charitní sítě. „Cílem poradny je podpořit člověka v jeho rozhodnutí, které vede ke změně a řešení jeho aktuální tíživé situace, doprovázení ho procesem změn, které směřují k samostatnému a bezpečnému způsobu života bez potřeby podpory institucí.“¹⁷⁷

Službami jsou například: zprostředkování utajeného ubytování, sociálně-terapeutické a právní poradenství, asistovaná setkávání dítěte s rodičem a předávání dítěte mezi rodiči, podporovaná komunikace či různé preventivní aktivity.

Elektra (Centrum pomoci ženám zneužitým v dětství) – poskytuje ženám i mužům, kteří byli sexuálně zneužíváni v dětství či v dospělosti, individuální, skupinové či párové formy pomoci. Dále také internetové či telefonické poradenství, krizovou intervenci a videotrénink interakcí. Mimo těchto služeb pořádají také vzdělávací akce ze zdravotnické, sociální či pedagogické oblasti.¹⁷⁸

Nadace Rosa (Informační a poradenské centrum pro ženy – oběti DN) – se svojí existencí od roku 1993 poskytuje obětem DN krizovou intervenci, sociální poradenství, krizovou telefonní linku a azylové ubytování. Rosa poskytuje svým obětem azylové bydlení s utajenou adresou, které slouží jako dočasné zázemí pro týrané ženy a jejich děti.

V akutní pomoci jsou pokoje v azylovém domě a azylový byt je určen už pro samostatnější ženy. Ženy, nacházející se v azylovém domě, navštěvují psychology i sociálními pracovníky, aby tak mohly svoji situaci co nejrychlejším způsobem vyřešit a vrátit se do normálního života bez násilí. Poradny a azylový dům ROSA jsou dostupné pouze v Praze, ale už v žádných dalších jiných městech bohužel nejsou.

Persefona (Odborná psychologická, sociální a právní pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání, znásilnění) – „Hlavní pilíř činnosti organizace tvoří dlouhodobá komplexní pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění starším 18 let z

¹⁷⁶ HOLOUŠOVÁ, M., *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 29

¹⁷⁷ Arcidiecézní Charita Praha: *Poradna Magdala* [online]. Charita Česká republika, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

¹⁷⁸ *Centrum Elektra: Služby* [online]. 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://centrumelektra.cz/?page_id=31

*Jihomoravského kraje. Pod komplexním a dlouhodobým přístupem rozumíme doprovázení oběti celým procesem řešení její životní situace. V rámci poradenských služeb poskytujeme klientům a klientkám sociální, psychologickou a právní pomoc.*¹⁷⁹ Tato organizace ale také poskytuje podporu a pomoc NO, které mají problémy ve vztazích na území Brna a Jihomoravského kraje.

proFem o.p.s. (Konzultační středisko pro ženské projekty) – cílovou skupinou této organizace jsou osoby od 16 let, ohrožené DN a sexuálním násilím, dále také osoby ohrožené trestnou činností s DN (stalking, nebezpečné vyhrožování, týrání osoby ve společné domácnosti, znásilnění apod.) a lidé, kteří hledají pomoc pro osoby ohrožené domácím násilím.

Dalšími službami pro osoby ohrožené jakýmkoli násilím jsou: Krizové centrum RIAPS (Psychologická a psychiatrická pomoc v akutní krizi), Gender Studies, La Strada (Sociální služby obchodovaným a vykořisťovaným osobám včetně azylového ubytování, Magdalenium, o. s. (Pomoc ženám v životní krizi, obětem DN), Modré dveře (Odborná psychologická a sociální pomoc osobám v krizi, s psychickým nebo mentálním handicapem), Most k životu, Poradna pro ženy a dívky v nouzi, Eva (Pomoc ženám v životní krizi, obětem DN), Poradny ELPIS – Slezská diakonie (Pomoc obětem násilí, týrání a zneužívání), ROZKOŠ bez RIZIKA (Odborné lékařské, sociální a terapeutické poradenství pro ženy pracující v sexbyznysu) či Spirála (Centrum krizové intervence; odborné sociální poradenství pro osoby v krizi, včetně lůžkového oddělení) a mnohé další.

B) Služby pro opuštěné, zanedbávané a týrané děti – o násilí na dětech se v naší společnosti mluví nejčastěji, a proto z toho důvodu vznikla spousta organizací a sdružení, které těmto dětem a jejich rodinám pomáhají. V roce 1990 vznikl **Fond ohrožených dětí (FOD)**, který pomáhá opuštěným dětem z kojeneckých ústavů, ústavů sociální péče a z dětských domovů, aby našly novou rodinu a nemusely být v ústavní péči. Další organizace jsou:

Cestou necestou – se zabývá službami pro rodiny s dětmi zaměřenými na sociální podporu rodiny s dlouhodobými problémy, psychoterapii pro děti i celou rodinu či poradenství pro

¹⁷⁹ *Persefona: O Persefoně* [online]. 2015 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/o-nas>

rodiče. Od roku 2014 poskytuje také komplexní služby pro pěstounské rodiny v rámci Doprovázení pěstounů.¹⁸⁰

Centrum Locika – se zaměřuje na bezplatnou pomoc dětem a rodičům, kteří jsou z rizikových rodin. Hlavním úkolem je snížit negativní dopady násilí na dítě, obnovit neporušené vztahy s rodiči a zabezpečit výchovu dítěte ve vřelém rodinném prostředí. Děti zde mohou navštěvovat jak individuální, tak i skupinové terapie. Nezletilé osoby navštěvují Lociku zhruba desetkrát s psychologem, terapeutem a sociálním pracovníkem na půl roku. Rodičům může Locika pomoci v posílení rodičovských kompetencí a vztahu k dítěti, formou konzultací, videotréninku interakcí a terapeutických sezení rodičů i s jejich dítětem. Posláním je tedy vytvořit bezpečný vztah mezi dítětem a rodiči, a tak zabránit další traumatizaci dítěte.

V centru jsou poskytovány jak psychoterapeutické skupiny a arteterapeutické skupiny pro děti, tak i individuální psychoterapie pro děti, videotrénink interakcí a mnohé další služby či programy.

Spondea – se zabývá dětmi, mladými lidmi, seniory a jejich blízkými. Hlavním cílem je zlepšit kvalitu jejich života a pomáhat obětem DN. Služby jsou poskytovány bezplatně, profesionálně a interdisciplinárně. Mezi úkoly Spondey patří pomáhat klientům řešit jejich náročné životní situace a pokusit se je znovu začlenit do společnosti. Tato organizace nabízí svým klientům krizovou pomoc, sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi a IC.¹⁸¹

Dětské krizové centrum – je cíleno hlavně na děti týrané, zneužívané, zanedbávané či jinak ohrožené na zdravém vývoji a na děti a jejich rodiny v závažných životních situacích. Služba je také nabízena dětem, které byly přepadeny nebo jim někdo ublížil či byly svědky násilného trestného činu, autonehody a podobně. Dětské krizové centrum je bezplatné pro všechny děti a součástí je i zpoplatněná linka důvěry.¹⁸²

Dalšími organizace pro děti a jejich rodiny jsou: Linka bezpečí (Odborná psychologická a sociální telefonická pomoc dětem a dospívajícím v krizi) či Nadace Naše dítě.

¹⁸⁰ In: *Cestou necestou: Kdo jsme* [online]. [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://cestounecestou.org/o-cestou-necestou/>

¹⁸¹ DOBEŠOVÁ, A., *Vliv násilí v rodině na psychiku a vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016, s. 33–34

¹⁸² *Dítě krize: Jak ti může pomoci dětské krizové centrum* [online]. Praha, 2015 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.ditekrize.cz/>

C) Služby pro týrané seniory

Život 90 – poskytuje tísňovou péči, senior telefon, pečovatelskou službu, poradenství pro seniory a jejich blízké či systemickou terapii. Součástí jsou různé vzdělávací akce a kurzy. Život 90 také založil v roce 2011 Gerontologický institut, který se „zaměřuje na problematiku stáří a stárnutí, a to v oblasti vzdělávání, poradenství, metodické a analytické činnosti. Důležitou aktivitou je organizace mezinárodních odborných konferencí a také kurzů a akcí zaměřených na simulaci a přípravu na stáří.“¹⁸³

Elpida – Linka seniorů (Telefonická služba pro seniory, osoby o seniory pečující a osoby v krizi) – realizuje dlouhodobé projekty na podporu aktivního života seniorů. Také provozuje dvě vzdělávací a kulturní centra pro seniory z celé Prahy, Linku seniorů 800 200 007, vydává časopis Vital a další aktivity.¹⁸⁴

Zdravotnický personál

Oběti domácího násilí často o vzniku zranění lžou či ho zapírají, jelikož mají strach nebo se za něj stydí. Zdravotníci ale věnují zvláštní pozornost jakémukoli náznaku, kdy by se mohlo jednat o násilí. Lékař má také zvláštní postavení v případech týrání seniorů, kdy se jako jediný může dostat do jeho domácnosti, i když je senior izolovaný od vnějšího světa.

Spolupráce s policií

Policista musí vyhodnotit rizika dalšího násilného jednání ze strany agresora a to, jak reaguje ohrožená osoba v akutní krizi. Na druhou stranu mohou policisté také zprostředkovat kontakty pachatelům na různá pracoviště, která pomáhají agresorům DN.

Spolupráce s justicí

Probačně mediační služba „usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených,

¹⁸³ Život 90, s námi sami sebou: Institut [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.zivot90.cz/cs/institut>

¹⁸⁴ Elpida: ELPIDA, o.p.s. [online]. [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.elpida.cz/o-nas>

*ochranu komunity a prevenci kriminality.*¹⁸⁵ Cílem je integrovat pachatele do společnosti, obnovit pocity bezpečí oběti a realizovat uložené alternativní tresty a opatření.

Spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dítěte

Jestliže dojde v rodině, kde je páčáno násilí, k vykázání a jsou tam přítomny i nezletilé osoby, tak je OSPOD informován. Ten musí provést sociální šetření, zda prostředí, ve kterém dítě žije, je vhodné pro jeho další vývoj, či nikoliv. Dále se v této oblasti zaměřují na blaho dítěte také intervenční centra spolupracující například s Trianglem – centrum pro rodinu, s Centrem Locika či Pro Dialog, z.s., a mnohé další.

Spolupráce mezi pomáhajícími organizacemi

Do manželských a rodinných poraden chodí mnohdy i páry, kde se u nich v domácnosti nevyskytují jen hádky a běžné konflikty, ale časem přijdou i na to, že u nich partnerské násilí či jiný druh násilí probíhá.

Poradny pro osoby závislé na alkoholu, drogách či lécích jsou v práci s těmito osobami také důležité.¹⁸⁶

Další organizace pomoci obětem DN jsou: Centrum nové naděje, Diakonie ČCE – středisko v Plzni, Diakonie ČCE – Středisko křesťanské pomoci v Praze, Slezská diakonie, Česká katolická charita – projekt Magdala a případně ADRA – pobočka v Hradci Králové a další.

Osvětové a preventivní projekty zaměřené na domácí násilí

Některé projekty se snaží zvýšit všeobecné povědomí o problému a některé se zase úzce zaměřují na určité ohrožené skupiny. Asociace pracovníků intervenčních center (APIC) organizovala projekt s názvem „**Mlčení bolí**“, které se snažilo informovat o poslání intervenčních center a celkově prolomit tabu DN a mýtů okolo něho.

*„Zajímavá je osvětová činnost organizace ROSA, která se vždy věnuje určitému užšímu tématu. Projekt „Umění říci NE“ se zabýval ochranou seniorů před domácím násilím i jinými formami násilí, jeho součástí byly přednášky, informační materiály i videa.“*¹⁸⁷

Dalším projektem ROSY je „**Stopnasili.cz na školách**“, které se zaměřuje na prevenci DN, šikany a dalších jevů. Díky němu se pořádají různé semináře o DN pro studenty.

¹⁸⁵ *Probační a mediační služba České republiky: Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. 2002–2019 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

¹⁸⁶ KOTKOVÁ, M. a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondea, o.p.s., Brno 2014, s. 49–52

¹⁸⁷ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 63

Projekty a programy ohledně násilí nejsou pouze o ohrožených osobách, ale jsou i o násilných osobách, které se v poslední době začínají široce rozvíjet.

Příkladem tohoto typu pro agresory může být SOS centrum Diakonie ČCE v Praze, které nabízí terapeutické programy pro násilníky, s cílem vést je ke zlepšení rodinné komunikace a osvojit si tak nenásilné řešení konfliktů. „*Účastníci konzultací se naučí porozumět svým projevům, rozpoznávat zátěžové situace, kontrolovat své chování, pochopit následky násilného jednání a přijmout za ně odpovědnost. Podobné programy poskytuje i několik dalších institucí po celé zemi.*“¹⁸⁸

Zajímavým projektem je „**Mezinárodní den za odstranění násilí páchaného na ženách**“ z roku 2015. Tento projekt získal podporu z Norských grantů v rámci programu Gender Based Based Fund, který je řízen Open Society Fund Praha. Do tohoto projektu se zapojila organizace LOM (Liga otevřených mužů), u které jsem byla na praxi, a dále Reform z Norska, což je nevládní organizace, která pracuje s muži a chlapci v oblasti zvládnání vzteku a hněvu.¹⁸⁹

6.2 Možnosti pomoci násilným osobám

S násilnými osobami je terapeutická práce velice riziková. Ze své zkušenosti si myslím, že by si pracovníci s těmito osobami neměli dělat falešné naděje, ale neměli by to ani vzdávat hned po prvním neúspěchu, už kvůli ohroženým osobám. Výsledek vždy závisí na souladu mnoha faktorů. Domnívám se, že Česká republika se zaměřuje spíše na ohrožené osoby než na osoby násilné. Odborníci se zabývají spíše obětí, pachatel se odsoudí a dále se s ním už nespolupracuje, což si myslím, že je chyba. U násilných osob je nezbytná prevence. Jak už jsem zmínila v předchozích kapitolách, tak je většinou vše dáno výchovou rodičů. Jestliže jsou děti svědky násilí během svého dětství a vyrůstají v tom, tak si mohou myslet, že je to normální, jelikož se matka nebrání. V budoucnosti se tak děti mohou dopouštět stejného násilí na svém partnerovi či rodiči nebo prarodiči v případě transgeneračního násilí, tak jak to viděly ve své rodině. „*Rodiče mohou také své děti podporovat v násilí, jestliže je neumírňují, když jsou agresivní vůči přátelům, zvířatům, rodičům nebo věcem.*“¹⁹⁰

Pachatel může pomoc vyhledat sám nebo je mu nařízena soudně či je doporučena

¹⁸⁸ KOBLÍŽKOVÁ, H., *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016, s. 64

¹⁸⁹ *WORKING TOGETHER TO PREVENT DOMESTIC VIOLENCE* [online]. In: Iceland, Liechtenstein, Norway grants, 2015 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://eeagrants.org/News/2015/Working-together-to-prevent-domestic-violence>

¹⁹⁰ ČEŽÍKOVÁ, A., *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016, s. 32

jinými institucemi (PČR, Probační a mediační službou nebo i psychiatrem). Při práci s NO se používají zejména systémová psychoterapie, logoterapie či behaviorální terapie. Tyto terapie mohou být také doplněny o nácviky asertivity anebo různými dovednostmi při zvládnání agrese. Terapeuti s těmito osobami pracují individuálně, skupinově nebo v páru.

Gaudia – je určená pro každého, kdo má nějaké starosti či se z jakéhokoli důvodu rozhodl něco ve svém životě změnit. Pracují zde psychiatři, psychoterapeuti, psychologové a maséři. Tato organizace poskytuje psychoterapii nejen násilným osobám, ale i psychiatrické služby, konzultaci, rozvojové poradenství, supervizi, masáže a práci s tělem či online poradnu.¹⁹¹

Program VIOLA – je programem v Intervenčním centru, které poskytuje psychologickou podporu a pomoc lidem majícím konfliktní vztahy v rodině či se svými blízkými. Tento program funguje už od roku 2009.

Jeho cílem je pracovat s násilnými osobami v terapeutické rovině a chránit tak současné, ale i potenciální oběti násilí. Každá NO, která ubližuje svému blízkému člověku, je odlišná a disponuje i protikladnými rysy. Program Viola uvádí, že se v praxi setkává: „s jedinci emočně labilními i zcela chladnokrevnými, vysoce inteligentními i intelektově podprůměrnými, s těmi, kteří se téměř nedokážou kontrolovat, i s těmi, kteří naopak kontrolují každý aspekt života svého i svých blízkých“.¹⁹² Program je tedy určen pro všechny muže i ženy mající konflikty se svým partnerem, dítětem, rodičem či sourozencem. Základním terapeutickým principem je vztah a kontakt, odmítnutí násilí a přijetí odpovědnosti za své vlastní chování, sebekontrola, sebepoznání a rozvíjení pozitiv. Klienti tohoto programu mohou navštěvovat individuální poradenství a terapii, skupinu pro zvládnání hněvu, párové poradenství a terapii.¹⁹³

LOM (Liga otevřených mužů) – se zaměřuje na zvyšování kvality života mužů. „Posláním je podporovat aktivní přístup mužů k osobnímu rozvoji a zdraví, k zodpovědnému partnerství a k rodičovství, k profesní seberealizaci a ke společenské angažovanosti, zejména na poli rovných

¹⁹¹ Gaudia: Naše služby [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.gaudia.cz/cz/nase-sluzby/>

¹⁹² HOLUBOVÁ, Z., CHALUPA, Z. a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha, s. 21

¹⁹³ tamtéž, s. 25–27

*příležitostí žen a mužů.*¹⁹⁴ Tato organizace nabízí mužům různé poradenství, kurzy či rozličné víkendové akce pro otce a jejich děti.

SOS Centrum Diakonie – roku 2009 zahájilo projekt „Stop násilí ve vztazích“. Do tohoto programu se mohou zapojit lidé, kteří jsou starší 18 let, dále také páry, u kterých nedošlo k ohrožení na životě, a páry, u kterých setkání ve dvou neohrožuje soužití, ale naopak jim pomáhá, aby se vzájemně pochopili a našli společně nové způsoby chování. Klienti zejména přicházejí dobrovolně nebo napíší pracovníkům e-mail. Napsat může jak agresor, tak i svědek takového chování či jednání nebo i ohrožená osoba. Klienti, kteří mají tento program nařízený či doporučený, využívají nejčastěji telefonický kontakt přes helplinku.

Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí jsou významné i v cizích zemích, jako například ve Velké Británii (Liverpool, Merseyside, Skotsko), kde existuje cca 30 programů, které jsou zaměřeny na změnu chování násilné osoby. Tyto programy zabývající se snížením hněvu, odvykací léčbou či párovou terapií vykonává probační služba. V USA se nacházejí už od roku 1983 dva programy zaměřené na agresory DN, a to ve státech Duluth a Minneapolis. V Kanadě, Holandsku, Německu i Finsku existují programy zabývající se nejen agresivními pachateli, ale také duševním zdravím či mladistvými pachateli.¹⁹⁵

¹⁹⁴ LOM – Liga otevřených mužů: O nás [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.ilom.cz/o-nas/>

¹⁹⁵ HUŇKOVÁ, VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o.p.s., Praha 2004, s. 64–67

Praktická část

7 Výzkumné šetření

Empirická část mé diplomové práce se věnuje cíli výzkumného šetření, jakou metodu a techniku sběru dat jsem použila, jaký byl výzkumný vzorek, následně popisují výsledky výzkumného šetření a nakonec celý výzkum shrnuji.

7.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké druhy pomoci a jaké služby jsou nabízeny klientům v rámci transgeneračního násilí v České republice, kteří navštíví danou organizaci. Dalším cílem výzkumného šetření bylo nalézt odpovědi na dané otázky.

1. Struktura klientů v dané organizaci
2. Co si myslí odborníci o prevenci v České republice před domácím násilím
3. S jakými problémy se odborníci setkávají při řešení transgeneračního násilí
4. Jaké jsou motivy násilné osoby vyhledat odbornou pomoc

Pracovní předpoklady

A) Předpoklad, který se vztahuje k otázce č. 1.:

Myslím si, že nejvíce klientů budou muži a ženy. Naopak nejméně klientů bude podle mého názoru zdravotně postižených či osob z LGBT komunity.

B) Předpoklad, který se vztahuje k otázce č. 2.:

Domnívám se, že názor odborníků na tuto problematiku bude spíše takový, že je prevence často nedostatečná a o násilí v rodinách se většinou nehovoří.

C) Předpoklad, který se vztahuje k otázce č. 3.:

Předpokládám, že pracovníci v oblasti transgeneračního násilí budou řešit problémy z dětství, či finanční problémy nebo i pocity viny při výchově dětí.

D) Předpoklad, který se vztahuje k otázce č. 4.:

Podle mého názoru bude motivace násilných osob spíše nízká, anebo bude většinou manipulativní vzhledem ke svým obětem.

7.2 Metoda sběru dat

Pro získání dat ve smíšeném výzkumu jsem zvolila metodu dotazníkového šetření u odborníků formou polostrukturovaných otázek. Způsob administrace byl skrze e-mail a sběr dat se uskutečnil pomocí metody sněhové koule – snowball, či skrze vyhledávání na internetových stránkách různých organizací zabývajících se problematikou násilí.

Dotazník jsem zvolila z toho důvodu, jelikož ušetřil práci jak mně, tak i odborníkům, kteří neměli čas se se mnou sejít a na dané otázky odpovědět. V dotazníku jsem použila tři typy otázek:

A) **uzavřené otázky**, na které mohli respondenti zatrhnout jednu, nebo v některých případech i více odpovědí

Příklad uzavřené otázky:

Myslíte si, že je prevence v České republice před domácím násilím dostatečná?

- a) *Ano, zcela dostatečná*
- b) *Spíše dostatečná*
- c) *Spíše nedostatečná*
- d) *Zcela nedostatečná*

B) **polouzavřené otázky**, kde respondenti mohli upřesnit své odpovědi

Příklad polouzavřené otázky:

Jaké jsou nejčastější motivy a faktory při týrání na rodičích a prarodičích?

- a) *stres a frustrace*
- b) *dlouhodobé špatné vztahy v rodině, případně k týrané osobě*
- c) *kontrola nad obětí*
- d) *moc*
- e) *kontrola nad financemi oběti*
- f) *psychická úleva*
- g) *jiná (uved'te jaká)*

C) **otevřené otázky**, na které respondenti odpovídali svými vlastními slovy a na základě svých zkušeností či názorů

Příklad otevřené otázky:

Jak se ve své profesi s transgeneračním násilím setkáváte? Napište, kolik procent z vaší klientely DN tvoří oběti transgeneračního násilí.

Dotazník se skládal ze 14 polostrukturovaných otázek. Je uveden v Příloze IX. Otázky byly tedy jak uzavřené, polouzavřené, tak i otevřené a 10. otázka umožnila respondentům, aby hodnotili pomocí číselné škály od 1 do 5 „jako ve škole“. Při tvorbě otázek jsem pracovala s tím faktem, že na ně budou odpovídat odborníci z oboru, tudíž jsem kladla spíše praktické a složité otázky, na které by laik neuměl odpovědět.

Respondenty jsem oslovovala záměrně, u kterých jsem měla praxi, či mi je doporučili mí známí. Dále jsem respondenty vyhledávala na internetu skrze organizace, které se zabývaly domácím násilím. Účastníkům výzkumu jsem vždy poslala úvodní e-mail, kde jsem se představila a popsala jsem cíl a účel výzkumu. V případě jakýchkoli dotazů jsem jim byla k dispozici. Celkem jsem oslovila padesát různých organizací, azylových domů, intervenčních center, poraden, linek důvěry či klinik. Dotazník mi vyplnilo bohužel celkem 21 respondentů, jelikož se různé oslovené organizace vůbec nezabývaly problematikou transgeneračního násilí nebo vyplňovaly dotazníky pouze svým stážistům. Některé organizace se mi upřímně přiznaly, že jsou časově vytížené, či nemají data vůbec k dispozici. A hodně organizací mi vůbec neodpovědělo, i když jsem jim psala i vícekrát. Nicméně jsem byla moc ráda, že mi dotazník vyplnilo široké spektrum respondentů z různých koutů České republiky, kteří mají i do budoucna zájem, abych jim po obhájení diplomovou práci poslala.

Distribuce šetření probíhala od března 2019 do konce června 2019. Charakteristika respondentů je popsána v podkapitole níže.

7.3 Výzkumný vzorek

Mého dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 21 respondentů, kteří byli různého věku, z různých koutů České republiky, měli různou profesi a také různorodou délku praxe. Někteří pracovníci si přáli, abych neuváděla jejich název organizace, či věk nebo jinou charakteristiku.

Z 21 respondentů byli pouze dva mužského pohlaví, dvě měly náboženské vzdělání, a tudíž vykonávají profesi v teologické oblasti na rozdíl od ostatních. Délka praxe v oboru se pohybovala od 1 roku do 20 let. Výzkumu se zúčastnily spíše nestátní neziskové organizace a státní správa. Nejvíce respondentů mi odpovědělo z Prahy a zbylých devět pocházelo z Bruntálu, Českých Budějovic, Pardubic, Příbrami, Hradce Králové, Olomouce, Říčan, Sokolova a Trutnova.

Veškerá charakteristika respondentů je zobrazena v této tabulce:

Respondent	Pohlaví	Věk	Profese	Název organizace	Město	Délka praxe
1	Žena	42 let	telefonická konzultantka	BKB	Praha	3 roky
2	Žena	50 let	kaplanka	Vězeňská služba ČR	Příbram	17 let
3	Muž	48 let	rodinný poradce	Triangl - Centrum pro rodinu	Praha	10 let
4	Žena	48 let	pastorační referentka	Charita	Praha	10 let
5	Žena	35 let	právníčka	BKB	Praha	/
6	Žena	29 let	fundraiserka	Centrum Locika	Praha	1 rok
7	Žena	40 let	koordinátorka	Slezská Diakonie - ELPIS	Bruntál	10 let
8	Žena	27 let	psycholožka	NOMIAH, z.ú.	Hradec Králové	2 roky
9	Žena	59 let	sociální pracovnice	Oddělení soc. pomoci a služeb	Olomouc	20 let
10	Žena	56 let	terapeutka	Pomoc v nouzi, o.p.s.	Sokolov	15 let
11	Žena	26 let	sociální pracovnice	SKP - Centrum, IC pro oběti DN	Pardubice	3 roky
12	Žena	42 let	sociální pracovnice	Acorus, z.ú.	Praha	20 let

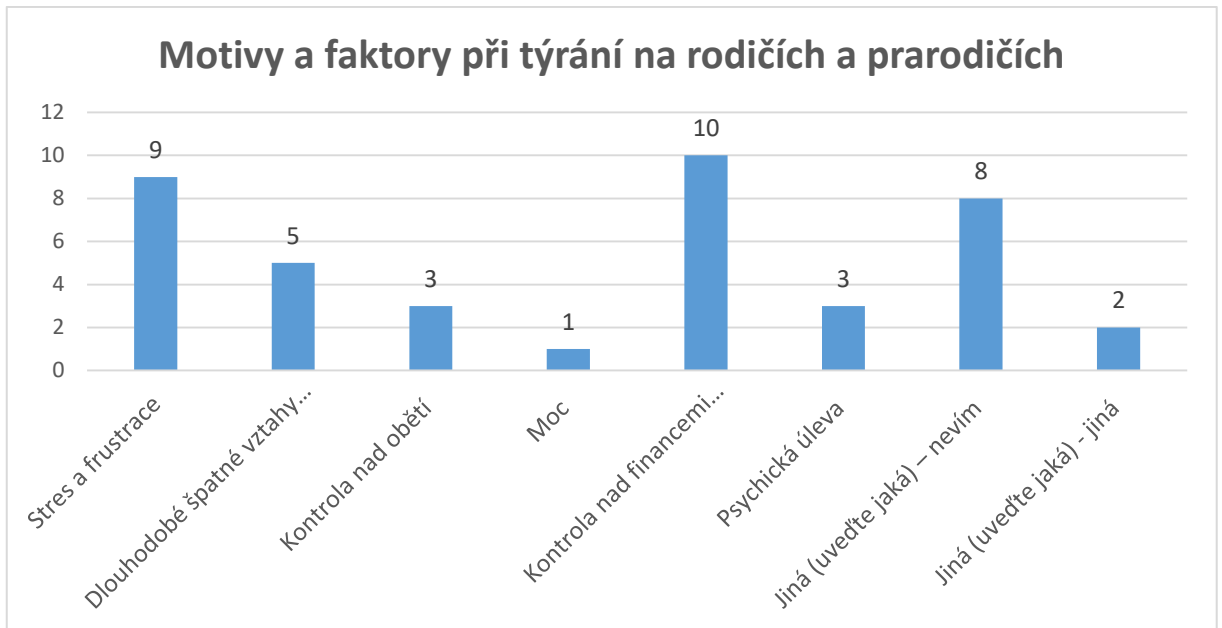
Respondent	Pohlaví	Věk	Profese	Název organizace	Město	Délka praxe
13	Žena	25 let	konzultantka krizové linky	Cesta z krize, z.ú.	Praha	1 rok
14	Žena	45 let	sociální pracovnice	Dětské krizové centrum	Praha	20 let
15	Žena	37 let	psycholožka	Linka seniorů - ELPIDA	Praha	16 let
16	Muž	33 let	ředitel NNO	Liga otevřených mužů - LOM	Praha	12 let
17	Žena	24 let	sociální pracovnice	Most k životu, o.p.s.	Trutnov	1 rok
18	Žena	42 let	psychoterapeutka	Terapeutické centrum Modré dveře	Říčany	2 roky
19	/	/	krizový/á intervent/ka	TK Kaleidoskop	Praha	1, 5 roku
20	Žena	26 let	sociální pracovnice	/	Praha	2 roky
21	Žena	40 let	odborný sociální poradce	THEIA – krizové centrum o.p.s	České Budějovice	2 roky

Zdroj: vlastní zpracování

7.4 Výsledky výzkumu

Následující výsledky, které jsem získala, jsem se snažila shrnout ve 14 tezích z dotazníku. Jelikož respondenti zaškrtovali vícero odpovědí v jedné otázce, tak čísla v grafu nezobrazují celkový počet respondentů.

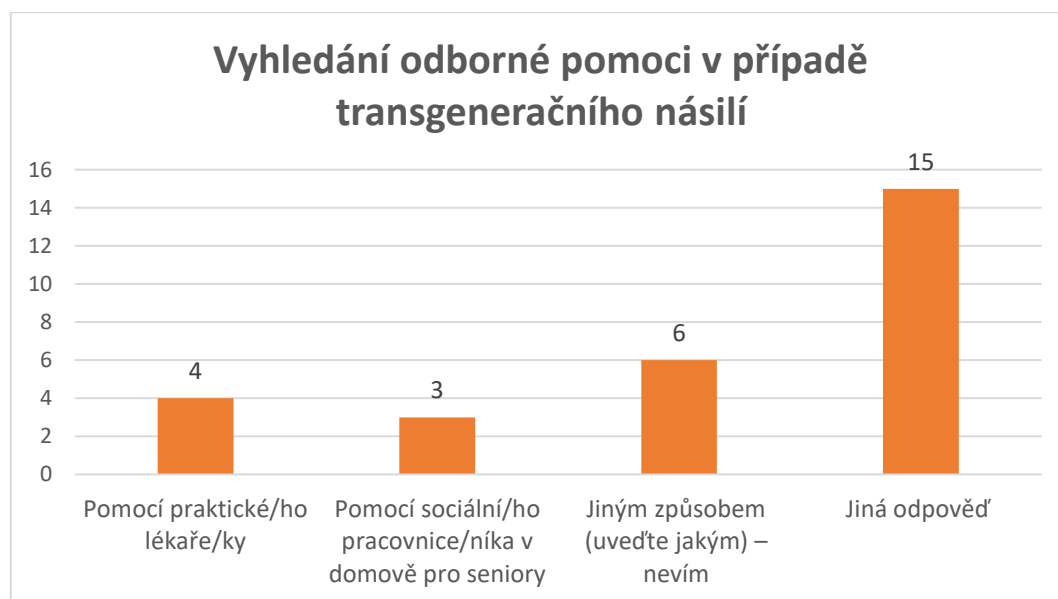
Otázka č. 1, Graf. 1: Motivy a faktory při týrání na rodičích a prarodičích (Jaké jsou nejčastější motivy a faktory při týrání na rodičích a prarodičích?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Nejčastějšími motivy a faktory při týrání na rodičích a prarodičích uvádějí respondenti kontrolu nad financemi oběti, stres a frustraci, anebo vůbec neví. Dlouhodobé špatné vztahy v rodině, případně k týrané osobě nejsou zas tolik časté. Dva respondenti považují za jiný faktor ještě užívání návykových látek, tedy drogovou závislost násilné osoby.

Otázka č. 2, Graf. 2: Vyhledání odborné pomoci v případě transgeneračního násilí (Jakým způsobem vyhledávají seniorské oběti odbornou pomoc v případě transgeneračního násilí a jak se v případě násilí brání?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Z tohoto grafu je patrné, že nejvíce seniorských obětí na základě zkušeností odborníků vyhledává odbornou pomoc v případě transgeneračního násilí jinou formou, než jsem uvedla v dotazníku. Zejména to bývají telefonické linky důvěry či jiná blízká osoba. Šest respondentů neví, jak tyto oběti vyhledávají pomoc, jelikož nepracují se seniorskými oběťmi. Někteří respondenti také uvádí, že seniorské oběti vyhledávají pomoc skrze občanskou poradnu, terénní pečovatelku, pracovníka obecního úřadu a pouze dva respondenti tvrdí, že seniorské oběti pomoc vůbec nevyhledávají z důvodu strachu, pocitů viny v selhané výchově a podobně.

Otázka č. 3, Nabídka druhů pomoci pachatelům domácího/transgeneračního násilí (*Jaké konkrétní druhy pomoci nabízíte pachatelům domácího/transgeneračního násilí?*)

Osm respondentů uvedlo, že se s pachateli transgeneračního násilí vůbec nesetkávají. Ostatní nabízejí pachatelům násilí krizovou intervenci, psychologické a sociálně-právní poradenství, individuální a skupinovou psychoterapii, spolupráci s dalšími organizacemi (např. PMS, OSPOD). Většina respondentů také zmiňuje psychickou podporu, podpůrnou terapii a to nejčastěji formou terénní péče (práce přímo v bytě seniorů). Dále ventilaci, zklidnění, pátrání a pochopení, proč násilí páchají a nasměrování na další organizace, kde jim mohou pomoci své chování zvládat.

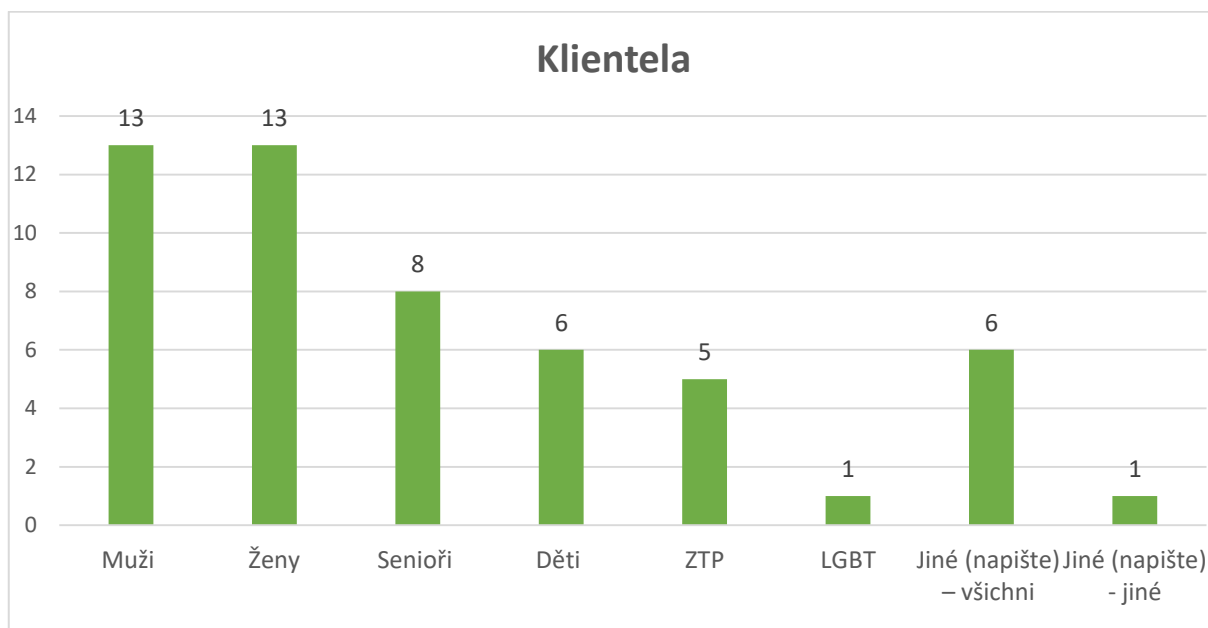
Organizace LOM nabízí svým pachatelům **Kurz zvládání vzteku a individuální poradenství**. Naopak v **Centru LOCIKA** pracují s celou rodinou zasaženou domácím násilím, a to ve prospěch dítěte. Nabízí **specializované terapeutické služby s cílem zastavit násilí v rodině**. Tato organizace je však primárně centrum pro děti, s rodiči pracují na zastavení násilí a posílení rodičovských kompetencí.

Otázka č. 4, Setkávání s transgeneračním násilím ve své profesi (*Jak se ve své profesi s transgeneračním násilím setkáváte? Napište, kolik procent z vaší klientely DN tvoří oběti transgeneračního násilí.*)

Každý respondent má s transgeneračním násilím jinou zkušenost. Dokonce až 6 respondentů se s transgeneračním násilím vůbec ve své profesi nesetkalo. **Někteří** se s tímto násilím **setkávají při terapeutické práci s klienty, v poradně či na telefonické lince**. Jestliže jde o telefonický rozhovor, tak převážně volají lidé v pozici oběti, kdy ono násilí „vypluje na povrch“ až v průběhu hovoru (může to být tedy jakási skrytá zakázka klienta). Případně to mohou být otevřené a velmi živé konflikty v rodinách, kdy je jedinec na rodičích nějak (především finančně) závislý nebo naopak, kdy rodiče by např. neměli kde bydlet, kdyby se museli od svých dospělých dětí odstěhovat. **Jeden respondent uvádí, že se s transgeneračním násilím setkává v případě, jestliže rodiče či prarodiče nutí své potomky k prostituci.**

Z procentuálního hlediska tvoří **oběti transgeneračního násilí průměrně 13% - 20%**. **Pracovníci, kteří pracují se seniory, mají okolo 350 hovorů ročně, což je odhadem 90% transgeneračního násilí.**

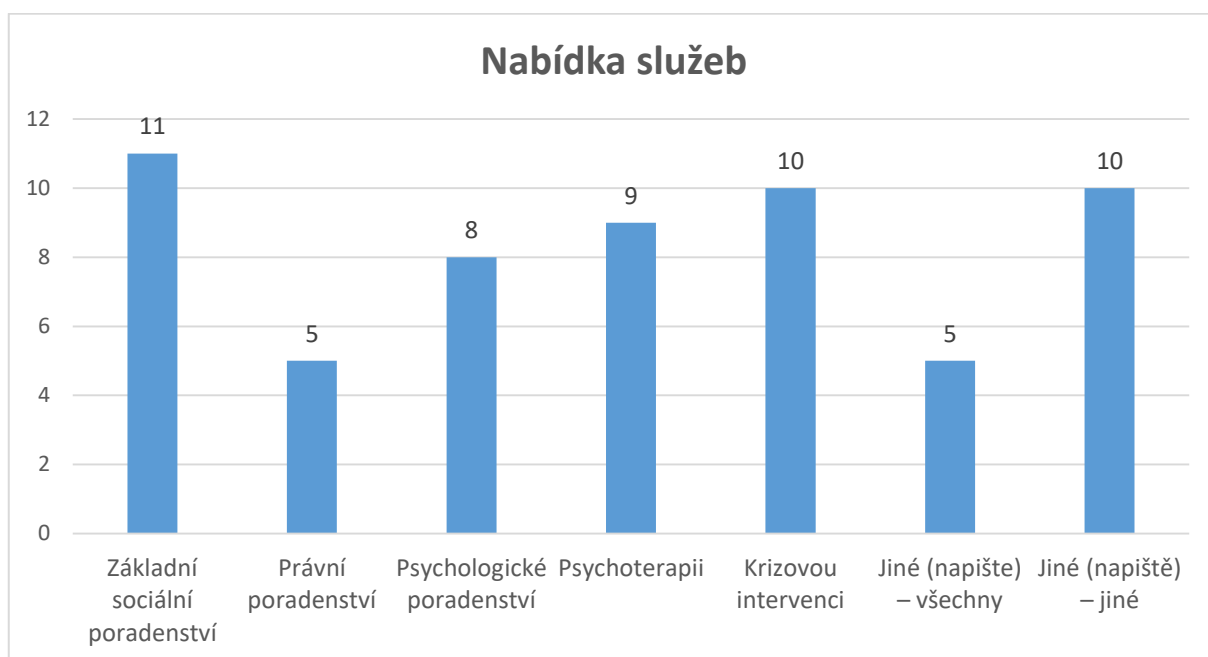
Otázka č. 5, Graf. 3: Klientela (Jací klienti se u vás vyskytují?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Z grafu vyplývá, že muži a ženy jsou zastoupeni stejně. O něco méně se vyskytuje seniorská klientela. Šest respondentů uvádí, že se u nich nachází dětská klientela či všechny zmíněné skupiny. Jeden respondent má zkušenosti s odsouzenými vězni ve výkonu trestu odnětí svobody.

Otázka č. 6, Graf. 4: Nabídka služeb (Jaké služby pro vaše klienty nabízíte a proč?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Pět respondentů uvádí, že svým klientům poskytují všechny zmíněné služby. Nejvíce se však poskytuje základní sociální poradenství, krizová intervence, psychoterapie či psychologické poradenství. Právní poradenství se objevuje pouze u pěti respondentů. Největší zastoupení mají také jiné služby jako například arteterapie pro děti, doprovod klienta na policii, úřady či k soudům. Dva respondenti nabízejí také duchovní péči a nonstop linka pomoci či azylové ubytování se vyskytuje pouze u jednoho dotazovaného respondenta.

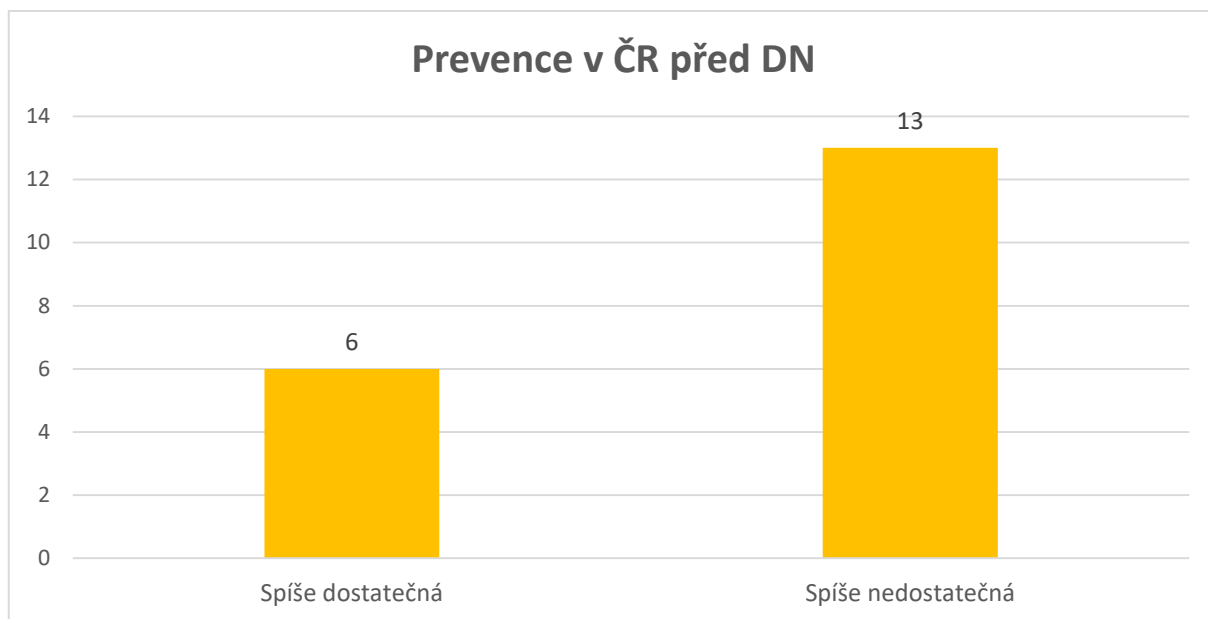
Otázka č. 7, Klady a zápory institutu vykázaní (Jaké vidíte klady a zápory současné podoby institutu vykázaní?)

Nejčastější **klady institutu vykázaní** uvádějí respondenti například to, že si **oběť může po dobu vykázaní rozmyslet, co by chtěla dělat, má čas si požádat o předběžné opatření.** Dále je po dobu vykázaní v relativním klidu. V některých případech si klientky velmi chválí, že zásahu byla přítomna i žena, která se věnovala oběti - ženě a jejich přístup hodnotí jako velmi empatický. Navazující instituce jí mohou poradit co dále. Agresor nemůže přijít domů, pouze za asistence policie. Po vykázaní je informováno Intervenční centrum, které s obětí spolupracuje. Také se zmírní tlak na děti a další zúčastněné osoby, které s pachatelem žily v domácnosti a dojde k vytvoření kontroly nad pachatelem – už se o něm ví. **Jeden**

dotazovaný poukazuje na lokální odlišnosti v Praze a ve Středočeském kraji, kde má s policií či soudy ohledně institutu vykázání dobré zkušenosti, naopak horší zkušenosti má z Ústeckého kraje a Moravskoslezského kraje.

Za záporné současné podoby institutu vykázání jsou případy nedostatečné informovanosti městské policie, která často v případech vhodných pro využití institutu vykázání nekontaktuje policii státní. V poslední době jsou také některé případy DN bagatelizovány a policisté se snaží s násilnou osobou domluvit, že dnes odejdou a zítra se mohou do společného obydlí vrátit, místo toho, aby došlo k vykázání. Z praxe někteří respondenti (8 respondentů) uvádí zkušenost, že násilník je „vykázán“ tak, že je policií odvezen na kraj vesnice a za 15 minut přijde zpět pěšky. Postup policie není jednotný, a tudíž velice záleží na tom, kdo k násilí do rodiny tzv. vyjede. Například dotazník SARA DN využívají pouze policisté, kteří chtějí, není to povinné. Během vykázání velmi často chybí podpora pro dítě, s PČR by měl být přítomen i psycholog. Celkově se situace těžko dokazuje, musí se prokázat domácí násilí a jeho stupňování. Některí lidé vykázání nerozumí a nechtějí toto podstoupit, neví jak na to a děsí je krátkodobost. Další nevýhodou je také nedostatečná návazná péče. Agresor se za určitý počet dní vrátí do původního prostředí a vše má najednou fungovat normálně? Jeden respondent také tvrdí, že institutu vykázání nelze použít mimo situaci domácího násilí a myslí si, že bylo by dobré jej moci využít i v jiných problematických vztahových domácích situacích. Pouze jeden respondent se s institutem vykázání během své profese zatím nesetkal.

Otázka č. 8, Graf. 5: Prevence v ČR před DN (Myslíte si, že je prevence v České republice před domácím násilím dostatečná?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Většina respondentů se shodla na tom, že prevence u nás v České republice je spíše nedostatečná. O polovinu méně dotazovaných si myslí, že je prevence naopak spíše dostatečná. Dva respondenti na tuto otázku vůbec neodpověděli.

Otázka č. 9, Změny a návrhy v oblasti prevence v České republice před domácím násilím (Pokud prevence v ČR před domácím násilím není dostatečná, tak co byste změnil/a či navrhoval/a v této oblasti?)

Někteří respondenti (6 respondentů) považují za nutné zaměřit se na terapeutickou práci s oběťmi, aby se předcházelo návratům do vztahů, kde je domácí násilí. Dále je potřeba již na ZŠ upozorňovat, co je již domácím násilím a co není, aby člověk mohl v dospělosti ihned rozpoznat náznaky a odejít tak včas. Současný problém prevence je hlubší a to ve výchově, která začíná v rodině a následně v MŠ, ZŠ, SŠ. V dnešní době je v naší společnosti stále velmi malá úcta k druhému člověku, k tomu, co si k němu mohou například dovolit, dále také nízký respekt k individualitě každého jedince a jeho potřebám. Stále je silně zakotveno zejména v malých městech a na vesnicích, že žena je povinna svého muže poslouchat a jeho potřeby jsou povyšovány nad potřeby ženy.

Většina respondentů (17 respondentů) se shoduje v tom, že o obětech DN (typicky ženách) se poměrně dost ve společnosti mluví, ale méně se však mluví o mužích či seniorech jako obětech DN. Také by bylo potřebné zaměřit prevenci na pachatele násilí. Prevence je nedostatečná v prevenci násilí na mužích, kde je to velmi tabuizované téma, jelikož se muži velmi obávají stigmatizace, zveřejnění. U problematiky násilí na seniorech často chybí respekt k hodnotám, životnímu tempu, psychickým, fyzickým i ekonomickým možnostem. Také je spíše problém v samotné oběti, která se za to stydí, má strach se někomu svěřit a často ani sama nemůže z domu vyjít.

Protože chybí více služeb pro násilné osoby (ať už na bázi sekundární nebo i primární prevence) a jejich provázání se systémem, který v ČR násilí řeší a také chybí systematické financování těchto služeb, tak někteří dotazovaní (4 respondenti) navrhují více využívat preventivní opatření v podobě vykázaní. Dále také častěji využívat pomoci pro agresory v podobě různých terapeutických programů, reklamy a podobně. Jednomu respondentovi by se dokonce líbil nápad na Poradny pro oběti genderově podmíněného násilí.

Otázka č. 10, Zkušenost s jinými organizacemi a její hodnocení (Ohodnoťte vaše zkušenosti se spoluprací jiných organizací, Policíi ČR, soudy, intervenčními centry, azylovými domy, Probační a mediační službou či jinými službami číslem od 1 do 5, kde 1 je výborná spolupráce a 5 je zcela nedostatečná spolupráce)

Nejlepší hodnocení mají azylové domy a intervenční centra s probační a mediační službou. Následují soudy a jiné služby, nejčastěji tedy městský úřad a OSPOD. Jiné organizace mají průměrnou známku 2 a jeden respondent uvádí, že by dal Linkám pro oběti BKB známku 1. Zajímavé je, že nejhorší hodnocení má Policie ČR, které většina respondentů dala známku 2 až 4.

Otázka č. 11, Problémy v organizaci při řešení transgeneračního násilí (S jakými nejčastějšími problémy se obecně vaše organizace setkává při řešení transgeneračního násilí?)

Za nejčastější problémy považují respondenti ve svých organizacích zejména stud u seniorských obětí a tím pádem neřešení tohoto problému, dále násilí z dětství, malá osvěta a nízká informovanost o možnosti pomoci u seniorů, bydlení, darování majetku svým dětem za života (vrácení daru je velmi složitý právní proces), citová újma oběti,

urážky, slovní ústrky a podobně. V této otázce často také zaznívaly odpovědi jako **obava klientů nahlásit domácí násilí, finanční závislost oběti na pachateli či necitlivý přístup zejména ze strany policie.**

Problém je většinou v tom, že oběť přijde velmi pozdě. Celou věc se bojí řešit, neboť jde o její dítě a za to si může sama, co z něho vychovala a proč se tak nyní chová. Poté celou záležitost nedotáhne ohrožená osoba do konce, stydí se za to, že si přišla říci o pomoc. Je tam tedy především problém ve spolupráci s obětí, která přijde jednou a již více ne. **Další problém** je potom v tom, že je mnohdy v **menším městě a jeho okolí problém s umístěním oběti, schovat ji před agresorem** (azylové domy jsou naplněny, nejsou krizová lůžka a podobně). Také je **nedostatek kontaktních služeb pro oběti seniorského věku, naprosto chybějící terénní služby** (psycholog či krizový intervent, který by byl ochoten přijet do domácnosti imobilního seniora v regionech).

Jeden respondent uvádí, že: „*pokud se na nás klientka s transgeneračním násilím ze strany svých blízkých obrátí, většinou ji směřujeme na organizaci Život 90. Klientky např. na lince často sdělují nedostatečnou kapacitu v domech s pečovatelskou péčí, případně jinou špatnou bytovou situací, kterou nedokáží sami vyřešit, a rodina na ně vyvíjí tlak. Vzpomínám si ještě na několik telefonátů seniorek, které řešily násilí ze strany svého partnera až nyní v seniorském věku. Důvodem byl zhoršující se fyzický - častěji psychický stav partnera, který páchá násilí pod vlivem demence.*“

Otázka č. 12, Motivy agresora při hledání pomoci (Jaký motiv uvádí agresor při hledání odborné pomoci?)

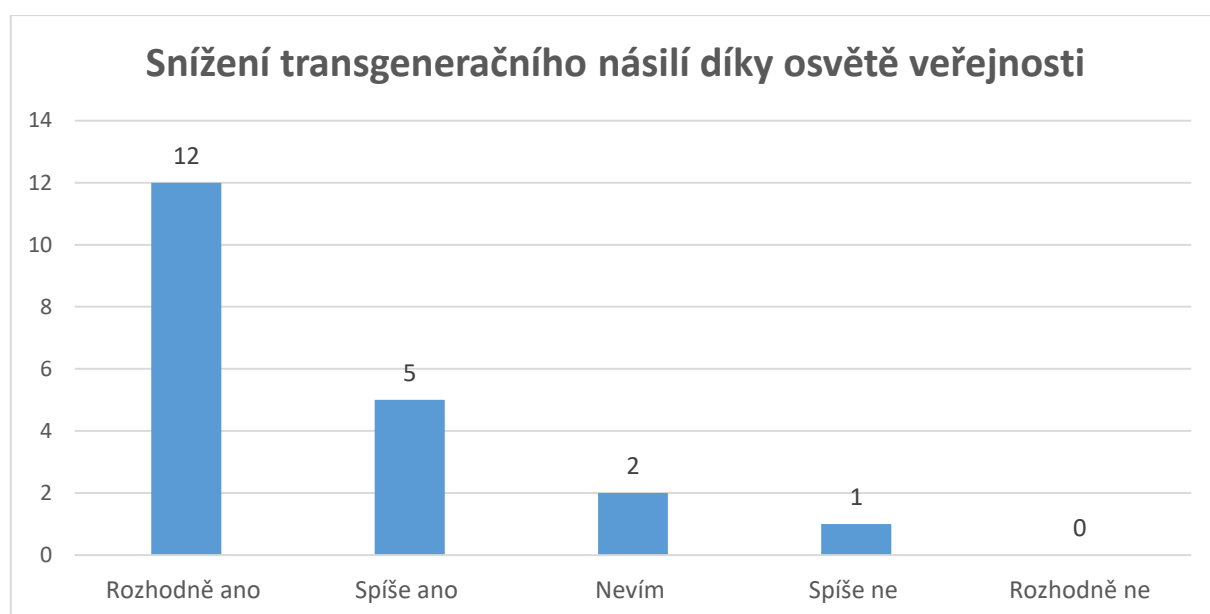
Osoba, která se dopouští násilí, často dorazí do organizace na doporučení nebo nařízení OSPOD. Motivace bývá nízká, ale odborný tým se to většinou snaží změnit. Dále jsou uváděny další **motivy** jako: **nařízení soudu, snaha zastavit násilí, náprava vztahů v rodině, obava ze ztráty vztahu, odsouzení, výkon trestu, frustrace, vlastní uvědomění v rámci nezvládnutí péče o svého starého rodiče, tlak** (ztráta kontaktu či omezení kontaktu s dítětem) a mnohé další.

Nejčastěji chce osoba s násilným chováním hovořit o svém názoru na věc, aby pracovníci slyšeli jeho verzi, při které se obhajuje. Následně se někdy podaří zprostředkovat pachateli DN vzhled na jeho chování a rozpoznání vlastních slabín, které vedou k násilí.

Motivy agresora při hledání odborné pomoci mohou být také: **a) vnitřní** – cítí nespokojenost a frustraci z toho, že nedokáže řešit konflikty jiným způsobem a nevyužívá svůj vztek/agresi destruktivním způsobem. Může to být i strach, že někomu ublíží/ubližují. Chtějí se změnit a už neubližovat, **b) vnější** – nechtějí přijít o děti, o partnerku, zaměstnání. Často se stalo něco, co už bylo „přes čáru“ – na základě jejich vlastního hodnocení nebo reakce okolí.

Šest respondentů s násilnými osobami vůbec zkušenosti nemá, jelikož s nimi nepracují

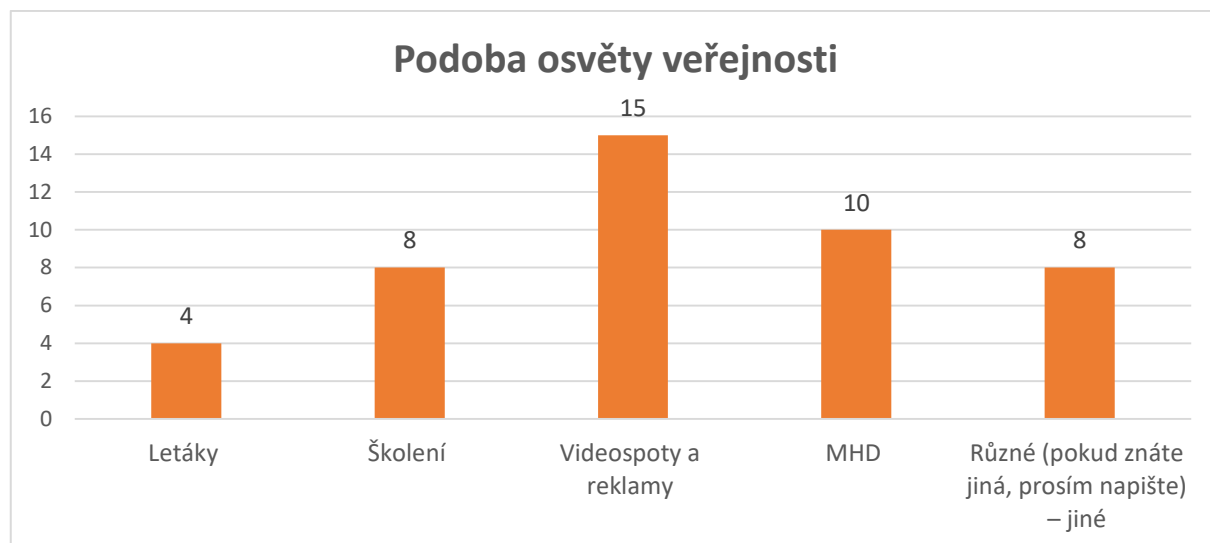
Otázka č. 13, Graf. 6: Snížení transgeneračního násilí díky osvětě veřejnosti (Může podle vašeho názoru přispět ke snížení transgeneračního násilí osvěta veřejnosti?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Dvanáct respondentů uvádí, že osvěta veřejnosti rozhodně může přispět ke snížení transgeneračního násilí. Dva dotazovaní se shodují v tom, že vůbec neví. Jeden respondent si nemyslí, že by osvěta veřejnosti pomohla nějakým způsobem ke snížení transgeneračního násilí a jeden respondent v této otázce nezaškrtnul žádnou odpověď, ale uvedl, že by velice záleželo na typu osvěty. Osobně totiž vidí potřebu cílit více na MŠ, ZŠ a vést děti a žáky k hodnotám, uvědomění a v rodinách podporovat mezigenerační vztahy a úctu.

Otázka č. 14, Graf. 7: Podoba osvěty veřejnosti (Pokud může podle vašeho názoru přispět ke snížení transgeneračního násilí osvěta veřejnosti, tak jakou by měla mít podobu?)

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření, 2019

Interpretace: Z grafu je zřejmé, že v dotazníku zaznívá patnáctkrát odpověď typu: videospoty a reklamy. Často také respondenti uvádějí, že ke snížení transgeneračního násilí může vést osvěta v podobě MHD či různých školení. Nejmenší podobu mají však letáky. Kromě těchto zmíněných může mít osvěta také podobu filmové a televizní tvorby s danou tematikou, vzdělávání ve školách, média (televize, internet, rádio), přednášky v seniorských klubech či šíření osvěty mezi samotnými klienty. Jeden dotazovaný uvádí, že praktičtí lékaři také mohou přispět ke snížení transgeneračního násilí, nicméně je to v praxi těžko realizovatelné.

7.5 Shrnutí výzkumu

Samotný výzkum mi přinesl mnohá překvapení, ale i ujištění v mých domněnkách. Jelikož mým hlavním cílem této práce bylo zjistit, jaké druhy pomoci a jaké služby jsou nabízeny klientům v rámci transgeneračního násilí v naší republice, tak mi tento výzkum přinesl zajímavé výsledky. Většina odborníků, kteří se s pachateli transgeneračního násilí setkali (pouze osm uvedlo, že se nenesetkali s agresory tohoto násilí), nabízejí pachatelům násilí krizovou intervencí, psychologické a základní sociální poradenství. Další druhy pomoci se samozřejmě liší od zaměření organizace. Jiné druhy pomoci poskytuje organizace LOM, která je zaměřena na násilné muže formou svých kurzů či seminářů a jiné druhy pomoci poskytuje například Centrum LOCIKA, které je naopak zaměřeno na děti a nabízí různé specializované terapeutické služby, které mají pomoci zastavit násilí či násilné jednání v rodině.

Výsledky mě ujistily například v tom, že kontrola nad financemi oběti či stres s frustrací jsou nejčastějšími motivy, proč se vůbec transgenerační násilí na rodičích a prarodičích děje. Naopak mě ale zaráží výsledky u druhé otázky, kdy pouze čtyři a tři respondenti uvádí, že seniorské oběti vyhledávají pomoc skrze svého obvodního lékaře či sociálního pracovníka v domově pro seniory. Domnívám se, že je to způsobeno velkým studem a strachem seniorů oznámit tuto skutečnost.

Nečekaným zjištěním je i to, že větší část respondentů vidí na současné podobě institutu vykazání spíše záporny, což souvisí i s následující otázkou, která se vztahuje k prevenci v České republice před DN. V této otázce si větší polovina myslí, že právě prevence je u nás spíše nedostatečná.

Na druhou stranu má větší část respondentů ten názor, že osvěta veřejnosti může přispět ke snížení transgeneračního násilí, a to zejména formou videospotů a reklam.

Předpoklad A - Tento předpoklad, týkající se klientely v různých organizacích se rozhodně potvrdil. Nabídku služeb organizací vyhledává stejné zastoupení žen i mužů. Podle mého názoru je to způsobeno i tím, že se v poslední době o domácím násilí mluví častěji, i když je násilí, které je páčáno na mužích více tabuizované téma. Na druhou stranu osoby se zdravotním postižením či z LGBT komunity mají často strach se na někoho v případě násilí obrátit, protože se za svůj handicap nebo za svoji pohlavní identitu stydí.

Předpoklad B – Daný předpoklad se spíše potvrdil. Je podložený tím, že se obecně ve společnosti o násilí ještě moc nehovoří, a to zejména ne před dětmi. V rodinách a v mateřských školách, či na základních a středních školách je prevence před domácím násilím stále nedostatečná. Ve společnosti se o transgeneračním násilím moc nemluví, zato násilí na ženách je dost ožehavé téma.

Předpoklad C – Předpoklad se potvrdil pouze z části. A to z toho důvodu, že seniorská oběť má spíše často strach řešit násilí, které je na ní páčáno. Bojí se někomu svěřit, někam zavolat nebo někam zajít. Problémem je také schování oběti před agresorem a nedostatek služeb pro seniorské oběti. Finanční problémy či problémy z dětství se řeší spíše ojedinele.

Předpoklad D – Tento předpoklad se spíše potvrdil. Agresoři mají většinou nižší motivaci někam zajít a něco se svým chováním dělat. Zřídka se obrátí na pomoc sami od sebe. Většinou to bývá na doporučení či nařízení od soudu nebo OSPOD. Jestliže se agresor dozví, že jeho oběť využívá odbornou pomoc, snaží se ji i nadále manipulovat a obhajovat své násilné jednání.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou transgeneračního násilí, které je v dnešní době dost populární. Cílem teoretické části bylo přiblížit čtenářům domácí násilí i transgenerační násilí v rodinách. Odborná literatura i právní předpisy disponují různými definicemi. Obecně lze však toto násilí shrnout jako násilné jednání vůči druhé osobě, která žije ve společném obydlí. Důležité je rovněž poukázat na to, že domácího násilí se nedopouštějí pouze muži, ale také ženy a děti na svých rodičích či prarodičích. Transgenerační násilí může mít formu nejen fyzickou v případě různých podlitin, modřin a podobně, ale také psychickou, sexuální, sociální (izolace od okolního světa, lékařské péče) i ekonomickou (přepsání majetku na své děti, zbavení svéprávnosti ve prospěch dětí). V dnešní době je velice časté i zanedbávání péče seniorů v institucionálních zařízeních, ale i ze strany rodiny.

Dále jsem v této práci poukázala na mýty a příčiny domácího násilí a jeho teorie či důsledky. Rovněž jsem se zabývala rozdílnými znaky u násilné a ohrožené osoby. V současné době lze konstatovat, že právní prostředky ochrany před domácím násilím jsou v dnešní době velice široké. Policie může využít institutu vykázání osoby s násilným chováním ze společného obydlí, soud může vydat předběžné opatření, které je ve věci ochrany před domácím násilím. V oblasti trestního práva se objevuje možnost vydat předběžné opatření v trestním řízení. V zákoně na ochranu před domácím násilím se vyskytují také intervenční centra, která nabízejí pomoc ohroženým osobám do 48 hodin od vykázání. Zajímavým dokumentem je rovněž Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí, která je též nazývána Istanburskou úmluvou a Akční plán prevence domácího násilí a genderově podmíněného násilí pro léta 2015 až 2018. V poslední kapitole teoretické části jsem popisovala, jaké organizace poskytují pomoc nejen ohroženým osobám, ale i násilným osobám. Součástí mohou být nejen neziskové organizace, ale také různé azylové domy, služby následné péče včetně různých druhů poradenství a terapií. Kromě služeb v České republice jsem zabrousila i do systému pomoci ve Velké Británii, Itálii, Rakousku a dalších zemích.

V praktické části bylo mým cílem skrze dotazníkové šetření u odborníků zjistit, jaká je nabídka služeb pro klienty v rámci transgeneračního násilí v České republice. V rámci svých pracovních předpokladů, které se většinou potvrdily, jsem se zaměřovala na strukturu klientů u jednotlivých respondentů, z čehož vyšlo, že muži a ženy mají největší zastoupení. Zajímavé mi přišly názory respondentů ohledně prevence před domácím násilím. Odlišné odpovědi

jsem zaznamenala ohledně problémů, se kterými se odborníci setkávají při řešení transgeneračního násilí. Velmi překvapivé bylo pro mne zjištění v rámci motivů násilné osoby vyhledat odbornou pomoc, kdy každý respondent uvedl jiný motiv. Kromě samotného výzkumu jsem také v této práci popsala své zkušenosti z praxí v organizacích proFem a LOM (Liga otevřených mužů), které jsou uvedeny v Příloze X. Jsem moc ráda, že jsem si zvolila toto téma, neboť se domnívám, že je důležité v dnešní době na něj poukazovat a věnovat mu větší pozornost.

8 Diskuse

Diplomová práce je zaměřena na problematiku transgeneračního násilí, které se v dnešní době dost často vyskytuje nejen v rodinách. Během psaní této práce jsem si uvědomila, že mnoho lidí ani netuší, jak je transgenerační násilí časté a kde všude se může dít. Na první pohled může být viditelné skrze oběť, ale na druhou stranu může být skryté, kdy ohroženou osobu a vlastně i celou rodinu může toto násilí duševně ničit. Na základě odborné literatury v této práci, či z článků organizace Život 90, ale i ze zkušeností respondentů v mém výzkumu vyplývá, že je transgenerační násilí často způsobené nesprávným výchovným stylem v několika generacích za sebou. Rodiče totiž mnohdy mají sklony používat stejnou rodinnou výchovu, jakou sami ve svém dětství zažili. I přesto, že se jim tato výchova nelíbila, nesouhlasili s ní a mysleli si, že své děti budou vychovávat úplně jinak, tak opak byl pravdou. Neobvyklé situace mohou být i ty, kdy je starý člověk týraný či zanedbávaný svým dítětem, protože je na něm vzhledem ke svému zdravotnímu postižení závislý. Současně může být tento senior i finančně zneužíván svým vnoučetem. Senioři mají strach se obrátit na odbornou pomoc, stydí se to komukoliv říci už z toho důvodu, že si myslí, že je to jejich chyba, že při výchově svých dětí selhali. Domnívají se, že za to mohou oni sami, že se tak jejich děti k nim takto chovají a jsou agresivní, zbavují je majetku, půjčují si od nich platební kartu, berou jim důchod, a podobně. Kromě finančního a materiálního zneužívání mě velice překvapil ten fakt, že se v dnešní době docela často děje nejen násilí starých lidí v partnerských vztazích, nýbrž i zanedbávání péče v institucionálních zařízeních, kdy je personál nedostatečný a hlavně přetížený. Když jsou pracovníci demotivovaní, tak to přeci neznamená, že nebudou o své klienty dostatečně a s úctou pečovat...

Na základě odpovědí respondentů a odborné literatury jsem dospěla k tomu názoru, že ze sítě pomoci obecně naprosto vypadla věková kategorie kolem 58 let až na hranici samotného důchodového věku. Dle mého názoru jsou to lidé, kteří jsou moc staří na to vzít si další hypotéku, ale zase na druhou stranu až příliš mladí, aby šli do domova pro seniory nebo jiného institucionálního zařízení. V problematice transgeneračního násilí si myslím, že je velmi důležité, aby se ohrožení rodiče osvobodili od pocitů viny a snažili se vyhledat odbornou pomoc, nebo se alespoň svěřili svým blízkým či někomu, komu důvěřují a svoji situaci začali řešit.

Domnívám se, že dnešní společnost je spíše lhostejná všeobecně k problematice násilí. Když se například děje znásilnění a lidé o něm slyší často, tak se o něj začnou zajímat, až když se pachatelem stane nějaká jiná osoba, která je například propuštěná z výkonu trestu

odnětí svobody, má duševní onemocnění, pochází z nižší sociální vrstvy nebo z jiného státu. Na základě komentáře Johanny Nejedlové se ale situace ohledně problematiky násilí zlepšuje. I doba, kdy ženy zůstávají se svým násilným partnerem, se oproti minulým letům snížila. Jak autorka komentáře uvádí: „*Na sexuální násilí stále častěji nahlížíme jako na systémový problém s kořeny ve společenském nastavení, které ho omlouvá a podporuje zažité stereotypy. Mladí o sexuálním násilí uvažují a neberou ho na lehkou váhu. Potřebujeme ale ještě mnohem víc.*“¹⁹⁶ Můj osobní názor je ten, že situace ohledně násilí u nás v České republice by byla mnohem lepší, kdyby Česká republika ratifikovala Istanbulskou úmluvu, která je právě zaměřena na prevenci násilí a ochranu obětí.

Dále si myslím, že by se situace ohledně násilí zlepšila, kdyby vzniklo více organizací či preventivních a terapeutických programů, které by se zaměřovaly na samotné pachatele násilí. V naší republice jich je totiž žalostně málo.

¹⁹⁶ NEJEDLOVÁ, Johanna. In: *Český rozhlas, Radio Wave: Z násilnění je v Česku zásadní problém. Potřebujeme ale systémové řešení, nikoliv rasistickou paniku* [online]. 2019, 24.6.2019 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/znasilneni-je-v-cesku-zasadni-problem-potrebujeme-ale-systemove-reseni-nikoliv-7969109?fbclid=IwAR0wPYzB1GaqROx907vjHIO4UZmkukPeq0Hp0hO3fcxyNz4qyFhMiE4Am78>

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka a kol., *Domácí násilí, Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, Acorus, Praha 2009, ISBN 978-80-254-5422-0

BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka a kol., *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*, Acorus a MPSV, 2006, ISBN 80-86878-50-3

BURIÁNEK, Jiří a PIKÁLKOVÁ Simona a kol., *Násilí na mužích, Sonda do zákoutí partnerských vztahů*, HUMANITAS, FF UK, 2014, ISBN 978-80-7308-545-2

BURIÁNEK, Jiří a PIKÁLKOVÁ Simona a kol., *Ženy jako oběti partnerského násilí, Sociologická perspektiva*, Sociologické nakladatelství SLON, Praha 2015, 1. vydání, ISBN 978-80-7419-189-3

BURIÁNEK, Jiří a KOVAŘÍK Jiří a kol., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, TRITON, Praha/Kroměříž, 2006, ISBN 80-7254-914-6

CSSP, *Systém ochrany před domácím násilím v České republice, Rakousku, Itálii a velké Británii, Příklady dobré praxe a nabídka pomoci obětem násilí v rodině, Výměnou zkušeností k efektivní pomoci*, CSSP, Praha, 2014, 1. vydání

FÜRST, Vlastimil, *Srdce má rozum, kterému rozum nerozumí! Co o tom říká Bible*, Edice znamení doby 9, Advent orion, Praha 2014, ISBN 978-80-7172-820-7

GJURIČOVÁ, Šárka a kol., *Podoby násilí v rodině*, VYŠEHRAD, Praha 2000, 1. vydání, ISBN 80-7021-416-3

HAŠKOVCOVÁ, Helena, *Manuálek o násilí*, Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, ISBN 80-7013-397-X

HOLUBOVÁ, Zuzana a CHALUPA Zdeněk a kol., *Má mě ráda, nemá mě ráda...? Domácí násilí v praxi intervenčního centra*, Centrum sociálních služeb Praha

HUŇKOVÁ, Markéta a VOŇKOVÁ Jiřina, *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem o.p.s., Praha 2004, ISBN 80-239-2106-1

JONCZY, Radomír, *Manželství: Ráj, nebo peklo?*, Týden křesťanského domova, Advent Orion, Praha 2016, ISBN 978-80-7172-741-5

KOTKOVÁ, Martina a kol., *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*, Spondea o.p.s., Brno 2014, 1. vydání, ISBN 978-80-260-7191-4

KUTÁLKOVÁ, Petra a kol., *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá?*, In IUSTITIA o.p.s., Praha 1, 2014, ISBN 978-80-260-5793-2

MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Encyklopedie sociální práce*, Portál, Praha 2013, 1. vydání, ISBN 978-80-262-0366-7

PIKÁLKOVÁ, Simona, *Mezinárodní výzkum násilí na ženách Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*, Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2004, 1. vydání, ISBN 80-7330-054-0

POKORNÁ, Jitka a kol., *Vybrané sociálně patologické jevy*, Ministerstvo vnitra ČR, odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2001, 1. vydání

ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda, *Domácí násilí, Kontext, dynamika a intervence*, Portál, Praha 2011, ISBN 978-80-7367-690-2

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., *Krise a krizová intervence*, GRADA, 2017, ISBN 978-80-247-5327-0

VYKOPALOVÁ, Hana, *Násilí na seniorech, Sborník příspěvků z pracovního semináře*, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Olomouc 2002, 1. vydání, ISBN 80-244-0409-5

WAGENKNECHT, Oldřich, *Pomozte zachránit mé manželství*, 1. díl, Bohumil Jedlička, Orličky 2017, 1. vydání, ISBN 978-80-906197-4-6

Závěrečné studentské práce

ČEŽÍKOVÁ, Aneta, *Sociální práce s agresory a oběťmi domácího násilí v Karlovarském kraji*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2016

DOBEŠOVÁ, Anežka, *Vliv násilí v rodině na psychiku a vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016

HAJNÁ, Martina, *Muž jako oběť domácího násilí*, Univerzita Karlova, HTF, Diplomová práce, Praha 2017

HOLOUŠOVÁ, Markéta, *Domácí násilí z pohledu sociálních pracovníků*, Univerzita Karlova, HTF, Bakalářská práce, Praha 2016

- JANÁČOVÁ, Monika, *Povědomí studentů gymnázia Teplice o domácím násilí v rodině a jeho vlivu na vývoj dítěte*, Univerzita Karlova, FF, Bakalářská práce, Praha 2018
- KOBLÍŽKOVÁ, Hana, *Domácí násilí a jeho prevence*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2016
- KOPEČNÁ, Lucie, *Znalosti žen středního věku ve vybrané lokalitě na téma „Partnerské násilí“*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Bakalářská práce, Praha 2017
- RŮŽIČKOVÁ, Světlana, *Transgenerační přenos agresivního chování v rodinách jako příčina vzniku domácího násilí*, Univerzita Karlova, FF, Diplomová práce, Prachatice 2012
- SEDLÁČKOVÁ, Veronika, *Oběti domácího násilí a jejich trestněprávní ochrana*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2017
- SVATOŇOVÁ, Petra, *Trestněprávní aspekty tzv. domácího násilí*, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Diplomová práce, Praha 2018
- ZOUBKOVÁ, Miroslava, *Domácí násilí*, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FHS, Bakalářská práce, Zlín, 2009

Internetové zdroje

- Arcidiecézní Charita Praha: Poradna Magdala* [online]. Charita Česká republika, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>
- Blog HATE FREE: „Mužské oběti domácího násilí čelí výsměchu okolí,“ říká psycholožka* [online]. In: HOUDEK, Lukáš. 2019, 27.3.2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/rozhovory/3151-nada-soukupova>
- Centrum Elektra: Služby* [online]. 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://centrumelektra.cz/?page_id=31
- Cestou necestou: Kdo jsme* [online]. [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://cestounecestou.org/o-cestou-necestou/>
- Dítě krize: Jak ti může pomoci dětské krizové centrum* [online]. Praha, 2015 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.ditekrize.cz/>
- DJUKANOVIČOVÁ, Nina. *Blog hate free: Stal se obětí brutálního domácího násilí. „Zůstal jsem s ní ze strachu, že mě zabije,“ říká* [online]. In: 26.2.2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/blo/clanky/3115-alex-skeel>

Domáci násilí: Cyklus (domáciho) násilí. In: *Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí* [online]. profem, 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>

Elpida: ELPIDA O. P. S. [online]. [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.elpida.cz/o-nas>

Gaudia: Naše služby [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.gaudia.cz/cz/nase-sluzby/>

Get the facts: Key Statistics, Prevalence of Domestic Violence in the United States [online]. In: *Futures without violence*, San Francisco, 2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://www.futureswithoutviolence.org/resources-events/get-the-facts/#keyStatistics>

Charita pomáhá lidem v nouzi: Cyklus násilí [online]. In: Charita Česká republika, 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/co-je-domaci-nasili/>

Charita pomáhá lidem v nouzi: Formy domácího násilí [online]. 2019 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/co-je-domaci-nasili/formy-domaciho-nasili/>

In: *Jak česká veřejnost vnímá domácí násilí: Co považujete za projevy domácího násilí?* [online]. Čas Robinsonů, zapsaný spolek, 2015 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://casrobinsonu.cz/tiskove-zpravy/jak-ceska-verejnost-vnima-domaci-nasili/>

In: *Love & Respect CZ: Partnerské násilí dospívajících a mladých v ČR* [online]. Praha: profem, 2019 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/1950675271640488/>

Infovictims: ZVLÁŠŤ ZRANITELNÉ OBĚTI TRESTNÝCH ČINŮ [online]. In: BKB [cit. 2019-06-28]. Dostupné také z: http://www.infovictims.cz/cz/003_prava/paginas/003_004.html

Istanbulská úmluva, mýty a fakta. In: *To je rovnost: Mýty a fakta o Istanbulské úmluvě* [online]. Úřad vlády České republiky, 2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <http://www.tojervnost.cz/cs/myty-a-fakta-o-istanbulske-umluve>

JAKOBSEN, Barbora a Marius RÅKIL. *Násilí je možné zastavit: Ženy, nebo muži jako pachatelé násilí?* [online]. Praha: Nadace Open Society Fund Praha, 2017 [cit. 2019-03-25]. ISBN 978-80-87725-40-5. Dostupné z: <http://osf.cz/wp-content/uploads/2017/11/nasili-je-mozne-zastavit.pdf>

LOM - Liga otevřených mužů: O nás [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <http://www.ilom.cz/o-nas/>

Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně - právní ochrany dětí v případech domácího násilí: Domácí násilí – definice, základní znaky a formy. MPSV, ACORUS. 2006, https://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf

Mezigenerační násilí na pražských seniorech: aktuální případy, z kterých mrazí [online]. In: . 22.8.2013 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.prazskypatriot.cz/mezigeneracni-nasili-na-prazskych-seniorech-aktualni-pripady-z-kterych-mrazi/>

NEJEDLOVÁ, Johanna. In: *Český rozhlas, Radio Wave: Z násilnění je v Česku zásadní problém. Potřebujeme ale systémové řešení, nikoliv rasistickou paniku* [online]. 2019, 24.6.2019 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/znasilneni-je-v-cesku-zasadni-problem-potrebujeme-ale-systemove-reseni-nikoliv-7969109?fbclid=IwAR0wPYzB1GaqROx907vjHIO4UZmkukPeq0Hp0hO3fcxyNz4qyFhMiE4Am78>

Parlamentní listy.cz: Seniors nejčastěji týrají příbuzní. Stydí se za to a mlčí, tak počty rostou [online]. 10.07.2014 [cit. 2019-05-08]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Seniory-nejcasteji-tyraji-pribuzni-Stydi-se-za-to-a-mlci-tak-pocty-rostou-326317>

Persefona: O Persefoně [online]. 2015 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/o-nas>

Probační a mediační služba České republiky: Poslání a cíle Probační a mediační služby [online]. 2002-2019 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Přehled počtu vykázaní Policií ČR dle krajů [online]. In: Bílý kruh bezpečí a APIC ČR, 2019, 14.5.2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/files/news/287/files/prehled_o_vykazani_v_cr_za_duben_2019.pdf

RODRIGUEZ, Veronika. *Děti týrají staré rodiče. Zneužití zažilo 183 tisíc seniorů* [online]. In: . 28.4.2015 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tyrani-zazije-kazdy-desaty-senior-jde-o-183-tisic-cechu/r~65310c10eced11e497be0025900fea04/?redirected=1557326645>

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta [online]. Úřad vlády České republiky. Praha, 2018 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Myty-a-fakta.pdf>

Violence and abuse [online]. In: Oslo, NORWAY: Norwegian centre for violence and traumatic stress studies [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.nkvts.no/english/topic/violence-and-abuse/>

Vláda schválila Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018. In: *Vláda České republiky* [online]. 23.2.2015 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015- - 2018-126943/>

WORKING TOGETHER TO PREVENT DOMESTIC VIOLENCE [online]. In: Iceland, Liechtenstein, Norway grants, 2015 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://eeagrants.org/News/2015/Working-together-to-prevent-domestic-violence>

WWP EN Member Organisations: European Network for the Work with Perpetrators of Domestic Violence [online]. In: Germany, Berlin [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: https://www.work-with-perpetrators.eu/about-us/members/list-of-network-members?tx_wwpmaster_membermap%5Baction%5D=list&tx_wwpmaster_membermap%5Bcontroller%5D=Member&cHash=d48b6647f4ec52d5c4cdd28d08383b88

Život 90, s námi sami sebou: Institut [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.zivot90.cz/cs/institut>

Zákony

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

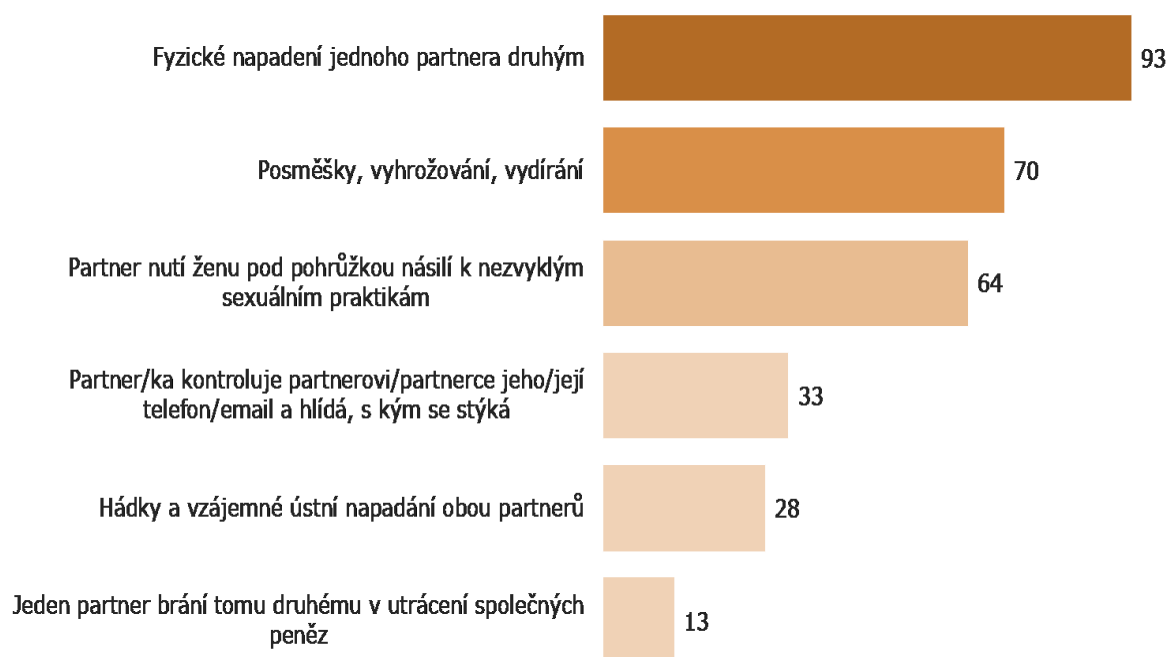
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Přílohy

Příloha I.

Za nejčastější projev DN je považováno fyzické napadení, dále potom posměšky či jiné výhrůžky spjaté s nezvyklými sexuálními praktikami a nejméně (pouhých 13% respondentů) považuje za projev DN ekonomické násilí.

Co považujete za projevy domácího násilí?

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1015 [údaje v grafu v %]

Zdroj: In: *Jak česká veřejnost vnímá domácí násilí: Co považujete za projevy domácího násilí?* [online]. Čas Robinsonů, zapsaný spolek, 2015 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://casrobinsonu.cz/tiskove-zpravy/jak-ceska-verejnost-vnima-domaci-nasili/>

Zdroj: Domáci násilí: Cyklus (domáciho) násilí. In: *Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí* [online]. profem, 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>

Příloha III.

Více než polovina žen (56 %) zažila v partnerských vztazích zvýšenou žárlivost a neustálý dohled od svých partnerů. Méně časté pak bylo ponižování či verbální agrese, se kterými se setkala každá třetí žena, zatímco s projevy ekonomické kontroly již pouze každá pátá. Nejméně časté jsou různé formy zastrašování a hrozeb, které zažila každá osmá žena. Celkově pak nějakou formu psychického násilí alespoň občas od svého současného partnera přiznaly téměř dvě třetiny žen (64 %).

Tab. 5.1 Konkrétní projevy psychického násilí (údaje v %)

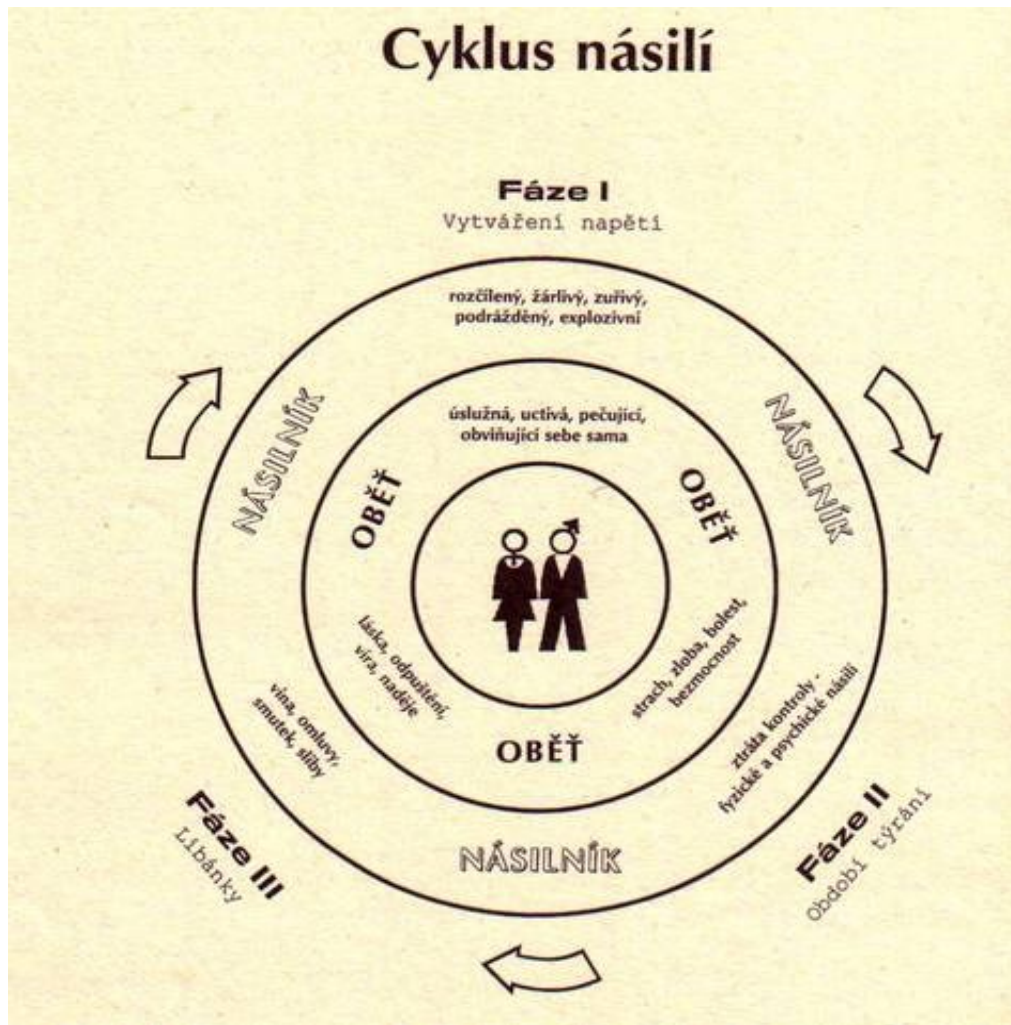
	Nikdy	Občas	Často	Stále	Nevím/ bez odpo- vědi
Kontrola					
Rozčiloval se, když jste se bavila s jiným mužem	57,9	33,2	5,0	1,0	2,9
Trval na tom, že musí vždy vědět, s kým a kde přesně jste	61,0	28,3	5,9	2,8	2,0
Podezíral Vás a žárlil na Vaše „mimodomáčí“ aktivity	70,1	21,5	4,1	1,9	2,5
Neustále Vás podezíral z nevěry	84,3	9,7	2,4	0,8	2,7
Pokoušel se omezovat Vaše kontakty s rodinou či přáteli	91,5	5,8	1,3	0,3	1,2
Sledoval Vás či pronásledoval	92,4	3,6	1,4	0,4	2,3
Ponižování					
Slovní agrese, nadávky, urážky	76,1	18,7	3,2	0,5	1,4
„Shazování“ či zesměšňování před ostatními lidmi	83,5	10,9	2,5	0,2	2,9
Urážel Vás, nadával Vám, slovně Vás ponižoval	84,8	10,6	2,0	0,6	2,0
Činil nevhodné sexuální narážky či připomínky	85,5	9,6	1,5	0,4	3,0
Choval se, jako byste byla méněcenná	85,8	9,5	2,6	0,5	1,7
Zastrašování					
Ničil Vás nebo Vás společný majetek	93,0	4,1	1,0	0,3	1,6
Vyhrožoval, že zveřejní něco, co by Vás mohlo poškodit	93,3	2,8	1,7	0,3	1,9
Výhrůžky falešným obviněním (zanedbávání dětí, atd.)	93,4	3,4	1,2	0,2	1,8
Vyhrožoval znemožněním kontaktu s dětmi po rozchodu	93,8	3,3	1,6	0,3	1,0
Vyhrožoval, že Vám ublíží, pokud se rozejdete	93,9	3,0	1,4	0,4	1,4
Vyhrožoval Vám, že si vezme život	94,9	2,4	1,2	0,3	1,3
Vyhrožoval, že ublíží Vám/Vašim dětem, když ho opustíte	95,4	2,0	1,0	0,5	1,1
Vyhrožoval, že Vás zabije	95,5	2,2	0,8	0,4	1,2
Ublížil nebo hrozil, že ublíží nějaké jiné Vám blízké osobě	95,9	1,8	0,9	0,1	1,3
Ublížil nebo hrozil, že ublíží Vaším dětem	96,3	1,4	0,9	0,2	1,2
Ekonomické násilí					
Kontroloval, jak nakládáte s penězi	81,5	12,6	2,5	0,5	2,9
Úmyslně nedával dost peněz do společného rozpočtu	88,3	7,4	2,3	0,4	1,6

Pozn.: Ženy, které mají v současnosti partnera (N=1109)

Zdroj: PIKÁLKOVÁ, S. a kol., *Ženy jako oběti partnerského násilí*, Sociolog. perspektiva, SLON, Praha 2015, s. 80

Příloha IV.

Cyklus násilí, jeho jednotlivé fáze a role násilníka a oběti.

Zdroj: Charita pomáhá lidem v nouzi: *Cyklus násilí* [online]. In: Charita Česká republika, 2019 [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/co-je-domaci-nasili/>

Příloha V.

V rámci projektu Love & Respect byl realizován výzkum, ve kterém se tazatelé organizace proFem ptali 1.000 mladých lidí ve věku 16-26 let na zkušenosti s násilím ve vztahu. Toto jsou některé z hlavních výsledků:

Grafika: Jana Štěpánová

Zdroj: In: *Love & Respect CZ: Partnerské násilí dospívajících a mladých v ČR* [online]. Praha: proFem, 2019 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/1950675271640488/>

Příloha VI.

Rozdíl mezi skutečně ohroženou osobou a násilnou osobou, která se za oběť vydává.

Domácí násilí	
Skutečně ohrožená osoba	Násilná osoba vydávající se za oběť
Má strach ze svého partnera. Má strach z násilí, resp. zneužití.	Nemá strach ze svého partnera. Nedává najevo, že by měla nějaké obavy z násilí.
Není si zcela jistá a/nebo neví, proč se situace vyvíjí tímto směrem.	Vystupuje sebevědomě.
Pokusila se opustit svého partnera, nebo se pokouší vztah nějak urovnat.	Partner ji nedávno opustil nebo se jí chystá opustit.
Cítí empatii k partnerovi a soucítí s jeho současnými problémy a zážitky z dětství.	Cítí malý nebo žádný soucit se svým partnerem a zaměřuje se vyhradně na sebe.
Minimalizuje závažnost zneužití, ale je schopna poskytnout podrobné informace v chronologickém pořadí, pokud je jí dán čas na rozmyšlenou.	Zaměřuje se na jeden incident, ale popis jiných událostí je vágní.
Je v rozpacích ohledně domácího násilí a toho, že je obětí domácího násilí.	Asertivně tvrdí, že je obětí domácího násilí, a nenachází žádnou chybu u sebe samé.
Cítí výčitky svědomí nebo pocit viny za to, že sáhla k represí.	Cítí se poškozena a domnívá se, že je v právu.
Omlouvá reakce svého partnera, myslí si, že je to její problém, protože mají problémy ve vztahu.	Obviňuje svého partnera ze zneužívání, představuje ho jako osobu nepřiměřeně se chovající nebo nestabilní.
Obává se toho, jak situaci prožívají děti.	Zkušenosti a pocity dětí nebere na vědomí.
Cítí smysl pro povinnost a snaží se chránit zneužívajícího partnera.	Má negativní postoje k partnerovi, pronáší o něm nevhodné výroky.

Tab. 2 Rozdíly mezi násilnou osobou vydávající se za ohroženou osobu a osobou skutečně ohroženou. Zdroj: Carnell, D., NDVF (2007, s. 26).

Zdroj: ŠEVČÍK D, ŠPATENKOVÁ N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, s.r.o. Praha 2011, s. 78

Příloha VII.

Mýty a fakta v Istanbulské úmluvě.

Úřad vlády České republiky

ISTANBULSKÁ ÚMLUVA

MÝTY & FAKTA

MÝTUS Úmluva chce smazat biologické rozdíly mezi muži a ženami.	SKUTEČNOST Úmluva usiluje o odstranění společenských nerovností mezi muži a ženami. Biologické rozdíly nepopírá.
MÝTUS Úmluva neuznává násilí na mužích. Chrání jenom ženy.	SKUTEČNOST Úmluva vychází z toho, že primárními oběťmi domácího násilí jsou ženy. Vyzývá ale smluvní státy ke stejné ochraně dalších skupin obětí - mužů, seniorů apod.
MÝTUS Úmluva umožní sociálním službám vloupat se do domů a odebírat děti.	SKUTEČNOST Žádnou takovou pravomoc Úmluva nezavádí. Rozhodnout o odebrání dítěte z rodiny bude moct nadále pouze soud.
MÝTUS Kvůli Úmluvě zakážeme Velikonoce a lidové písně.	SKUTEČNOST Úmluvě usiluje o odstranění předsudků o podřízeném postavení žen. O rušení tradičních oslav či lidových písní jí nejde.
MÝTUS Úmluva zavádí do školek stovky genderových identit, které si budou děti moct zvolit.	SKUTEČNOST Úmluva o volbě genderových identit vůbec nemluví. Ve školách se má vzdělávat o hodnotách jako je rovnost, lidská důstojnost či nenásilné řešení sporů.
MÝTUS Po schválení Úmluvy se muži nebudou moct bránit proti falešným obviněním.	SKUTEČNOST Pro Českou republiku Úmluva způsob dokazování domácího násilí vůbec nemění. Proti falešným obviněním se bude každý moct bránit stejně jako dosud.

Zdroj: Istanbulská úmluva, mýty a fakta. In: *To je rovnost: Mýty a fakta o Istanbulské úmluvě* [online]. Úřad vlády České republiky, 2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <http://www.tojervnost.cz/cs/myty-a-fakta-o-istanbulske-umluve>

Příloha VIII.

Přehled počtu vykázání Policií České republiky dle krajů od ledna do dubna v roce 2019.

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s APIC ČR - 14. 5. 2019												2019	celkem v jednotlivých letech												celkem 2007-18
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Jihočeský	3	5	2	5									15	50	37	35	84	72	64	63	56	54	53	57	47	672
Jihomoravský	5	7	6	11									29	82	72	82	87	118	150	128	118	124	117	106	112	1296
Karlovarský	4	3	5	6									18	32	46	49	79	137	111	97	114	93	89	82	70	999
Královéhradecký	11	10	8	10									39	34	22	16	44	45	52	41	35	32	57	113	73	564
Liberecký	4	7	3	8									22	30	36	68	62	82	104	113	100	79	80	80	76	910
Moravskoslezský	10	11	13	10									44	213	110	111	108	135	97	107	124	112	122	115	127	1481
Olomoucký	2	13	8	5									28	44	35	43	61	112	100	94	87	109	95	93	75	948
Pardubický	4	2	3	3									12	61	39	44	73	92	104	83	80	69	77	60	55	837
Plzeňský	1	0	2	2									5	16	22	14	27	23	30	39	42	31	26	31	31	332
Hlavní město Praha	15	16	19	16									66	59	34	48	104	123	138	155	213	192	206	200	186	1658
Středočeský	11	14	4	14									43	79	67	59	64	121	106	111	119	104	103	103	117	1153
Ústecký	10	20	11										41	81	87	134	133	202	204	156	137	163	181	204	197	1879
Vysočina	7	4	5	7									23	32	26	39	51	42	43	73	74	77	55	47	64	623
Zlínský	4	4	3	3									14	49	46	36	81	126	102	101	83	67	55	57	53	856
CELKEM VYKÁZÁNÍ	91	116	92	100	0	0	0	0	0	0	0	0	399	862	679	778	1058	1430	1405	1361	1382	1306	1316	1348	1283	14208
z toho opakovaná	7	9	14	10																						
tj. v %	8%	8%	15%	10%																						

Od 1. 1. 2007 do 30. 4. 2019 celkem: 14 607

Tyto údaje nejsou k 14.5.2019 k dispozici. Budou doplněny po jejich získání.

Zdroj: Přehled počtu vykázání Policií ČR dle krajů [online]. In: Bílý kruh bezpečí a APIC ČR, 2019, 14.5.2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/files/news/287/files/prehled_o_vykazani_v_cr_za_duben_2019.pdf

Příloha IX.

Dotazník pro pracovníky pomáhajících profesí z organizací zabývajících se násilím. Vyplněn formou e-mailu, během čtyř měsíců.

Otázky pro odborníky ohledně transgeneračního násilí

- 1. Jaké jsou nejčastější motivy a faktory při týrání na rodičích a prarodičích?**
 - a) stres a frustrace
 - b) dlouhodobé špatné vztahy v rodině, případně k týrané osobě
 - c) kontrola nad obětí
 - d) moc
 - e) kontrola nad financemi oběti
 - f) psychická úleva
 - g) jiná (uved'te jaká)

- 2. Jakým způsobem vyhledávají seniorské oběti odbornou pomoc v případě transgeneračního násilí a jak se v případě násilí brání?**
 - a) Pomocí praktické/ho lékaře/ky
 - b) Pomocí sociální/ho pracovnice/níka v domově pro seniory
 - c) Jiným způsobem (uved'te jakým)

- 3. Jaké konkrétní druhy pomoci nabízíte pachatelům domácího/transgeneračního násilí?**

- 4. Jak se ve své profesi s transgeneračním násilím setkáváte? Napište, kolik procent z vaší klientely DN tvoří oběti transgeneračního násilí.**

- 5. Jací klienti se u vás vyskytují?**
 - a) Muži
 - b) Ženy
 - c) Senioři
 - d) Děti
 - e) ZTP
 - f) LGBT

g) Jiné (napište)

6. Jaké služby pro vaše klienty nabízíte a proč?

- a) Základní sociální poradenství
- b) Právní poradenství
- c) Psychologické poradenství
- d) Psychoterapii
- e) Krizovou intervenci
- f) Jiné (napište)

7. Jaké vidíte klady a zápory současné podoby institutu vykázání?

8. Myslíte si, že je prevence v České republice před domácím násilím dostatečná?

- e) Ano, zcela dostatečná
- f) Spíše dostatečná
- g) Spíše nedostatečná
- h) Zcela nedostatečná

9. Pokud prevence v ČR před domácím násilím není dostatečná, tak co byste změnil/a či navrhoval/a v této oblasti?

10. Ohodnot'te vaše zkušenosti se spoluprací jiných organizací, Policíí ČR, soudy, intervenčními centry, azylovými domy, Probační a mediační službou či jinými službami číslem od 1 do 5, kde 1 je výborná spolupráce a 5 je zcela nedostatečná spolupráce

- a) Jiné organizace -
- b) Policie ČR -
- c) Soudy -
- d) Intervenční centra -
- e) Azylové domy -
- f) Probační a mediační služba –
- g) Jiné služby (uved'te jaké) –

11. S jakými nejčastějšími problémy se obecně vaše organizace setkává při řešení transgeneračního násilí?

12. Jaký motiv uvádí agresor při hledání odborné pomoci?

13. Může podle vašeho názoru přispět ke snížení transgeneračního násilí osvěta veřejnosti?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Rozhodně ne

14. Pokud může podle vašeho názoru přispět ke snížení transgeneračního násilí osvěta veřejnosti, tak jakou by měla mít podobu?

- a) Letáky
- b) Školení
- c) Videospoty a reklamy
- d) MHD
- e) Různé (pokud znáte jiná, prosím napište)

Příloha X.

Popis vlastních zkušeností na základě praxe z organizací proFem a LOM (Liga otevřených mužů). Na základě zkušeností z vlastní praxe z těchto organizací jsem si také vybrala toto téma diplomové práce a celkově jsem se začala zajímat o danou problematiku.

proFem

První praxi jsem měla v organizaci proFem, kterou jsem vykonávala od 16. 1. 2018 do 14. 2. 2018 v rozsahu 60 hodin. ProFem je centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí. Jeho posláním je poskytovat poradenství a další přímou podporu osobám, které jsou ohroženy domácím a sexuálním násilím nebo jinou formou násilí. Také zajišťuje mezioborovou spolupráci v rámci svých poboček a v případech vykazání spolupracuje s Policií České republiky. Dále tato organizace poskytuje sociální poradenství, právní poradenství a pomoc, psychickou podporu, krizovou pomoc a psychoterapii či právní zastupování. Organizace je určena obětem a jejich blízkým či přátelům z okolí, kteří mají podobnou situaci. Naopak tato organizace nepracuje s násilnými osobami a s osobami mladšími 16 let.

Klienti a klientky mohou také osobně navštívit poradnu v Praze, Příbrami, Berouně a v Benešově. Nachází se zde intervenční centrum, kam spadá internetové a chatové poradenství s linkou právní pomoci.

Jako praktikantka jsem se zúčastnila náslechu u konzultací s následnou reflexí rozhovoru s konzultantkou a vypomáhala tak se zápisem z těchto konzultací. Dále jsem zodpovídala online dotazy pod supervizí vedoucího praxe. Velice mě bavilo chatové poradenství, kterého jsem se mohla zúčastnit jako vnější pozorovatel. Což znamená, že jsem si nemohla psát s klientkami přes chat, ale pozorovala jsem své kolegyně, jak jim odpovídají a případně jsem jim řekla, jak bych já na jejich místě zareagovala. Když jsem si pročítala záznamy z chatových rozhovorů, tak mi běhal mráz po zádech, s čím klientky zápasí, čím vším si prošly a i nadále musejí procházet. Musím říci, že chatové poradenství mi celkově hodně dalo. Zajímavá byla také informační schůzka na OSPOD MČ Prahy 10, kde jsem měla za úkol představit služby této organizace.

Kromě této schůzky jsem se zúčastnila i schůzky pracovní skupiny k tématu sexuálního násilí a i metodické schůzky, kde se dotvářela metodika k chatovému poradenství. Zajímavé bylo, když jsem se zúčastnila porady pracovníků v přímé péči, kde se probíraly konkrétní kazuistiky a další postupy práce.

Během února jsem vypomáhala s vyhledáváním kontaktů a oslovováním školitelů na mezinárodní školení o sociálních sítích. Z administrativní činnosti jsem pomáhala s vyúčtováním projektů (vyplňování finančních tabulek, procházení dokladů a podobně).

Tuto praxi bych shrnula tím, že byla pro mě ohromným přínosem. Seznámila jsem se s některými příběhy klientek, ze kterých mi běhal doslova mráz po zádech a tyto příběhy na mě velice zapůsobily. Velkým potěšením pro mě bylo to, že jsem mohla vykonávat tuto praxi v tak skvělém kolektivu. Do kolektivu sociálních pracovníků, psychologů a právníků jsem zapadla bez problémů a dokonce i samotná paní ředitelka se mi věnovala a zajímala se o mě. Všichni se navzájem podporovali, pomáhali si a pořádali pravidelné supervize. Jsem tedy opravdu vděčná za to, že jsem mohla mít takovouto praxi s jinou cílovou skupinou, než jsem doposud vyzkoušela a díky této praxi jsem si také uvědomila, o čem chci psát svoji diplomovou práci a jakým směrem se dále v mé profesní kariéře profilovat.

LOM (Liga otevřených mužů)

Další praxi jsem měla v odlišné organizaci, která se nezaměřuje na oběti, ale zaměřuje se na agresory a pachatele násilí. V organizaci LOM (Liga otevřených mužů) jsem měla praxi od 1. října 2018 do 4. března 2019 v rozsahu 120 hodin. Posláním této organizace je podporovat aktivní přístup mužů k osobnímu rozvoji a zdraví, k zodpovědnému partnerství a k rodičovství či k profesní seberealizaci.

Tato organizace nabízí mužům poradenství, různé kurzy a outdoorové akce. Kvalitní život mužů podporuje také pomocí expertních, mediálních a politických aktivit. Už více jak 10 let se věnuje tématu práce s násilím a agresí u mužů, kteří páchají fyzické násilí na ženách, dětech i jiných mužích. Proto LOM pravidelně realizuje terapeutické skupiny pro muže, kteří nezvládají svou agresi a dopouští se jí či mají pocit, že by se mohli dopustit násilí vůči svému okolí. Zejména pak vůči partnerce a dětem.

Jako praktikantka jsem měla na starosti v této organizaci odborné tematické řešerše zdrojů a to především pro účely psaní grantových žádostí, ale třeba i jako přípravu pro nějaká jednání (např. Rady vlády). Vyhledávala jsem tedy odbornou literaturu, různé internetové články, výzkumy, závěrečné práce a podobně.

Z administrativní stránky jsem také vyhledávala kontakty k semináři Muž u porodu. Sehnala jsem kontakty na různá rodinná a komunitní centra, různé mateřské kluby a gynekologické ambulance v Praze a ve Středočeském kraji.

Dalším úkolem bylo vyhledat kontakty na organizace, NNO, intervenční centra, poradny a azylové domy ohledně domácího násilí v ČR. Za tento úkol jsem velice ráda, neboť se mi hodil k této praktické části v diplomové práci.

Součástí mé praxe byla administrativně - technická výpomoc v rámci projektů LOMu a účast na poradách LOMu – i v rámci projektu Muži proti násilí. Na poradách jsme hovořili o probíhajících projektech této organizace, debatovali ohledně kulatých stolů a budoucích cílů organizace.

Pracovníci této organizace jsou velice přátelští a otevření. Takže když jsem něčemu nerozuměla nebo měla s něčím problém, ihned mi to vysvětlili či mi s tím pomohli.

Nejvíce mě však bavilo praktické zapojení do otevřených kurzů (Muži v krizi či Výchova bez násilí) pro zájemce z řad mužů i žen, kde se mohla zapojit široká veřejnost, ale také odborníci (psychologové, sociální pracovníci, terapeuti, sociologové, supervizoři) z různých NNO, intervenčních center a poraden. Semináře Výchova bez násilí jsem se zúčastnila a jsem za to moc ráda. I když jsem na tomto semináři byla nejmladší a jediná bezdětná, tak byl pro mě obrovským přínosem a to například v tom, že jsem si uvědomila, jaký chci být a zároveň nechci být rodič.

Za tyto obě praxe jsem moc ráda, protože jsem si mohla vyzkoušet práci jak s ohroženými tak i s násilnými osobami.